

תשורה

משמחת הנישואין של
מנחם מענדל ויהודית שיחיו
מאצקין

כ"ו אדר ה'תשפ"ג
שנת הקהל

פתח דבר

אנו מודים להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו החתן התמים הרב מנחם מענדל שי', עב"ג הכלה המהוללה מרת יהודית תחי'.

התודה והברכה לכל קרובינו ידידינו ומכרנו, שהואילו לבוא לשמוח אתנו ביום שמחת לבבנו ולברך את החתן והכלה שיחיו ואותנו כולנו בברכת מזל טוב בחיים מאושרים בגו"ר.

בשמחה ובטוב לבב הננו בזה לכבד את כל הנוטלים חלק בשמחת לבבנו מקרוב ומרחוק בתשורה זו לזיכרון טוב - על יסוד הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בעת החתונה של כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע.

זיכנו ה' יתברך שגם החתן וגם הכלה הם נכדים של המשפיע הנודע לשם ולתהילה הרה"ת הרה"ח הרב פרץ מאצקין ע"ה שיסוד הנהגתו והנהגת משפחתו הייתה כפי שנתחנך בתומכי תמימים בליובאוויטש שבליובאוויטש למסירות נפש אמיתית ואהבת ישראל, ואכן במשך כל ימי חייהם נודעו האחים מאצקין בפעולותם בדרך זו.

התשורה מתחלקת לכמה חלקים (ופרטיהם מפורטים במפתח) ולאורך כל ארכה נראות בהנהגת האחים המעלות שטבע בהם אביהם.

תודתנו נתונה להת' הנעלה חיים דוד נטע בן ידידינו הרה"ח ר' ישראל נח שניאור שיחי' וזיכנין עבור התמסרותו בעריכת תשורה זו.

ויהי רצון, שיבנו בית נאמן בישראל, בנין עדי עד, מיוסד על אדני התורה החסידות ומסירות נפש, ואשר מחתונה זו נעבור תיכף ומיד לחתונה הגדולה של הקב"ה וכנסת ישראל בגאולה האמיתית והשלימה, וכ"ק אדמו"ר בראשנו.

משפחת קפלן

משפחת מאצקין

כ"ו אדר ה'תשפ"ג, שנת הקהל

ברוקלין, נ"י.

נסדר לדפוס ע"י
dsteshura@gmail.com

מפתח

א. שער ההתקשרות

1. העתק מהתשורה שחולקה ע"י כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בחתונת כ"ק אדמו"ר,
2. צילום מכתב כ"ק אדמו"ר לרגל חתונת זקני החתן.

ב. שער הידידות

כמה מכתבים מתוך התכתבות בין משפחת מאצקין למשפחת גרליק.

ג. שער בני אחיזרה

סקירה קצרה וחילופי מכתבים בין חסידים וידידים למשפחת מאצקין אודות קורות חייהם – בתקופת ישיבתם במאסר ויציאתם לחופש – של סב החתן ר' מולע ואחיו ר' יוסף עליהם השלום.
השער מבוסס בעיקרו על הספר 'אלה תולדות פריץ', אך הוספנו עוד הרבה הוספות ומסמכים שנתגלו לאחרונה וצילומי מכתבים.

ד. שער המשפט

כתב האישום וגזר הדין של האחים, מתורגם ללה"ק.

ה. שער הארי שפריץ

קטע מתוך ספר שיצא לאור בקרוב אי"ה אודות הרה"ת ר' יהודה לייב מאצקין ע"ה, סבא רבה של הכלה.

ו. שער התמונות

מכתב כ"ק אדמו"ר לחתונת זקני החתן

מאצקין כחב"ד
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
Hyacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, ר"ח סיון ה'תשל"ב
ברוקלין, נ.י.

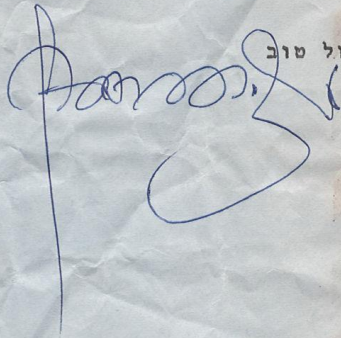
האברך הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' שמאל שי'
וב"ג חי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן החוננים
ליום א' ח' סיון הבעל"ט,

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב
מזל טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי
שהם מוארים במאור שבחורה זוהי תורת החסידות.

בברכת מזל טוב
מזל טוב

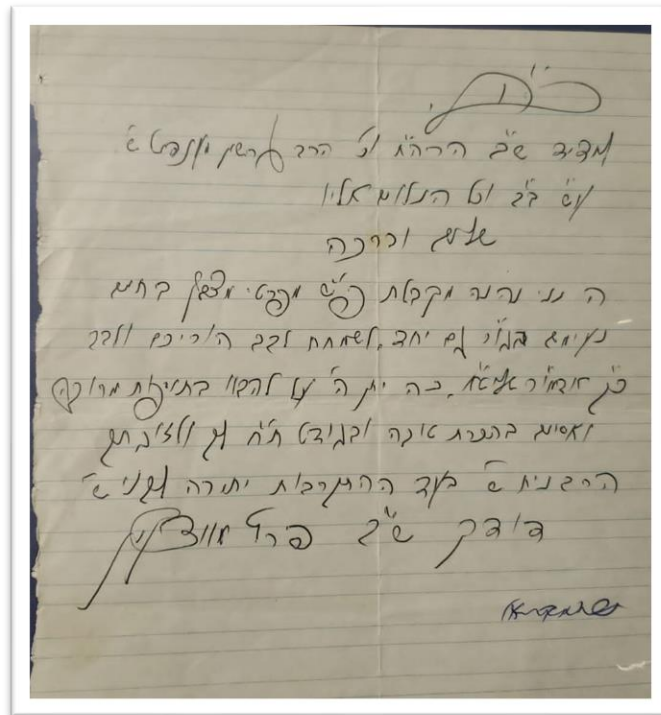
NO ENCLOSURES PERMITTED
DO NOT USE TAPE OR STICKERS TO SEAL
FOLD SIDES OVER AND THEN FOLD BOTTOM UP
MOISTEN FLAP WELL AND APPLY PRESSURE TO SEAL

שער הידידות

מכתבים בין משפחת מאצקין למשפחת גרליק

המכתב הבא הוא מר' פרץ מאצקין להרב גרשון מענדל גרליק וב"ב

ב"ה

לידיד ש"ב הרה"ח וכ' הרב גרשון מענדל ש'

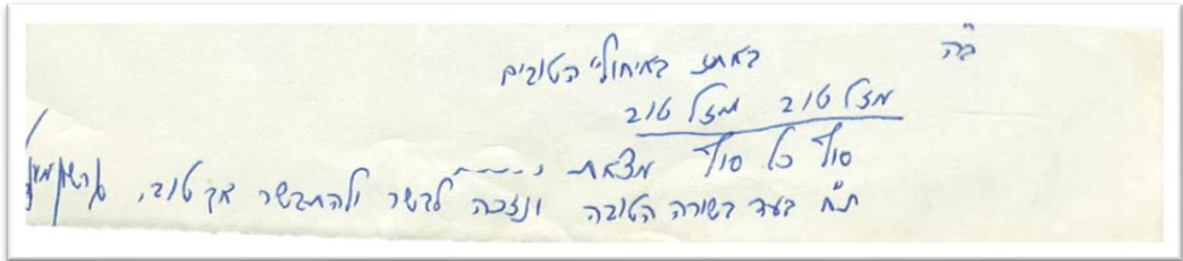
ע"ש ב"ב וכל הנלוים אליו

שלום וברכה

הנני נהנה בקבלת פ"ש מפרטי מצבן בחיים נעימים בגו"ר גם יחד, לשמחת לבב הוריתם ולבב כ"ק אדמו"ר שליט"א. כה יתן ה' על להבא בתוספות מרובה. והסיים בהכרת טובה ובגודל ת"ח לך ולזוגתך הרבנית ש' בעד ההתקרבות יתירה לבני ש'

דורך ש"ב פרץ מאצקין

המכתב הבא הוא מר' גרשון מענדל גרליק באיחולי מזל טוב לר' שמואל מאצקין בבואו בקשרי השידוכים בשנת תשל"ב

ב"ה

באתי באיחוליי הטובים

מזל טוב מזל טוב

סוף כל סוף מצאת...

ת"ח בעד בשורה הטובה ונזכה לבשר ולהתבשר אך טוב

גרשון מענדל

18/VI 67

Montreal Canada

ב"ה י' סיון

לכבוד ש"ב ידידי הנכבד הרב גרשון מענדיל שי'

עש"ז הרבנית הכבודה מרת בת' תח'י

ראשית מזל טוב בעד בנם הנולד להם למזל"ט, השי"ת יזכם לראות מאיתו ומכל ילדיו היקרים ש'
רוב נחת

איך האב נאך אלץ ניט קאיין ענטווער פון אמעריקאנע קאנסולאט. איך ווארט פון טאג אויף טאג.
דערוואייל מוז איך זאיין דא.

איך האב שוין אפילו גינמען א וויזה אויף צוא פארום קאיין ישראל, איך האב גיוואלט נעמען א
טראנזיט דורך איטאליע און אמעריקע, נאר איך האב דאס אייך ניט גיקראגון. די צאייט גייט און איך
טוא גארניטו אוף. אין אמעריקע וואלט איך מסטאמע גיקענט דיא צאייט בעסער איספאלזעווען
[לנצל] פאר מאכונ עפעס פארבינדונגען. דא איז גאר קליינע מעגליכקאייטון. מיט מר' לוי יח' בין איך
פארבונדון מיט קלייניקאייטון. מען וואלט אפשר גיקענט מער אופטאן אבער איך האב נישט קאיין
מעגליכקאייטון מיט וואס צוא אפערירון. אפילו אויף דיא קלייניקאייטון איז אייך דא שוועריקאייטון.

איך האף אז דיא אנדער וואך וועל איך שון האבון דיא ערלייבענעס צוא פארום קאיין ניו יארק. איך
ווייס ניט וויפול צאייט וועל איך זיך דארטון דארפון פארהאלטון.

אייב בא א גילעגונהאייט וועט איר מיר קענען אנשראייבון גאר עטליכע ווערטער וועל איך אייך
זאיין זייער דאנקבאר.

נאך א מאל א הערצליכער מזל טוב פאר בת'ין תח'

א גיריס וועמען איר וועט גיפינען פארנייטיג

שלום על ישראל

והצלחה

שמואל מאצקין

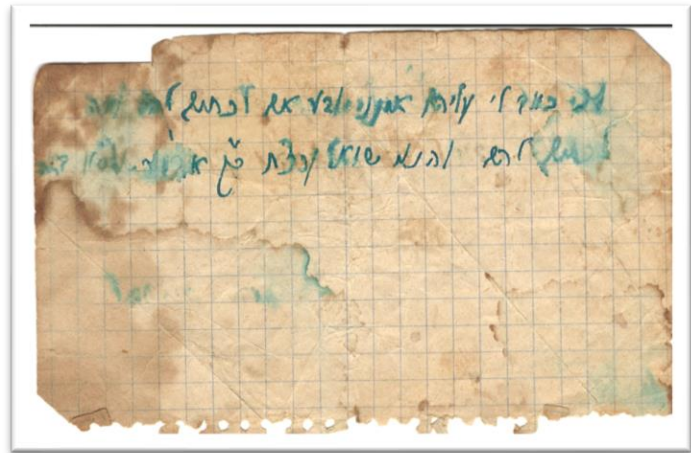
בני אחיזרה

סיפור ישיבתם במאסר ויציאתם לחופש של האחים מאצקין*

כפתיחה לשער זה, הננו מדפיסים צעטל, שלפי השערותנו כתב ר' פרץ לרבי אחרי שנודע לו שהם בחיים ומקום היותם, ותשובת הרבי בזה. עם הזמן נמחקה חלק מהתשובה. ומי שיכול לפענחה, תבוא עליו ברכה.

לכי כאב לי עליהם אינני יודע
אם לכתוב להם ומה לכתוב להם
והנני שואל עצת כ"ק אדמו"ר
שליט"א בזה

הזכרתים עה"צ להנ"ל
בטח חלק מהתוכן בא לסיבת
(???)
להחזיר המצורף

* שער זה מיוסד בעיקר על הספר אלה תולדות פרץ, גם נעזרנו בספרים 'פעילות חוצה גבולות', 'תולדות חב"ד בפטרבורג' ו'זכרונותיו של ר' מולע' (פרוס), בנוסף לכך הוספנו עוד כמה מסמכים שנתגלו לאחרונה.

האחים נשארם ברוסיה

בעת 'יציאת רוסיה' הידועה שהתרחשה בשנים תש"ו-תש"ז יצאו כל משפחת מוצ'קין למעט ר' שמואל ור' יוסף.

ר' יוסף נאסר קודם היציאה הגדולה עקב מסירותו לידי ר' שמואל פרוס ששהה במאסר, כשניסה לשחררו באופנים שונים נאסר אף הוא. מספרים שבאמת היתה לו אפשרות לברוח, משום שכבר היה בסוף תקופת המאסר שלו, והיה כבר משוחרר במידה מסוימת במשך כמה שעות ביום, אך מכיוון שחשש שבריחתו תשפיע לרעה על ר' שמואל פרוס, שעדיין נשארה לו תקופה ממושכת במאסר, החליט ר' יוסף להישאר ברוסיה ולחכות עד למועד שחרורו.

אחיו המסור ר' שמואל החליט להמתין עליו עד לשחרורו. בינתיים הוריהם ואחיהם כמו רבים מבני קהילתם כבר יצאו.

בתחילה עוד קיוו שהאחים יצליחו לצאת במהרה מרוסיה, כפי שרואים ממכתבו של אביהם ר' פרץ לבנו ר' לייבל שדאג להכניס את שמם ברשימת הסטודנטים שהכינו לקבלת אישור כניסה לארה"ב:

" . . . אתה ואחיך נכנסו [לרשימה] בתור סטודנטין, אך ה'

יודע מתי יבוא [יבואו] לפה"¹.

שנה	שם
1883	משה בן יוסף
1884	חיה רבקה
1885	משה בן יוסף
1886	חיה רבקה

אף ברשימת החסידים הנמצאים במחנה העקורים 'פוקינג' הכניסו את שמם:

למרבה הצער, למעשה לא עלה בידי האחים לצאת ונשארו מאחורי מסך הברזל, כפי שיסופר בהמשך.

נסיונות להוציא את האחים

אחיהם² ר' לייבל שיצא ברכבת האחרונה בטבת תש"ז לא התמהמה והחל בנסיונות לחלץ את אחיו הגדולים שנשארו מאחורי מסך הברזל דרך היכרויות שיצר בברלין עם רמי דרג מהממשלה הקומוניסטית ששלטה בצדו המזרחי של העיר, למצוא לאחיו דרך מילוט מברית המועצות.

(1) פעילות חוצה גבולות ע' 218.

(2) הבא להלן מבוסס על פי הספר פעילות חוצה גבולות ע' 272-273.

לאחר מספר חודשים בעת שהותו במחנה העקורים פוקינג פגש את ר' שלום מענדל קלמנסון ובקשו לברר אודות מצב אחיו ברוסיה דרך עסקני אנ"ש בפולין.

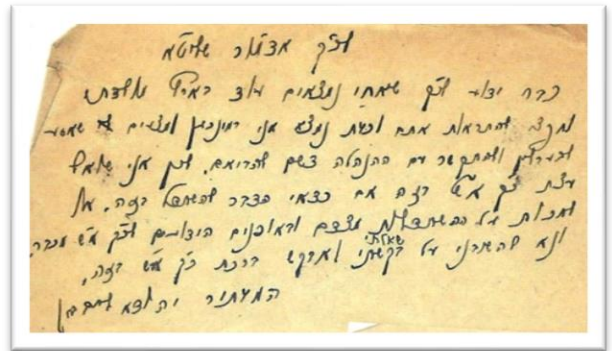
בי"ב חשוון תש"ח מעביר ר' שלום מענדל את הבקשה לר' זלמן סרבראנסקי ששהה בפולין:

יהודה לייב שיחי' [מוצ'קין] הי' גם-כן ביום-טוב ביחד עימי [בפוקינג], הוא ביקש להודיע לאחיו [יוסף ושמואל] שיודיעו היכן הם, ואיך יכול הוא להתקשר אתם, כי ברצונו ליסע לברלין, אולי יוכל לעזור להם משם בענין העתקה.

ר' לייבל שלח הודעה לרבי הריי"צ על תוכניתו, וביקש את עצתו וברכתו הקדושה עבור פעילות זו:

לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

כבר ידוע לכ"ק שאחיי נמצאים עוד בארץ מולדתי, וחפצי להתראות אתם, וכעת נמצא אני במינכען, ומציעים שאסע לברלין ולהתקשר עם ההנהלה דשם [אנשי המימשל הרוסי] להביאם. לכן אני שואל עצת כ"ק אדמו"ר שליט"א בזה אם כדאי הדבר להשתדל בזה, או לחכות על

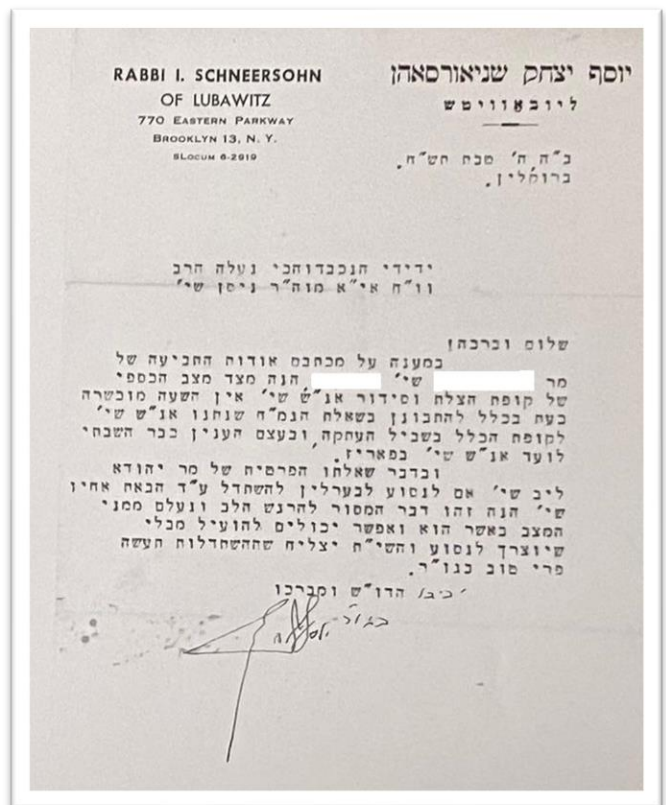
ההשתדלות מצדם, ובאופנים הידועים לכ"ק אדמו"ר שליט"א מכבר. ונא להשיבני על שאלתי ובקשתי, ואבקש ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א בזה.

המעתיך יהודה לייב [מאצקין].

תשובת הרבי נשלחה אליו דרך הרה"ח ר' ניסן נמנוב. הרבי מעניק את ברכותיו, אך נוטה לשלול את הנסיעה לברלין, אם כי לא בצורה מוחלטת:

". . . ובדבר שאלתו הפרטית של מר יהודא ליב שי' אם לנסוע לברלין להשתדל ע"ד הבאת אחיו שי' הנה זהו דבר המסור להרגש הלב ונעלם ממני המצב באשר הוא, ואפשר יכולים להועיל מבלי שיוצרך לנסוע, והשי"ת יצליח שההשתדלות תעשה פרי טוב בגור"ר."

ר' לייבל אכן נסע לברלין למשך עשרה ימים, ואחר שיצר קשרים עם גורמים רמי דרג וראה את מורכבות הענין ואת העלויות

הגבוהות בהם הדבר כרוך, סיכם עם אחד מידידיו באזור ברלין שיעקוב אחר ההתפתחויות.

במכתבו מכ"ז חשון מדווח ר' לייבל:

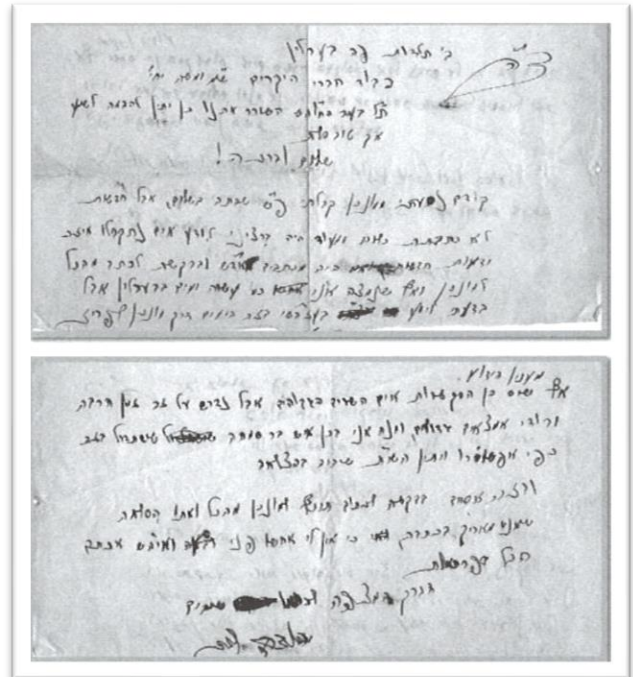
ב"ה ב' תולדות [כ"ז חשון תש"ח] פה בערלין,

כבוד חבריי היקרים שלום מענדל, ומשה [מרוזוב] יחי'

ת"ל בעד החיים והשלום השורר אתנו, כן יתן ה' להבא לשמוע אך טוב סלה.

שלום וברכה!

קודם נסיעתי ממינכען קבלתי פ"ש שבאת בשלום [מפוקינג לפראג] אבל חדשות לא כתבת כלום, ומאוד הי' ברצוני לידע אם נתקבלו איזה ידיעות חדשות, ואם הי' מכתבים מאדמו"ר שליט"א, ובבקשה לכתוב מהכל למינכען. ואף שנמצא אני כמו עשרה ימים בבערלין אבל בדעתי ליסע בעזה"י בזה הימים דרך מינכען לפאריז.

בענין הידוע [אודות אחיו] אף שיש התקשרות [קשרים] עם השרים הגבוהים, אבל נדרש על זה זמן הרבה, ובוודאי אמצעים גדולים. ומניח אני בכאן איש שישתדל בזה כפי אפשרותו ויתן השי"ת שיהיה בהצלחה.

ובזה אסיים בבקשה לכתוב תיכף למוניך

מהכל ואתו הסליחה שאיני מאריך בכתיבה, כי אין לי עכשיו פנאי ואיה"ש אכתוב הכל בפרטיות.

חברך המצפה לרחמי שמים.

יהודה לייב [מוצ'קין].

ידיעות מהאחים

בתחילה עוד הצליחו לעבור דרך מסך הברזל כמה ידיעות בודדות מהאחים.

בג' אלול [תש"ז] כותב ר' שלום מענדל לרבי הרי"צ את הידיעות האחרונות שהתקבלו אודות אלו שהיו אסורים מאנ"ש:

כפי שהודיעו משם. ניירות שאר החולים נשלחו לעיר הבירה, ומחכים למענה, וצריכים לר"ר גדולים. . יוסף שי' בן פרץ מאצקין אחרי גמרו עונשו עבור

חטא מסחר יצא לחפשי, והנהו נמצא ביחד עם אחיו שמואל בעיר הבירה [מוסקבה]³.

אף נשאר אצלנו כמה גלויות מהשנים תש"ח-תש"ט שכותבים האחים לבני משפחתם, הגלויה הבאה היא האחרונה שנשתמרה אצלנו ונשלחה על הכתובת של מ. קמינצקי, פריז:

ב"ה זונטאג ה' חשוון

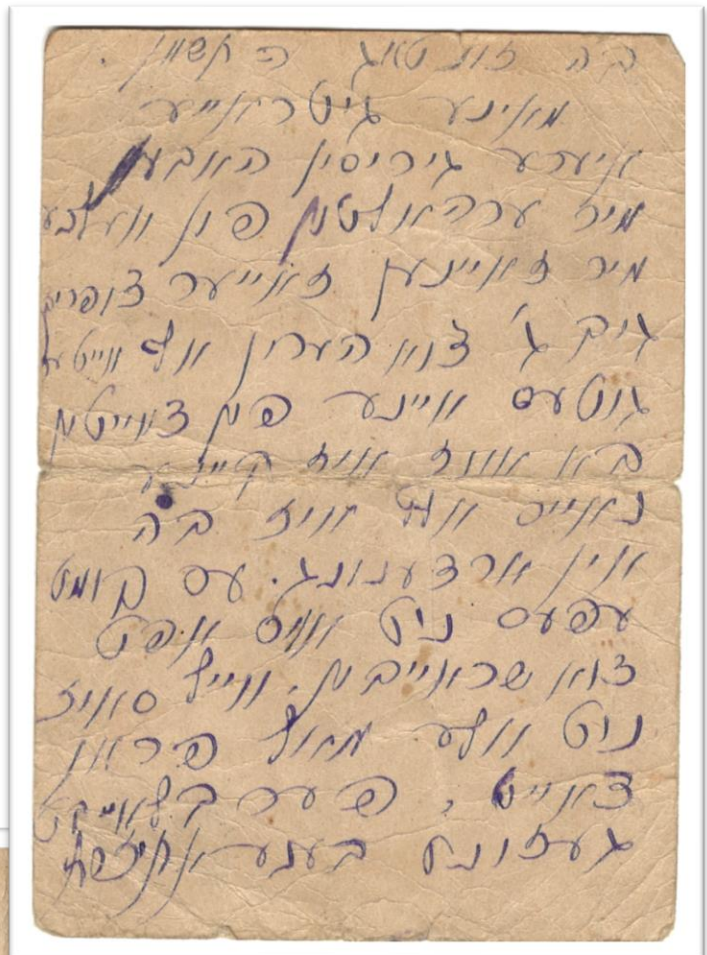
מאינע גיטראייע איערע גיריסיך האבען מיר ערהאלטן פון וועלכע מיר זאינען זאייער צופרידן גיב ג' צוא הערון אף ווייטער גוטעס איינע פון צווייטן

בא אונז איז קיינע נאייס אלץ איז ב"ה

אין ארדענונג עס קומט עפעס ניט אויס אפט צוא שראייבן ווייל סאיז ניט אלע מאל פראן צאייט.

פערבלאייבט געזונט

בענע אחיזרח

(3) פעילות חוצה גבולות ע' 263-264 .

(4) מפני החשש ששורר אז מהשלטונות בבריה"מ השתמשו אנ"ש בשמות כינוי בהתכתבויות ביניהם, כך למשל כשכתבו 'הסבא' הכוונה היתה לרבי, 'באלניצע' (בית רפואה) הכוונה היתה למאסר, 'אחיזרח' היה שם הכינוי המחתרתי של ר' פרץ מוצ'קין. לפשר הכינוי ראה מכתב ר' שלמה חיים קסלמן לקמן ע' 42.

עם הזמן נותק הקשר לגמרי, והפסיקו כל הידיעות, ולמשך מספר שנים לא ידעו בני משפחתם באם הם בין החיים, כמו שמעיד ר' פרץ עצמו במכתב שיובא להלן⁵.

וזאת מכיוון שהאחים חששו להיאסר שוב בתור 'קרבן' בגלל בני משפחתם שהבריחו את הגבול, ובמיוחד בגין פעילותו המסועפת של אחיהם ר' לייבל שהיה למעשה הפעיל המרכזי בלבוב, במשך השנים הבאות ברחו האחים מעיר אחת לאחרת, והנ.ק.וו.ד. עשה הכל בכדי ללכודם.

לאחר נדודים הגיעו לכותאים ושהו שם משך זמן. יום אחד ר' יוסף ראה את ה'מוסר' בעיר והבין כי כלתה אליו הרעה. באותם ימים היה ר' יוסף חמוש באקדח, ובשלב מסויים חשב לחסל את ה'מוסר', אלא שהוא ראה כי סוכנים חשאיים מלווים את ה'מוסר' לכל מקום, והוא ויתר על הרעיון.

הלה הצליח במשימתו, ועד מהרה, באביב תשי"ב, שני האחים נעצרו והועברו לשפולרקה בלנינגרד⁶, שם נגזר דינם למחנה עבודה בסיביר⁷.

ידיעות ראשונות מאז מאסרם

בקיץ תשט"ז התקבלה הידיעה הראשונה אודות מצבם של האחים מאז מאסרם. במכתב ששלח מארץ ישראל העסקן המפורסם, ידיד משפחת מוצ'קין עוד מלנינגרד, ר' פנחס אלטהויז, נכתב:

הם ב"ה בריאים ושומרים על כשרות

לכבוד ידידי יקירי וחביבי עוז התמים הרה"ג הרה"ח וכו' וכו' הרב פרץ שי
מוצקין

שלום וברכה!

יכול אני לבשר לך בשורה טובה אם כי שזהו רק חצי בשורה אבל על כל פנים בשורה, והוא: הזמינו אותי למשרד החוץ למחלקה מיוחדת והפגישוני עם איש אחד ששמו ומשפחתו וכתובתו עדיין לא נתן לי. הוא ספר לי שישב יחד עם בניך יוסף ושמואל יחיו בלאגער אחד ב – [מחנה עבודה ורקוטה] והתראה אתם לאחרונה בחודש מאי 1955 ואח"כ שוחרר הוא וע"י דרכים משובשות הצליח להגיע לכאן.

(5) ע' 20.

(6) תולדות חב"ד בפטרבורג ע' 263.

(7) כתב האישיים וגזר הדין מובא בשער בפ"ע.

ספר שהם ב"ה בריאים ושומרים על כשרות ולא אוכלים טריפות. הם חושבים

שהנך גר בפריז משום שפעם הי' אחד מהם בחקירה והחוקר אמר לו: "מיר וועלען נאך בריינגען לייבען פון פאריז". כמו"כ נמצא באותו מחנה דוד ליב חן שי' בנו של ר' פרץ חן. והגם שזהו בכלל בשורה לא כ"כ שלימה עבורך אבל זה בלבד שידועים שהם חיים ב"ה זוהי ג"כ בשורה. בנוגע לשליחת מכתבים וחבילות להם הנה יתדבר הנ"ל עם משרד החוץ ובאם יחליטו שזה לא יזיק להם הרי כבר ישלחו. רצוי שתכתוב להנ"ל מכתב בנוסח לכבוד פלוני אלמוני שיהיה ומו" פנחס אלטוויז כתב לך ממה שהוא מסר לו לכן הנך מבקשו שיכתוב לך כל הידוע לו אדות בניך יחיו. מה שלומך ומה בריאותך. אצלי ב"ה אין שום חדש. בטח שמעת שבונים אנו כעת בכפר חב"ד מוסד חדש והוא בית ספר מקצועי למלאכת הדפוס בשם "יד החמשה" על שם חמשת הילדים ומדריכם ומהראוי שתעשה במקומך משהו לטובת הקמת המוסד.

מידידינו ר' משה חיים שי' דובראווסקי לא קבלתי שום תשובה על שאלתי אדות בניך יחיו. קבלתי ממנו מכתב שאשתו ג"כ חיה אהו ומבקש שישלחו לו ניירות שיוכל לנסוע לכאן. ובימים

מה שלומך ומה בריאותך. אצלי ב"ה אין שום חדש. בטח שמעת שבונים אנו כעת בכפר חב"ד מוסד חדש והוא בית ספר מקצועי למלאכת הדפוס בשם "יד החמשה" על שם חמשת הילדים ומדריכם ומהראוי שתעשה במקומך משהו לטובת הקמת המוסד.

הקרובים אי"ה אשלח לו זאת.

הנני דורש בשלום בני ביתך וביחוד בשלום בנך לייב'ע שי'.

ידידך עוז דושו"ט כה"י אוהבך

פנחס אלטהויז

לאחר כחודש שולח ר' פנחס מכתב נוסף, ובו הוא מסיר את החשש על מהימנותו של האיש שמסר את הבשורה:

האיש הוא כזה שסבל במאד מאד בסיביר

ב"ה, ח אלול תש"ז

ידידי יקירי ואהובי

התמים הרב פרץ שי'

שלום וברכה!

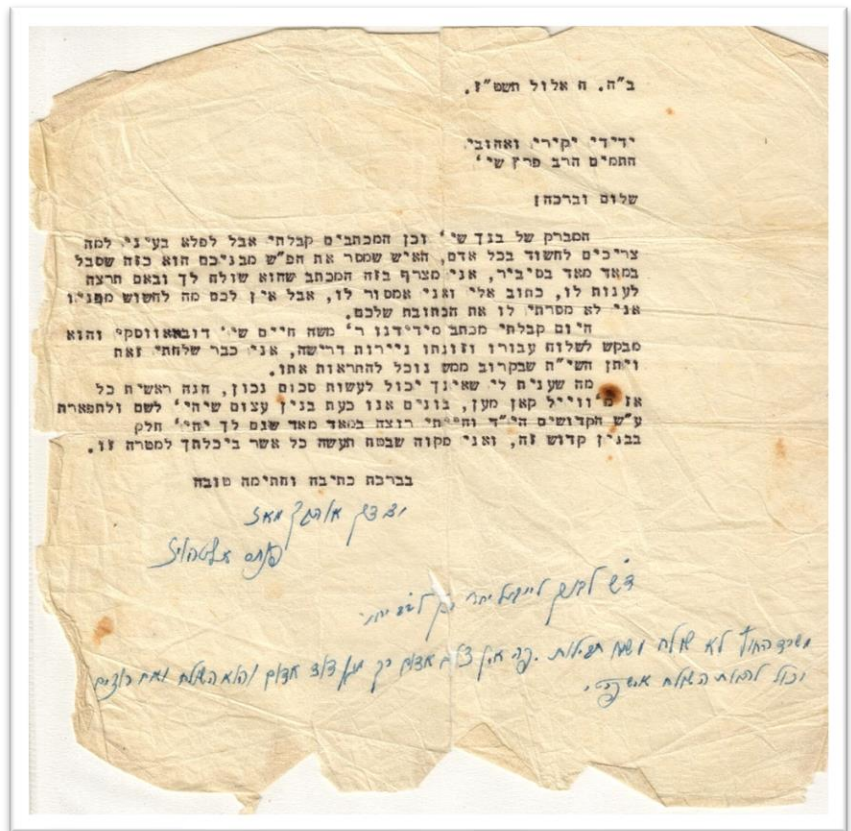
המברק של בנך שי' וכן המכתבים קבלתי אבל לפלא בעיני למה צריכים לחשוד בכל אדם, האיש שמסר את הפ"ש מבניכם הוא כזה שסבל במאד

בסיביר, אני מצרף בזה המכתב שהוא שולח לך ובאם תרצה לענות לו, כתוב אלי ואני אמסור לו, אבל אין לכם מה לחשוש מפניו אני לא מסרתי לו את הכתובת שלכם.

היום קבלתי מכתב מידידנו ר' משה חיים שי' דובראוסקי והוא מבקש לשלוח עבורו וזוגתו נירית דרישה, אני כבר שלחתי זאת ויתן הש"ח שבקרוב ממש נוכל להתראות אתו. מה שענית לי שאינך יכול לעשות סכום נכון, הנה ראשית כל אז מ'ווייל קאן מען, בונים אנו כעת בנין עצום שי"ה לשם ולתפארת ע"ש הקדושים הי"ד והי"ת רוצה במאד מאד שגם לך יהי' חלק בבנין קדוש זה, ואני מקווה שבמה תעשה כל אשר ביכלתך למטרה זו.

בברכה כתיבה וחתומה טובה
י"ג אב תש"ז
פנחס אלטהויז

מה שענית לי שאינך יכול לעשות סכום נכון, הנה ראשית כל אז מ'ווייל קאן מען, בונים אנו כעת בנין עצום שי"ה לשם ולתפארת ע"ש הקדושים הי"ד והי"ת רוצה במאד מאד שגם לך יהי' חלק בבנין קדוש זה, ואני מקווה שבטח תעשה כל אשר ביכלתך למטרה זו.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

ידידך אוהבך מאז

פנחס אלטהויז

ד"ש לבנך לייביל יחי' וכן לב"ב יחיו

משרד החוץ לא שולח לשם חבילות. פה אין צלב אדום רק מגן דוד אדום והוא השולח ואם רוצים יכול להיות השולח איש פרטי

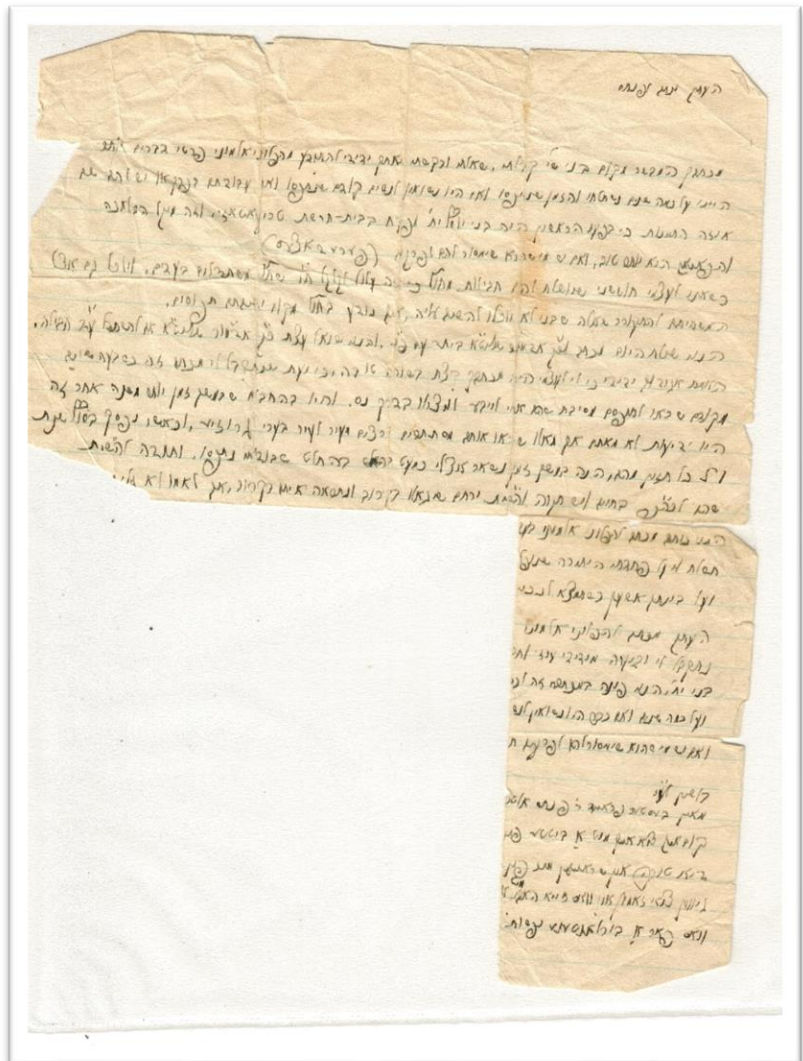
במענה למכתבו של ר' פנחס כותב לו ר' פרץ:

נשאר אצלי כמעט בהחלט שבודאי נתפסו

העתק מכתב לפנחס

מכתבך המבשר מקום בני שי קבלתי, שאלתי ובקשתי מאתך ידידי להתודע מהפלוני אלמוני פרטי דברים יותר היינו על כמה שנים נשתלחו והזמן שנתפסו ואם היו נשואין לנשים קודם שנתפסו ואם עבודתם בפרך או יש להם שם איזה התמנות כי בפעם הראשון היה בני יוסף יח' מפקח בבית-חרשת טריקאטאזש וזה מיקל המלאכה והפאטאק הוא יותר טוב, ואם יש מישהוא שימסור להם לפרקים (פערעדאצעס)

כשאני לעצמי חוששני שיושלח להם חבילות מחו"ל כי זה עלול לקלקל ח"ו שחור"ל משתדלים בעדם, ויוכל גם אצל המשחיתים להתעורר שאלה שבני לא יוכלו להשיג עליה, איך נודע בחו"ל מקום ישיבתם

תפוסים.

הנני שולח היום מכתב לכ"ק אדמו"ר שליט"א ביחד עם פ"נ, והנני שואל עצת כ"ק אדמו"ר שליט"א אם להשתדל ע"ד חבילה.

האמת אגיד לך ידידי כי לי לעצמי היה מכתבך קצת בשורה טובה, כי מעת שנתקבל לי מכתב זה כשבעה שנים מקודם שבאו לתופסם מסיבת שהם אחי לייבע וניצולו בדרך נס. והיו בהחבא שבמשך זמן יותר משנה אחר זה היו ידיעות לא מאתם אך מאלו שראו אותם מסתתרים ורצים מעיר לעיר בערי גרוזיע, וכאשר נפסק בסוף שנת 1951 כל חזון מהם, הנה במשך זמן נשאר אצלי כמעט בהחלט שבודאי נתפסו. ותודה להשי"ת שהם לכה"פ בחיים ויש תקוה והשי"ת ירחם שיגאלו בקרוב ונתראה איתם בקרוב, אך לאמו לא גילי[תי]

הנני כותב מכתב לפלוני אלמוני בע
תסלח לי על פחדתי היתירה שתופל
ועל בינתך אשען כשתמצא לנכון
העתק מכתב להפלוני אלמוני
נתקבל לי ידיעה מידידי עוז לח
בני יח', הוא פונה במכתבו זה לכ
ועל כמה שנים ואם כבר היו נשואין לנש[ים]
ואם יש מישהוא שימסור להם לפרקים ח[בילות]

בלשון לע"ז

מאיין בעסטער פראיינד ר' פנחס אלט[הויז]
קום איך צוא אייך מיט אַ ביטטע פון
דיא טובה און שראייבען מיר פון
גיווען צואזאמען און וואס זייא האבן מיט
וואס פאר אַ בירלאנטענע נפשות

באותו יום, פונה ר' פרץ במכתב לבנו ר' לייבל בניו יורק, בו מבקש הוא לקבל את עצת הרבי מה וכיצד לפעול בענין בניו. מתוכן המכתב ניתן ללמוד על גודל החשש לגרום נזק בלתי מכוון, ועד כמה שלא ידעו מאומה מהנעשה אתם.

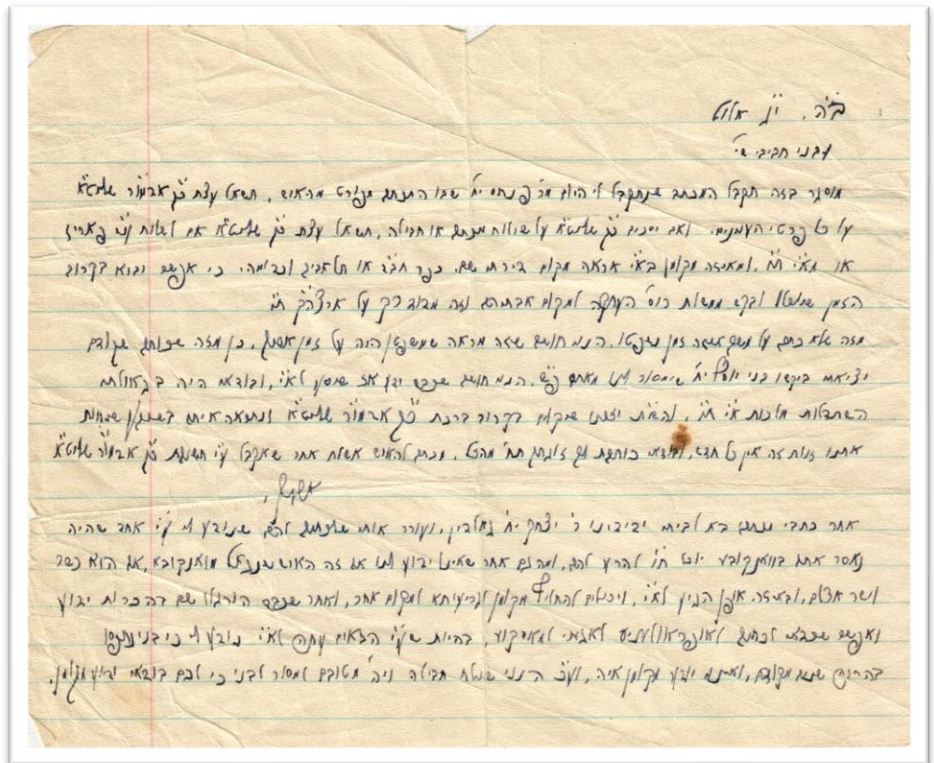
הנני חושב שמשפטן היה על זמן ארוך

ב"ה. י"ג אלול

לבני חביבי שי'

מוסגר בזה תקבל המכתב שנתקבל היום מר' פנחס יחי' שבו המכתב מפורט מהאיש, תשאל עצת כ"ק אדמו"ר שליט"א על כל פרטי הענינים, ואם יסכים כ"ק שליט"א על שילוח מכתב או חבילה, תשאל עצת כ"ק שליט"א אם לשלוח ע"י פאריז או מא"י ת"ו, ומאיזה מקומן בא"י אראה מקום דירתי שם, כפר חב"ד או תל אביב ובדומה, כי אפשר יבוא בקרוב הזמן שיוכלו לבקש מממשלת רוסיא העתקה למקום אבותיהם וזה מדוד רק על ארצה"ק ת"ו.

מזה שלא כתב על משך איזה זמן נשפטו, הנני חושב שזה מראה שמשפטן היה על זמן ארוך. כן מזה שכותב שקודם יציאתו בקשו בנו יוסף יחי' שימסור לנו מאתם פ"ש, הנני חושב שכבר ידע אז שיסע לא"י, ובודאי היה בגאולתו השתדלות מלכות א"י ת"ו, והשי"ת יזכנו שיקוים בקרוב ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ונתראה איתם בשובע שמחות.

אתנו זולת זה אין כל חדש, ובודאי כותבת לך זוגתך תחי' מהכל. מכתב להאיש אשלח אחר שאקבל ע"י תשובת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אביך.

נב. אחר כתבי מכתבי בא לביתי ידידינו ר' יצחק יחי' גאלדין ועורר אותי שלכתוב להם שנודע לי ע"י אחד שהי' נאסר אתם בווארקוטע ויכול ח"ו להרע להם, ומה גם שאינו ידוע לנו אם זה האיש שנגאל מווארקוטע, אם הוא כשר וישר אצלם, ובאיזה אופן הגיע לא"י, ויכולים להחליף מקומן לגריעותא למקום אחר, לאחר שכבר הורגלו שם בהכרות ידוע ואפשר שכדאי לכתוב לאופראולעניע לאגערי [=להנהלת המחנה] למאסקווע, בהיות שע"י שהבאים עתה לא"י נודע לי כי בני נתפסו בהרבה שנים מקודם, ואינני יודע מקומן אי' וע"כ הנני שולח חבילה ויהי' מטובם למסור לבני כי לכם בודאי ידוע מקומן.

לאחר מספר חודשים מעדכן ר' פנחס את ר' פרץ בעוד פרטים:

ידעתי שדנו אותו לעשרים וחמש שנים אבל לא רציתי לצער לך

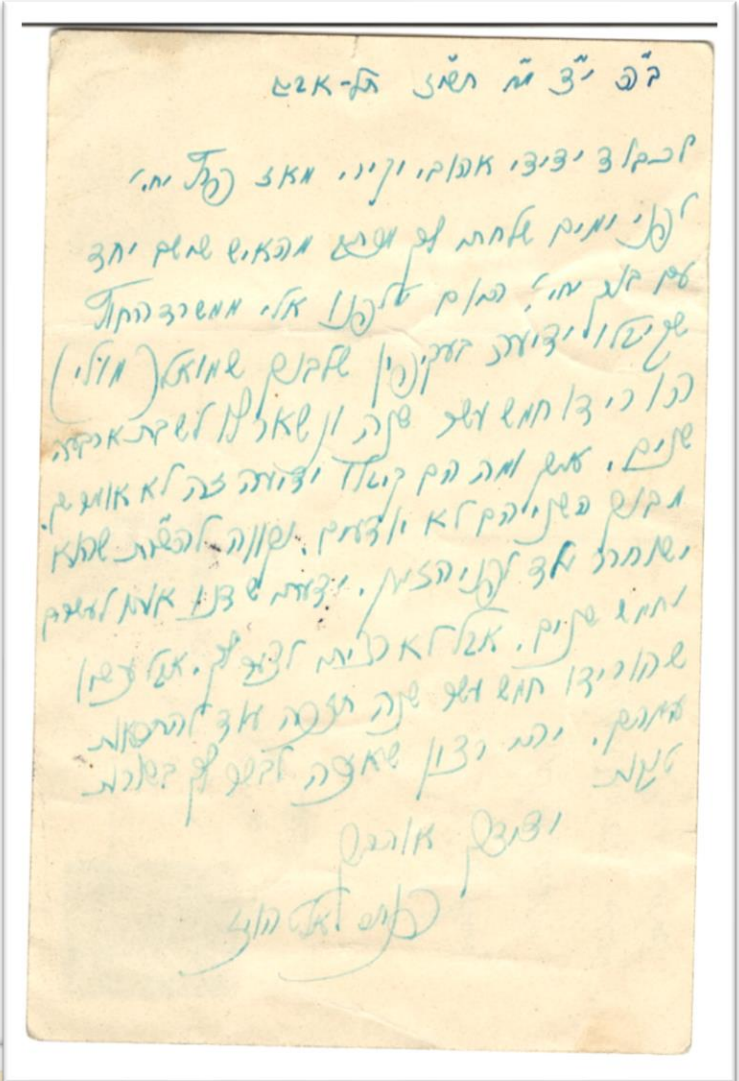
ב"ה י"ד מ"ח תשי"ז תל-אביב

לכבוד ידידי אהובי יקירי מאז פרץ יחי'

לפני ימים שלחתי לך מכתב מהאיש שישב יחד עם בנך יחי', היום טלפנו אלי ממושרד החוץ שקיבלו ידיעה בעקיפין שלבנך שמואל (מולי) הורידו חמש עשר שנה ונשאר לו לשבת ארבעה שנים, איך ומה קיבלו ידיעה זה לא אומרים. מבנך השני לא יודעים, נקווה להשי"ת שהוא ישוחרר עוד לפני הזמן. ידעתי שדנו אותו לעשרים וחמש שנים, אבל לא רציתי לצער לך, אבל עכשיו שהורידו חמש עשר שנה תזכה עוד להתראות עמהם. יהי רצון שאזכה לבשר לך בשורות טובות

ידידך אוהבך

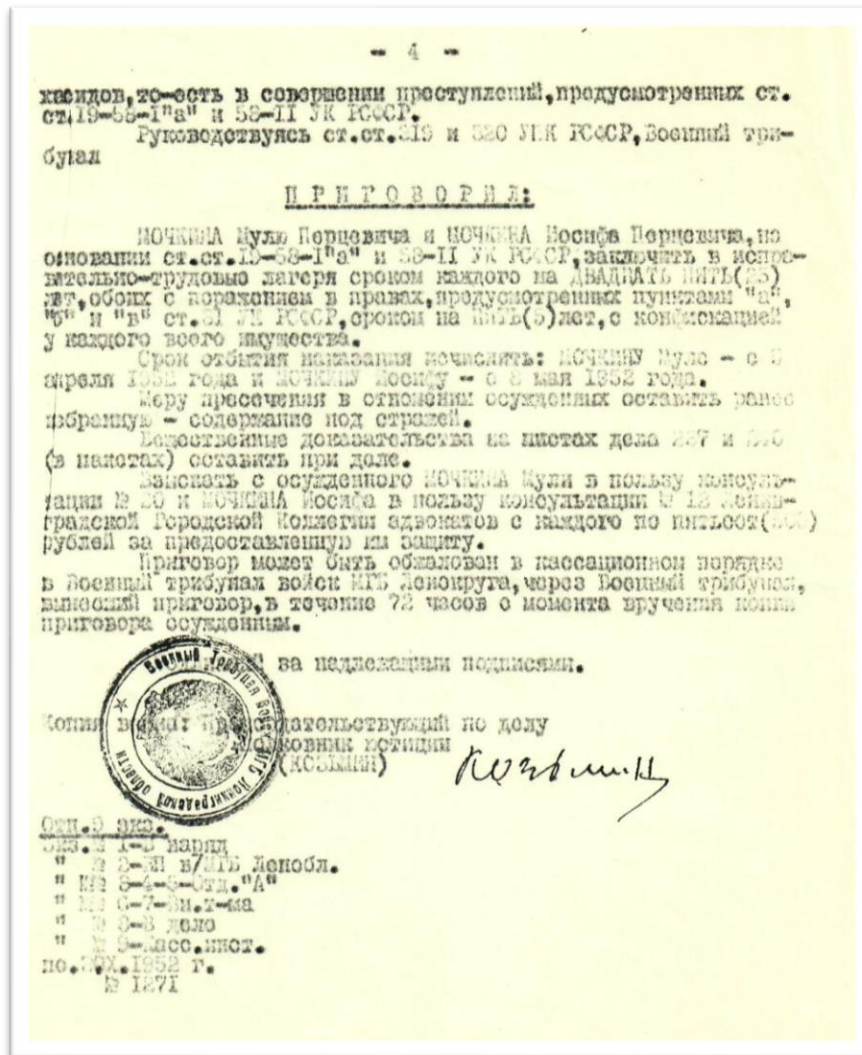
פנחס אלטהויז

וכן אנו רואים בחלק הפסק דין שלפנינו⁸:

גזר דין:

יש לכלוא את מוצ'קין מוליע ומוצ'קין יוסף במחנות עבודה בכפיה לתקופה של עשרים וחמש שנים בהתאם לסעיפים 1-58-19 "א" ו-11-58 לחוק הפלילי של ברית המועצות עם ירידה בזכויות לפי סעיף "א" לתקופה של חמש שנים, תוך החרמת כל הרכוש מכל אחד מהם.

אין ברצוני לכתוב לו זה ואתה בחכמתך תמסור לו באופן היותר טוב

ב"ה אור ליום ב' פ' ויצא

לכבוד ידידי היקר ה"ה ווחיי"א יחי'

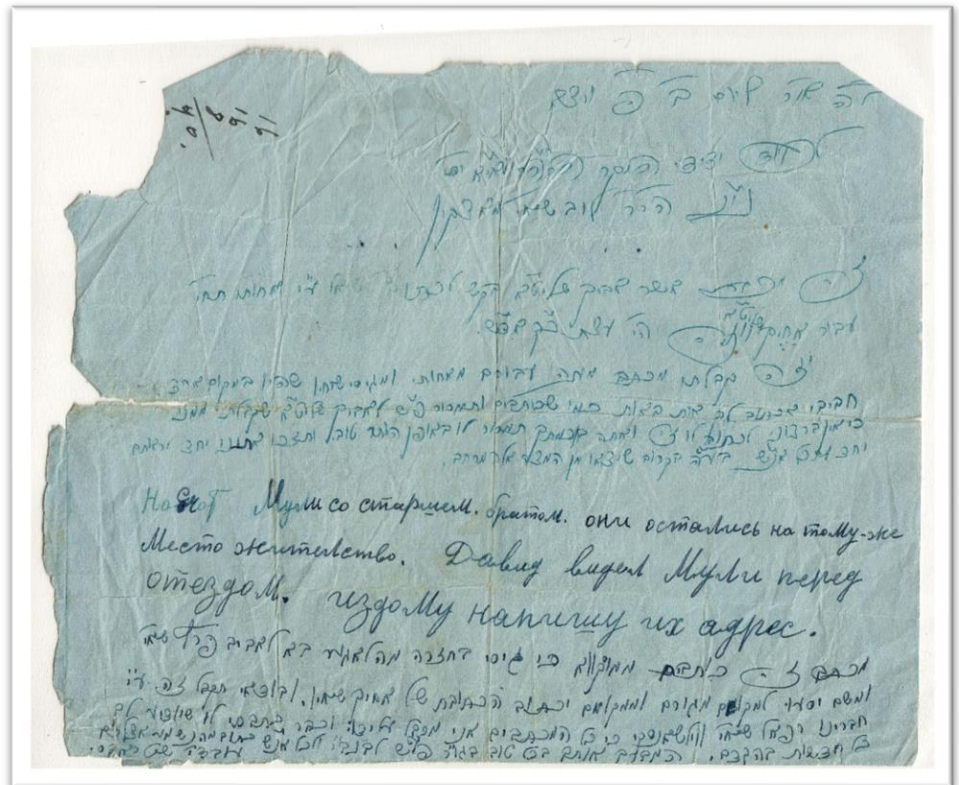
נו"נ הר"ר לייב שיחי' מאצקין

זה מכבר אשר אביך שליט"א בקש לכתוב שישאל ע"י אחותו תחי' עבור אָחִיךְ שליט"א וזה הי' עצת כ"ק אד"ש.

וזה קבלתי מכתב מענה עבורם מאחותי ומגיסי שיחיו שהיו במקום אחד.

חביבי אכתוב לך אות באות כמו שכותבים ותמסור פ"ש לאביך שליט"א שקבלת ממני כי אין ברצוני לכתוב לו זה ואתה בחכמתך תמסור לו באופן היותר טוב. ותזכו אתנו יחד לראותם יחד עם כל אנ"ש בע"ה בקרוב שיצאו מן המיצר אל המרחב.

לגבי מוליע, האח הגדול, הוא נמצא באותו מקום שהיה קודם לכן, דוד ראה אותו לפני שעזב. אכתוב לכם את הכתובת שלו כשאגיע הביתה?

מכתב זה כותבים ממוסקווא כי גיסי בחזרה מהלאגער בא לאבין] פרץ שיחי' ומשם יסעו למקום מגורים וממקומם יכתוב הכתובת של אחיך שיחיו. ובודאי תקבל זה ע"י חברינו רפאל שיחי' ווילשאנסקי כי כל המכתבים אני מקבל על ידו וכבר כתבתי לו שיודיע לך כל חדשות בהקדם. המברך אותך בכל טוב בגו"ר פ"ש לבנב"י ולכל אנ"ש כתוב מה נשמע אצלכם

עובדי' שטראקס

יכול אתה למסור
פ"ש למשפחת
פאנטילייעוו כי אני
קבלתי פ"ש מר'
יחזקל פנטילייעוו
שיחי' שנמצאים
במוסקווא ואם אחיו
רוצים לבא בקישור
מכתבים עמו יש
יכולת שיכתוב לי
ואשלח לשם ע"י
אחותי
עובדי'

עם הזמן התברר שהאיש אשר ישב עם האחים ובישר לראשונה על מצבם שמו הוא 'קופל סקופ', הוא היה יהודי ציוני שנאסר ונשלח למחנה עבודה שם פגש את האחים והתחבר איתם עד שהיה לידיד קרוב מאוד שלהם (כפי שמעיד בעצמו במכתב הבא). בתחילת שנת תשט"ז הצליח להשתחרר באמצעות אזרחות פולנית שהיתה ברשותו ועלה לא"י.

במכתב שלפנינו מתאר מר סקופ את הקשר הקרוב שלו עם האחים:

זיי ביידע זיינען מיר ליב און טייער וויא מיינע נאענטע חברים

10/12

געערטע משפחת מאטשקין

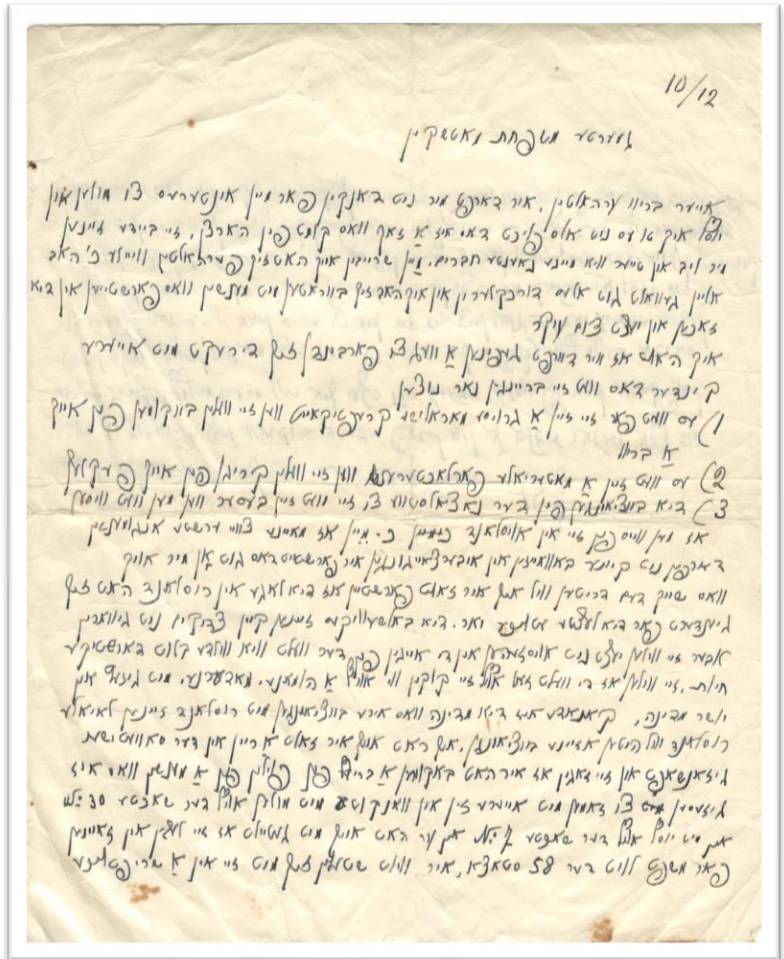
אייער בריוו ערהאלטין, איר דארף מיר ניט דאנקין פאר מייך אינטערעס צו מולען און יוסף איך טו עס ניט אלס פליכט דאס איז אַ זאך וואס קומט פון הארצן. זיי ביידע זיינען מיר ליב און טייער וויא מיינע נאענטע חברים. מייך שרייבן אייך האט זיך פעהאלטין וויילע כ'האב אליין געוואלט גוט אלעס דורכקלערין און איך האב זיך באראטען מיט מענשיך וואס פארשטייען אין דיא זאכען

און יעצט צום עיקר

איך האלט אז איר דארפט געפינען אַ וועג צו פארבינדן זיך דירעקט מיט אייערע קינדער דאס וועט זיי בריינגין נאר נוצען

- 1) עס וועט פאר זיי זיין אַ גרויסע מאראלישע קרעפטיקאייט ווען זיי וועלן באקומען פון אייך אַ בריוו
- 2) עס וועט זיין אַ מאטעריאלע פארלאכטערניש ווען זיי וועלן קריגן פון אייך פעקלאך
- 3) דיא באציאונגען פון דער נאצאלסטווע צו זיי וועט זיין בעסער ווען מען וועט וויסען אז מען ווייס פון זיי אין אויסלאנד

כ־מיינן אז מאיינע צוויי ערשטע ארגומענטן דארפן ניט קיינע באוואייזן און איבערצאייגונגען איר פארשטייט דאס גוט אָן מיר אויך. וואס שייך דעם דריטען וויל איר זאלט פארשטיין אז דיא לאגע אין רוסלאנד האט זיך גיענדערט פאר דיא לעצטע עטליכע יאר. דיא באלשעוויקעס זיינען קיין צדיקים ניט גיווארין אבער זיי ווילען יעצט ניט אויסזעהען אין די אייגן פון דער וועלט וויא ווילדע בלוט דארשטיקע חיות, זיי ווילען אז די וועלט זאל אויף זיי קוקן ווי אויף אַ הומאנע, מאדערנע, מיט גיזעץ און יושר מדינה, קאנאדע איז דיא מדינה וואס אירע באציאונגען מיט רוסלאנד זיינען לאיאלע. רוסלאנד וויל היטען אזיינע באציאונגן.

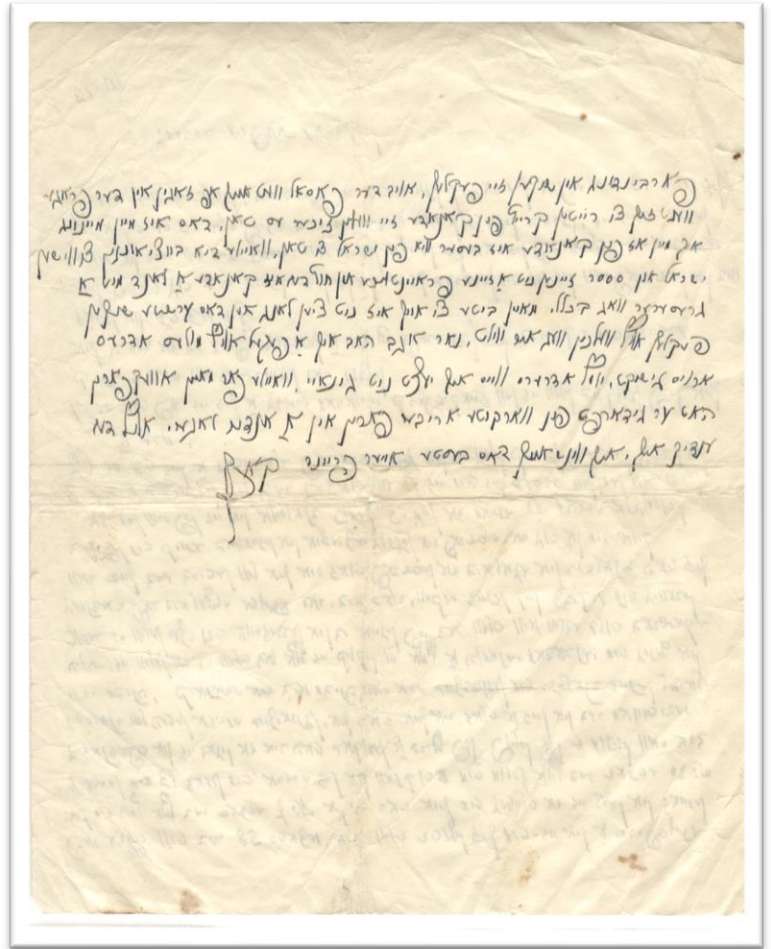
איך ראט אייך איר זאלט אריין אין דער סאוועטישער גיזאנשאפט און זיי זאגן אז איר האט באקומען אַ בריעף פון פוילין פון אַ מענשין וואס איז גיזעסען צוזאמען מיט אייערע זין אין וואנקוטע מיט מולען אויף דער שאכטע W: 30 איך מיט יוסף אויף דער שאכטע N: 7 און ער האט אייך מיט געטיילט אז זיי לעבן און זאיינען פארמשפט לויט דער 58 סטאצא, איר ווילט שטעלין זיך מיט זיי אין אַ שריפטליכע פארבינדונג אין שיקען זיי פעקלאך, אויב דער פאסאל וועט אייך אפזאגן אין דער פראגע ווענטזיך צו רייטיגן קרייץ פון קאנאדע זיי וועלן זיכער עס טאן, דאס איז מיינ מיינונג.

איך מיינן אז פון קאנאדע איז בעסער ווי פון ישראל צו טאן, וואיילע דיא באציאונגען צווישען ישראל און ססר זיינען ניט אזיינע פראיינטליכע און חוץ דעם איז קאנאדע אַ לאנד מיט אַ גרעסערער וואג בכלל.

מאיינן ביטע צו אייך איז ניט ציען לאנג און דאס ערשטע שיקין פעקלאך אויף וועלכין וועג איר ווילט, נאר אגב האב איך אַ פעקעל אויף מולעס אדרעס ארויס גישיקט, יוסף אדרעס ווייס איך יעצט ניט גינאיי, וואיילע פאר מאיין אוועקפארין האט ער גידארפט פון ווארקוטע אריבער פארין אין אַ אנדער לאגער. אויף דעם ענדיק איך, איך ווינש אייך דאס בעסטע.

אייער פריינד.

קאפל

במכתב נוסף מאותה תקופה, שרק חלקו הגיע לידינו ולא ידוע לנו מי כתב אותו, מתאר הכותב עוד פרטים על מצב האחים:

מוליע איז ביי זיך ניט געפאלען און פול מיט האפענונג

. . מיט מוליען האב איך זיך געטראפן אין אנפאנג 1954 און בין צוזאמען געווען ביז מאיי 1955. מוליע איז שטיל און געלאסן, זייער א רואיקער חאראקטער, קען זיך איינארדערן און איז זייער א ארגאניזירטער מענטש.

איז זייער באליבט ביי אלעמען און זארגט פאר יעדערען. מיט אים צוא זאמען איז גיווען דוד חן. אויך בין איך גיווען מיט אים זייער באפריינדעט ער היט שטאַט וויא מען פלעגט זאגן בא אונז אין דער היים.

היט אויך אפ יום טובים אין א גוטען גיזונד צושטאנד. און ארבעט ניט שוועהר באקומט אויך פון צייט צו צייט פעקלאך.

(דאס איז דיא ערטער וואו זיי זיינען געווען אין מאי 1955)

און איר בעט א דערלויבעניש איבער צו א שרייבון זיך מיט זיי. אין דעם בריוו אין מיניסטעריום לייגט אריין פאר זיי צו בריוולאך אומגעפער פאלגענדען אינהאלט.

ידידי, מהאיש שהיה יחד אתך קבלנו ד"ש, ואנו שמחים מאוד שאתם בקו הבריאות ומרגישים טוב, אנחנו יודעים שאתם במצב טוב, ומקווים אנו על כל טוב. אנחנו כולנו חיים ובריאים ומחכים למכתב ממכם. הכתובת שלנו¹¹.

איך וויל ענדקיין מייך שרייבון

באותן שנים החלה עבודה בשילוח חבילות מחוץ לגבולות רוסיה לחסידים הנמקים בגלות בה. בין המטפלים בפעילות זו היה הרה"ח ר' בנימין אליהו גורודצקי מצרפת, באמצעות ה"לשכה האירופאית לעזרת פליטים וסידורם" שנתייסדה על ידי הרבי הריי"צ והוא עמד בראשה.

לפנינו מספר מכתבים שכתב הרב גורודצקי לר' פרץ:

נמצאים עובדים בלאגער ונחוצים מאד לעזרה בגשמיות

ב"ה. כ"ז ניסן תשי"ז, פאריז.

לכבוד ידידי הת' הכי נכבד ומאד נעלה ור"ח אי"א וכו' מוהר"פ שי מאצקיין.

שלום וברכה!

קבלתי ידיעה ע"י אחד אודות בניו שיחיו, שנמצאים עובדים בלאגער ונחוצים מאד לעזרה בגשמיות, אבל כמובן לא מחו"ל כי אם מהמדינה בעצמה. ע"כ ישתדל כי אצל אחותו שהיא תשלח להם חבילות מזון ועוד מה שחיוץ להם ושתעמוד עמם בקישור כי את אהב מהם יכולים לשחרר קודם המועד באם שמי שחיוץ להם יקבל אחריות בעדו. החבילה לאחותו שלחנו מכבר אבל עוד פרם קבלנו אישור על קבלתה. לע"ע אני שולח לחד מאנ"ש, שהי' תפוס עמם יחד ואשר מקבש לשלוח לו חבילות, חבילה יותר גולה ומבקשו שהלך ממנה יהי' בעדם ואשר ישלח להם חבילות מזון, והוא חסכים לעזרה זה, אך האמה ניתנה להאמר שקשה למסך על זה כי אולי ישתנה אידה דבר ולפי יכיס לשלוח להם, וכמין היחד טוב הוא ש"כ ישתדל אצל קרוביו הנמצאים שם, וכתוב לי ואנו נשלח אי"ה החבילות, כמובן פעם על חבונ"י ופעם ע"כ כ". ויעזור ח"ה שנוכה לבשר ולהתבשר רק בטורות טובות ומסמחות חסיד.

ידידו חרו"ש סלונ"ה חכה"
הרבנימין אל"ה בארשודצקי.

(11) תרגום מרוסית.

מאנ"ש, שהי' תפוס עמהם יחד ואשר מבקש לשלוח לו חבילות, חבילה יותר גדולה ומבקשו שחלק ממנה יהי' בעדם ואשר ישלח להם חבילות מזון, והוא הסכים לעשות זה, אך האמת ניתנה להאמר שקשה לסמוך על זה כי אולי ישתנה איזה דבר ולא יסכים לשלוח להם. ובכן היותר טוב הוא שכ' ישתדל אצל קרוביו הנמצאים שמה, ותכתוב לי ואנו נשלח אי"ה החבילות, כמובן פעם על חשבונינו ופעם ע"ח כ'. ויעזור השי"ת שנזכה לבשר ולהתבשר רק בשורות טובות ומשמחות תמיד.

ידידו הדו"ש מלונ"ח תכה"י
הרב בנימין אלי' גאראדעצקי.

לאחר כחודש שולח הרב גורודצקי לר' פרץ עוד מכתב ובו הוא דוחה את החששות שהביע במכתבו אליו שלא בא לדינו:

שניהם הם ת"ל בחיים, וזהו דבר ברור

ב"ה. כ"ח אייר תשי"ז פאריז.

לכבוד ידידי הת' הישיש הכי נכבד
ומאד נעלה ור"ח אי"א הרה"ח מוהר"פ
שי' מאצקין

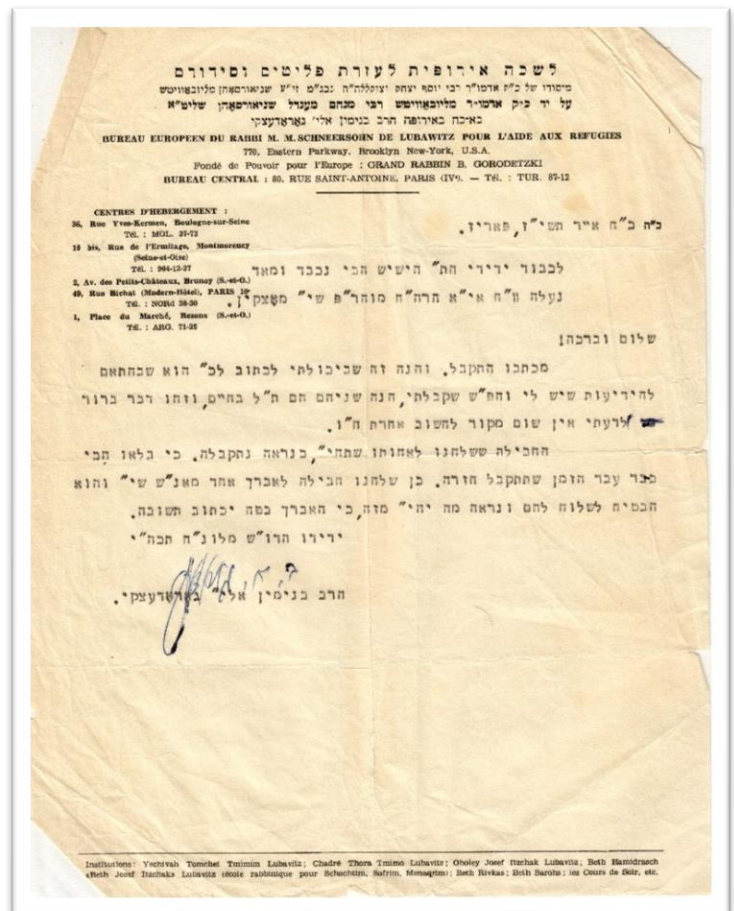
שלום וברכה!

מכתבו התקבל. והנה זה שביכולתי
לכתוב לכ' הוא שבהתאם להידיעות
שיש לי והפ"ש שקבלתי, הנה שניהם
הם ת"ל בחיים, וזהו דבר ברור ולדעתי
אין שום מקור לחשוב אחרת ח"ו.

החבילה ששלחנו לאחותו שתחי',
כנראה נתקבלה. כי בלאו הכי כבר עבר
הזמן שתתקבל חזרה. כן שלחנו חבילה
לאברך אחד מאנ"ש שי' והוא הבטיח
לשלוח להם ונראה מה יהי' מזה, כי
האברך בטח יכתוב תשובה.

ידידו הדו"ש מלונ"ח תכה"י

הרב בנימין אלי' גאראדעצקי

עם הידיעה שת"ל האחים בחיים וידוע מקום המצאם, פנה ר' פרץ לרבי בשאלה מה לעשות עתה:

הוראת הרבי להיוודע אצל הבאים לאחרונה מפולין

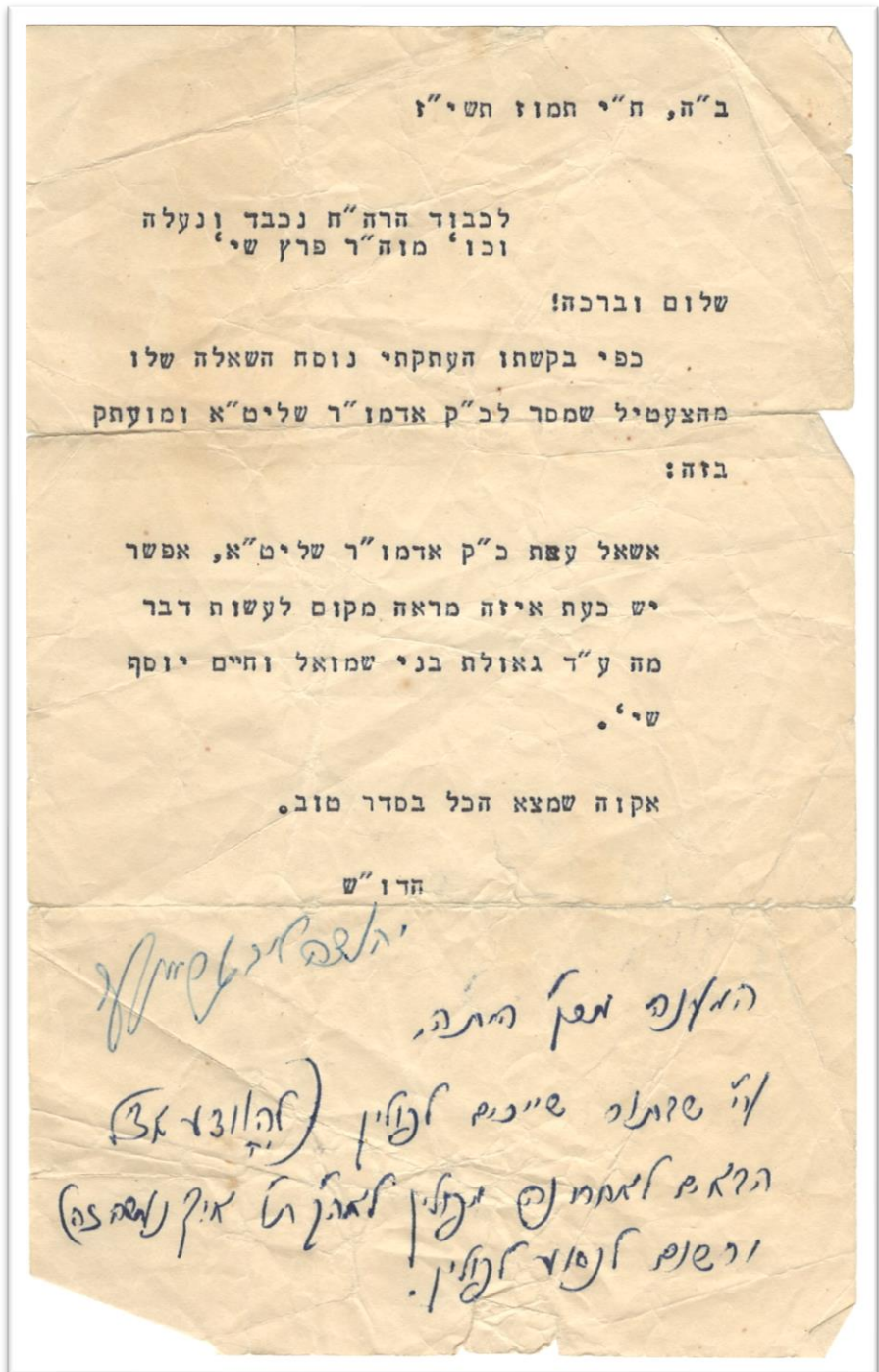
ב"ה, ח"י תמוז תשי"ז
לכבוד הרה"ח נכבד
ונעלה ועו' מוה"ר פרץ
שי

שלום וברכה!
כפי בקשתו העתקתי
נוסח השאלה שלו
מהצעטיל שמסר לכ"ק
אדמו"ר שליט"א
ומועתק בזה:

אשאל עצת כ"ק
אדמו"ר שליט"א, אפשר
יש כעת איזה מראה
מקום לעשות דבר מה
ע"ד גאולת בני שמואל
וחיים יוסף שי'.

אקוה שמצא הכל
בסדר טוב.
הדו"ש
יהודה ליב גראנער

המענה מכ"ק היתה,
ע"י שבתור שייכים
לפולין (להוודע אצל
הבאים לאחרונה מפולין
לאה"ק ת"ו איך נעשה
זה) ירשום לנסוע לפולין.

לאחר קבלת התשובה פנה ר' פרץ לשאול את הרב גורודצקי כיצד 'להודע' אצל הבאים מפולין, לפנינו תשובת רב"ג:

צריכים למצוא אנשים ולברר אצלם באה"ק

ב"ה. כ"ה תמוז תשי"ז, פאריז.

לכבוד ידידי הת' הכי נכבד ומאד נעלה וו"ח אי"א וכו' הרה"ח מוהר"פ שי מאצקין.

שלום וברכה!

מכתב כבודו מי"ט לחד"ז קבלתי. והנה בדבר להודע אצל הבאים באחרונה.

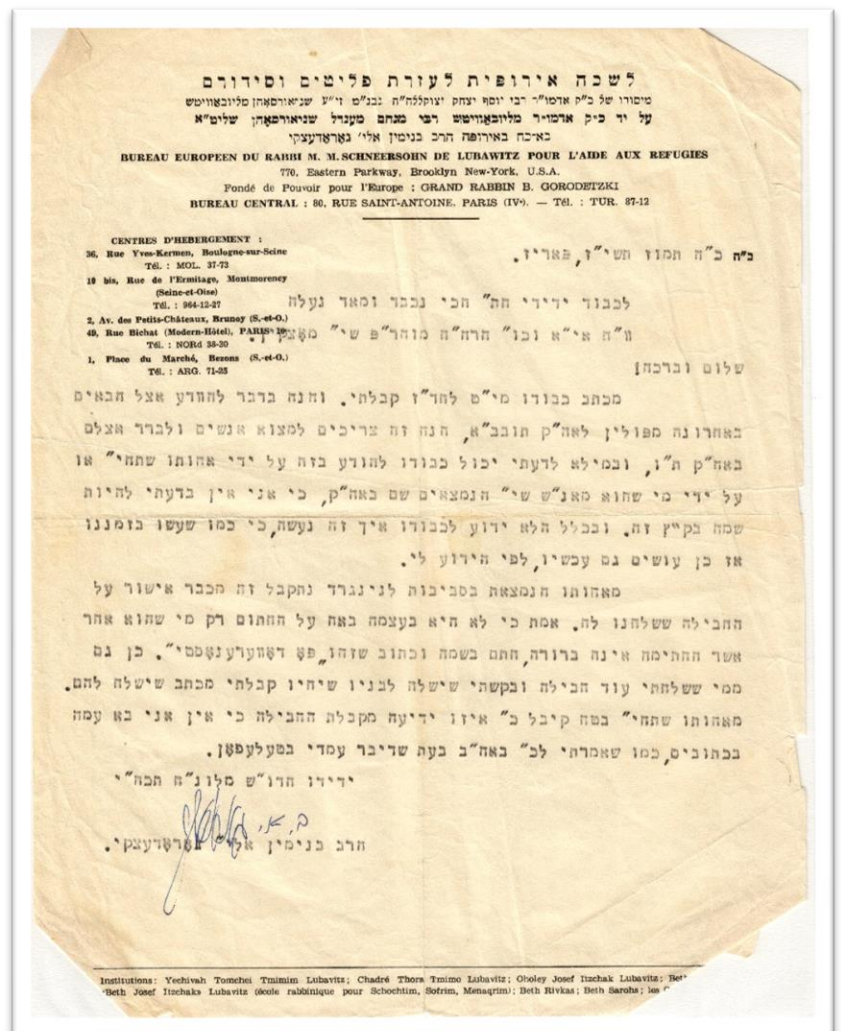
מפולין לאה"ק תובב"א, הנה על זה צריכים למצוא אנשים ולברר אצלם באה"ק ת"ו, ובמילא לדעתי יכול כבודו להודע בזה על ידי אחותו שתחי' או על ידי מי שהוא מאנ"ש שי' הנמצאים שם באה"ק, כי אני אין בדעתי להיות שמה בקייץ זה. ובכלל הלא ידוע לכבודו איך זה נעשה, כי כמו שעשו בזמננו אז כן עושים גם עכשיו, לפי הידוע לי.

מאחותו הנמצאת בסביבות לנינגרד נתקבל זה מכבר אישור על החבילה ששלחנו לה. אמת כי לא היא בעצמה באה על החתום רק מי שהוא אחר אשר החתימה אינה ברורה, חתם בשמה וכתוב שזהו "פא דאווערענאסטי". כן גם ממני ששלחתי עוד חבילה ובקשתי שישלח לבניו שיחיו קבלתי מכתב שישלח להם.

מאחותו שתחי' בטח קיבל כ' איזו ידיעה מקבלת החבילה כי אין אני בא עמה בכתובים, כמו שאמרתי לכ' באה"ב בעת שדיבר עמדי בטעלעפאן.

ידידו הדרו"ש מלונ"ח תכה"י

הרב בנימין אלי' גאראדעצקי.

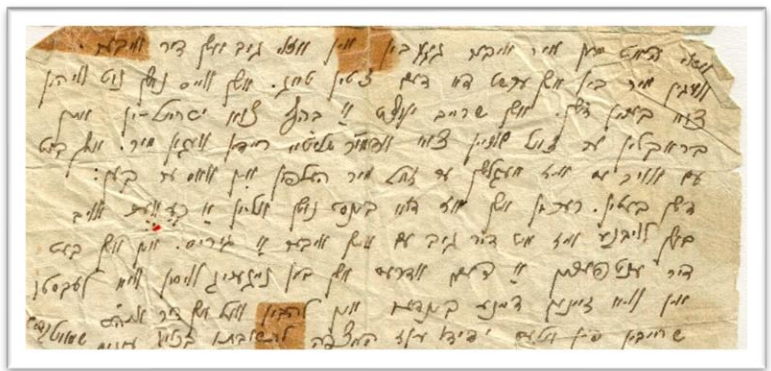
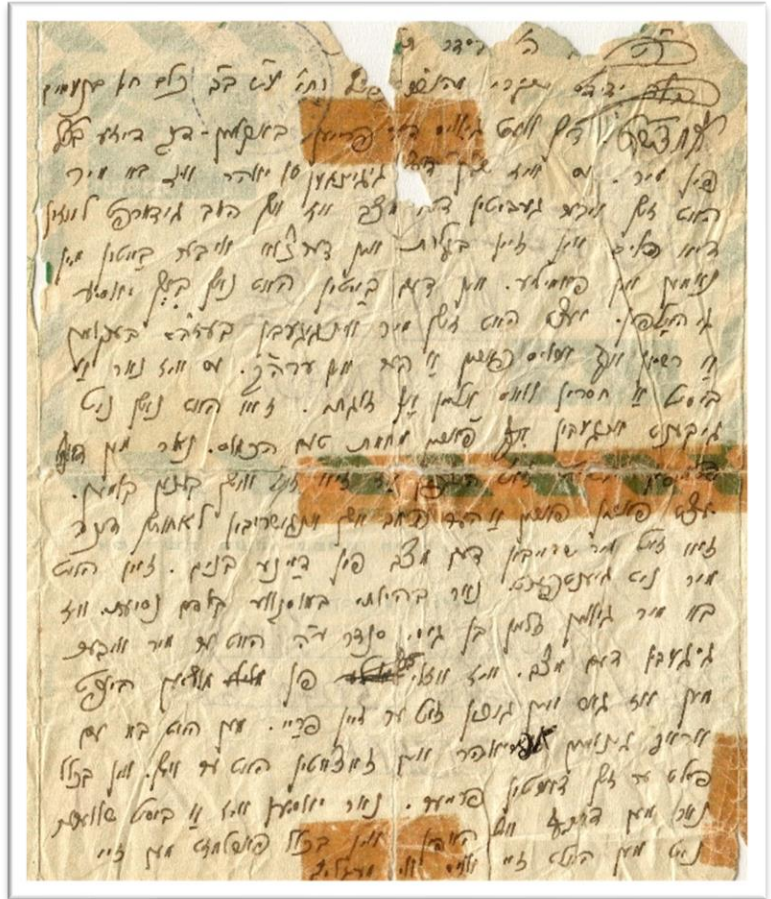
באותו הזמן בחודש מר-חשון תשי"ח הגיע לארץ הקודש מרוסיה ר' שמואל קדיש ברטנובסקי. בבואו כתב לר' פרץ מספר ידיעות קצרות אודות בניו, וביניהן - בשורה משחרורו הקרוב של ר' שמואל ממאסרו:

בכלל פארלאזט מען זיי ניט

ב"ה. יום ה' לסדר תולדות

כבוד ידידי יקירי מהור"ר פרץ יחיי' ע"ש ב"ב כלם חיו בנעימים.

אחדשה"ט. דיך וועט גיוויס דערפרייען באקומענדיק דיזע בריף פון מיר. עס איז שוין דורכגעגאנגען 10 יאהר אז בא מיר האט זיך איבערגעביטן דער מצב אז איך האב געדארפט לאזין דיא כלים און זיין בגלות און דערצוא איבערבייטן מיין נאמען און פאמיליע. אין דעם בייטן האט נאך בנך יאסיע גיהאלפן. יעצט האט זיך מיר איינגעגעבן בעזה"י בעקומען א רשיון אויף ארויספארן אהער אין ארה"ק. עס איז נאר א ביסל א חסרון וואס אליין אן זוגתי. זי האט נאך ניט גיקענט אנגעבין אויף פארן מחמת טעם הכמוס, נאר מען דארף האפן אז אויך זי וועט קענען קומען. יעצט פארן פארן אהער האב איך אנגעשריבן לאחותך דינה זיא זאל מיר שרייבן דעם מצב פון דיינע בנים. זיא האט מיר ניט גיענטפערט. נאר בהיותי במוסקווע קודם נסיעתי איז בא מיר גיווען

זלמן בן גיסי סנדר ע"ה, האט ער מיר איבערגעגעבן דעם מצב. איז אזוי. פון מוליען האפט מען אז גאר אין גיכן זאל ער זיין פריי, מען האט בא עם אראפגינמען אפאר יאהר און זאצאטין האט ער אויך, און בכלל פילט ער זיך דארטן פרייער. נאר יאסלען איז אביסל שווערער, נאר מען דארף אים העלפן, און

בכלל פארלאזט מען זיי ניט מען העלפט זיי אזוי ווי מעגליך, דאס האט מען מיר איבערגעגעבן און אזוי גיב איך דיר איבער.

וועגן מיר בין איך ערשט דא דעם 3טן טאג. איך ווייס נאך ניט וויהיו צור קערין זיך. איך שרייב יעצט א בריף צו א ישראליין (דזשייקאבסאן) אין ברוקלין, ער זאל אריין צו כ"ק אדמו"ר שליט"א ריידן וועגן מיר, איך בעט עם אויב עס איז מעגליך ער זאל מיר העלפן ווען וואס ער קען,

דיך בעטן, רעכן איך אז דוא ביסט נאך אליין א רויער, אויב בנך לייבקע איז מיט דיר גיב עם אויך איבער א גריס, און איך בעט דיר ענטפערן א דעם אדרעס, איך בין נייגעריק וויסן וויא לעבסטו און וויא זיינען דינע קינדער און להבא וועל איך דיר איה"ש שרייבן פון אלעס.

ידידו עוז המצפה לתשובתו בכליון עינים

שמואל קדיש

כשנה ומחצה חלפו מאז נודע שלומם ומקום המצאם של האחים הגולים, ורק אז, בחודש אדר תשי"ח, התקבל מהם סוף סוף אות חיים של ממש - תמונות פניהם הגיעו לידי החסידים.

כך כותב לאביהם הרב גורודצקי:

יקבל בזה תמונות בניו שיחיו

ב"ה. ח' אדר תשי"ח, פאריז.

לכבוד ידידי הת' הישיש הכי נכבד ונעלה ור"ח אי"א וכו' מוהר"פ שי' מאצקין.

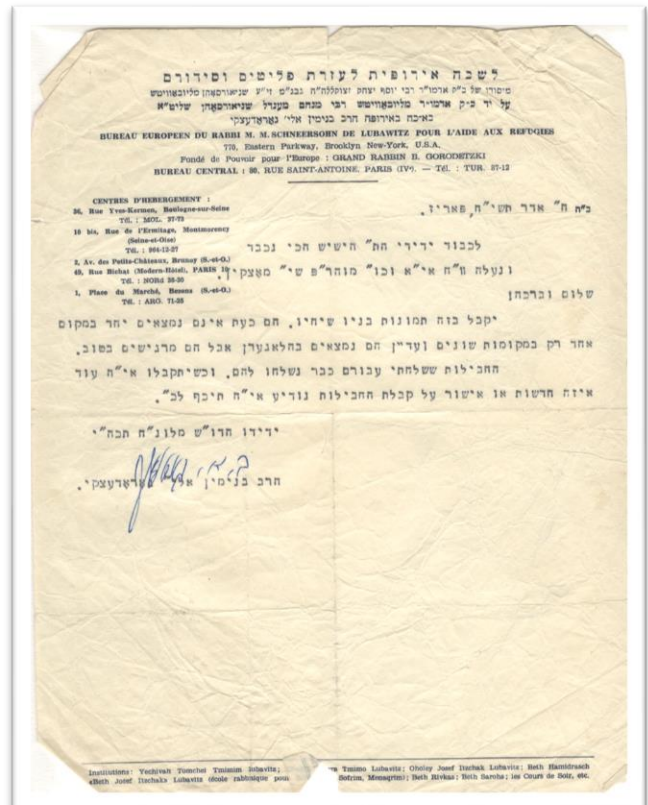
שלום וברכה!

יקבל בזה תמונות בניו שיחיו. הם כעת אינם נמצאים יחד במקום אחד רק במקומות שונים ועדיין הם נמצאים בהלאגערן אבל הם מרגישים בטוב.

החבילות ששלחתי עבורם כבר נשלחו להם. וכשיתקבלו אי"ה עוד איזה חדשות או אישור על קבלת החבילות נודיע אי"ה תיכף לכ'.

ידידו הדו"ש מלונ"ח תכה"י

הרב בנימין אלי' גאראדעצקי.

השחרור

אודות נסיבות יציאתם ממאסר של האחים מובא בספר 'זכרונותיו של ר' מולע' על תולדות חייו של ר' שמואל פרוס הסיפור הבא¹²:

יחד עמו במחנה העבודה שהה גם ר' יוסף מוצ'קין, בנו של המשפיע הנודע ר' פרץ. במקביל ישב גם אחיו, ר' שמואל מוצ'קין, במחנה אחר. שני האחים היו ידידי הטובים של ר' מולע.

יחד עמם במחנה, שהה אסיר יהודי נוסף בשם יוסף מ'לר. הלה נתפס ו'ישב' בשל היותו ציוני. לימים הצליח להשתחרר מהמחנה, לצאת מרוסיה ולעלות לארץ הקודש. כאן התברג ב'מקומות הנכונים', עד שלימים היה אחד מבכירי 'המוסד'.

מ'לר זכר היטב את יוסף מוצ'קין, והוא התחייב כי לא ינוח ולא ישקוט עד שהוא ישוחרר מהכלא. במסגרת תפקידו לחץ מאוד על ראשי 'המוסד' ועל שרי הממשלה לעשות מאמץ עליון כדי לשחרר את מוצ'קין.

בשלב מסוים נוצרה ההזדמנות הנאותה. היה זה לאחר שמערכת הביטחון תפסה מרגל רוסי וגזרה עליו מאסר ממושך. משהבשילו התנאים, נרקמה עסקה מיוחדת בין ישראל לרוסיה, בה שוחרר המרגל תמורת שחרורו של שמואל מוצ'קין מהכלא הרוסי.

מבעוד מועד גילה מ'לר את אוזנו של ר' מולע פרוס על העסקה המתהווה.

כשר' מולע שמע זאת, ביקש מבנו ר' זושא, לשגר מברק לרבי ששמואל מוצ'קין עומד להשתחרר. "חשוב להביא לרבי כמה שיותר מהר בשורות טובות, כדי שהרבי ישמח", הטעים. זו הייתה המחשבה הראשונה שעלתה במוחו לאחר ששמע את הבשורה הטובה.

גם בספר 'אלה תולדות פרץ' מובא הסיפור בצורה מעט שונה:

נפלאות דרכי ה'. בשנת תש"כ, תשע שנים בלבד לאחר שנשלח לגלות הארוכה, שוחרר ר' יוסף בלחצם של גורמים ישראליים. ומעשה שהיה כך היה:

כנזכר, אחד האסירים ששהה עם ר' יוסף במחנה העבודה, היה מר יוסף מ'לר. לאחר שהלה שוחרר, הצליח לקבל היתר יציאה לעלות לישראל, ובהגיעו לארץ התקבל לעבודה בלשכת הקשר - מחלקה שסייעה בחשאי מטעם ממשלת ישראל ליהודי רוסיה.

מר מ'לר, שזכר את ידידו הנמק במחנה הסיבירי, החל לפעול להצלתו בדרכים שונות באמצעות הדרגים המתאימים. כך הופעל לחץ כבד עד לשחרורו המלא.

(12) ע' 305-303.

זמן מה קודם לכן עלה ארצה ידידו של ר' יוסף, ר' שמואל פרוס. כאשר מר מילר התבשר על שחרורו של ר' יוסף מיהר להודיע על כך לר' שמואל, וזה מיהר לשלוח את בנו ר' זושא לסניף הדואר המרכזי בתל אביב, משם שלח מברק לרבי ולר פרץ, אביו של ר' יוסף, אודות השחרור.

כמסופר, גם האח הבכור, ר' שמואל, שוחרר זמן קצר קודם לכן.

במקום אחר נכתב כך:

בשנת תש"כ ציוה מנהיג המפלגה הקומוניסטית, ניקיטה חרושצ'וב, שהשירות החשאי יעיין מחדש בהאשמותיהם של אסירי המשטר. בעקבות זאת, קיצר הק.ג.ב. את מאסרם של ר' שמואל ור' יוסף¹³.

מספר חודשים לאחר מכן כתב הרב גורודצקי אודות השחרור הצפוי:

מחכים אי"ה בקרוב לשחרורו של בנו שמואל שיחי

ב"ה. ט"ז אייר תשי"ח, פאריז.

לכבוד ידידי הכי נכבד ומאד נעלה
הת' הישיש וו"ח אי"א מוהר"פ שי'
מאצקין.

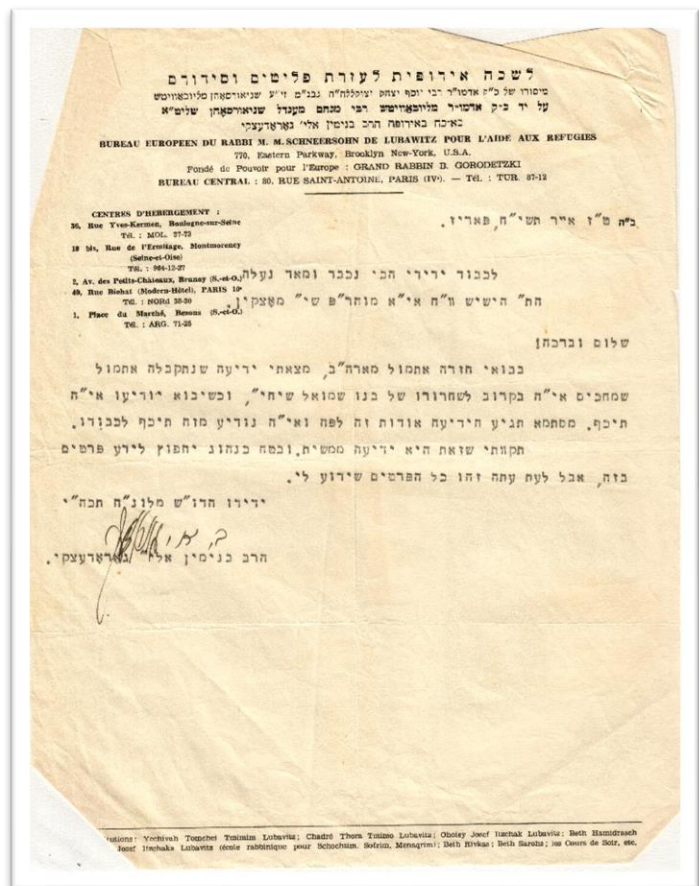
שלום וברכה!

בבואי חזרה אתמול מארה"ב,
מצאתי ידיעה שנתקבלה אתמול
שמחכים אי"ה בקרוב לשחרורו של בנו
שמואל שיחי, וכשיבוא יודיעו אי"ה
תיכף. מסתמא תגיע הידיעה אודות זה
לפה ואי"ה נודיע מזה תיכף לכבודו.

תקוותי שזאת היא ידיעה ממשית.
ובטח כנהוג יחפוץ לידע פרטים בזה,
אבל לעת עתה זהו כל הפרטים שידוע
לי.

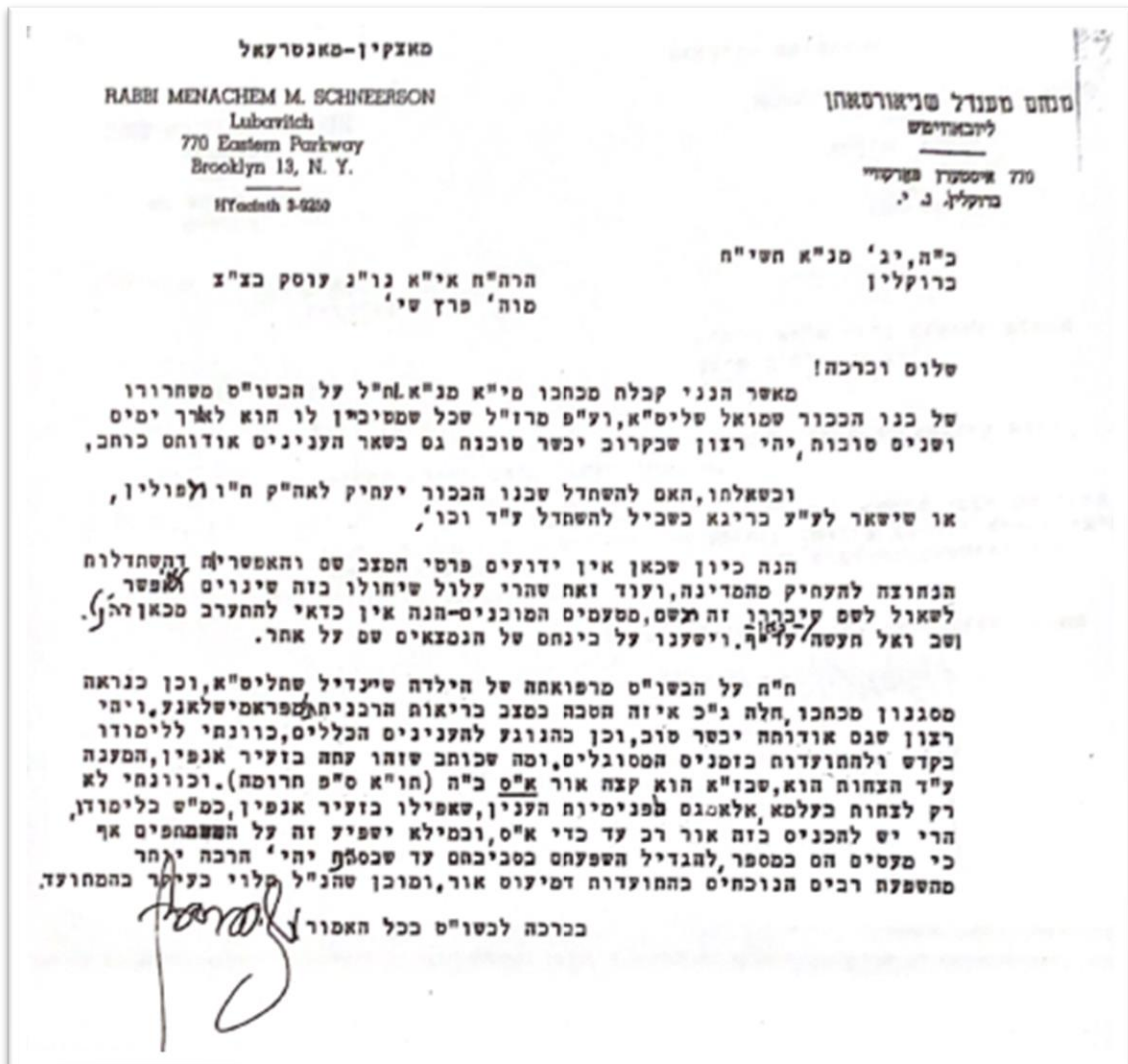
ידידו הדו"ש מלונ"ח תכה"י

הרב בנימין אלי' גאראדעצקי.

13) אליעזר משולבין, "אלגעמיינער זשורנאל" כ"ז סיון תשס"ג.

הידיעה המשמחת על שחרורו של בנו ר' שמואל הגיעה לר' פרץ בתחילת חודש מנחם אב תשי"ח, כפי שנראה ממכתבו של הרבי מי"ג לחודש זה:

ב"ה, יג' מנ"א תשי"ח ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה' פרץ שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"א מנ"א. ות"ל על הבשו"ט משחרורו של בנו הבכור שמואל שליט"א, וע"פ מרז"ל שכל שמטיבין לו הוא לאורך ימים ושנים טובות, יהי רצון שבקרוב יבשר טובות גם בשאר הענינים אודותם כותב,

ובשאלתו, האם להשתדל שבנו הבכור יעתיק לאה"ק ת"ו מפולין, או שישאר לע"ע בריגא בשביל להשתדל ע"ד וכו',

הנה כיון שכאן אין ידועים פרטי המצב שם והאפשריות דהשתדלות הנחוצה להעתיק מהמדינה, ועוד זאת שהרי עלול שיחולו בזה שינויים ואי אפשר לשאול שיבררו זה משם, מטעמים המובנים - הנה אין כדאי להתערב מכאן בהנ"ל, ושב ואל תעשה - כאן - עדיף. וישענו על בינתם של הנמצאים שם על אתר,

ת"ח על הבשו"ט מרפואתה של הילדה שיינדיל שתליט"א, וכן כנראה מסגנון מכתבו, חלה ג"כ איזה הטבה במצב בריאות הרבנית תי מפראמישלאנע. ויהי רצון שגם אודותה יבשר טוב וכן בהנוגע להענינים הכללים, כוונתי ללימודו בקדש ולהתועדות בזמנים המסוגלים. ומה שכותב שזהו עתה בזעיר אנפין, המענה ע"ד הצחות הוא, שבז"א הוא קצה אור א"ס ב"ה (תו"א ס"פ תרומה).

וכוונתי לא רק לצחות בעלמא, אלא גם לפנימיות הענין, שאפילו בזעיר אנפין, כמ"ש בלימודו, הרי יש להכניס בזה אור רב עד כדי א"ס, ובמילא ישפיע זה על המשתתפים אף כי מעטים הם במספר, להגדיל השפעתם בסביבתם עד שבסה"כ יהי הרבה יותר מהשפעת רבים הנוכחים בהתועדות דמיעוט אור. ומובן שהנ"ל תלוי בעיקר בהמתועד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

מ. שניאורסאהן

ממכתבו של הרבי ניתן להבין כמה היה המצב ברוסיה מסוכן, כך שנדרשה זהירות ורגישות בכל צעד שנקטו בעניין הבנים. כך גם ביחס להצעות שונות שר' פרץ הציע מאוחר יותר בפני הרבי אודות בניו - תמיד היו המענות בסגנון זה.

למשל, על הצעה שבניו יפנו למשרד ההגירה בבקשה להתאחד עם הוריהם כתב הרבי לר' פרץ: "רק באם ידע ברור שעוד מי שהוא שם פונה להפאסאלסטווע לדרוש וכו". בפעם אחרת, כאשר כתב ר' פרץ לרבי על מחשבותיו כיצד לסייע לבניו, ובתוך הדברים כתב "אפשר אכתוב [לרוסיה]..." הגיב הרבי על תיבות אלו: "אין מרבין בכתובה לשם בכעין זה". וכך על השאלה אם כדאי שבניו יעברו לחיות בלנינגרד, שבה ישנה קהילה גדולה, יחסית, של אנ"ש ואפשרויות המחיה רחבות יותר, היה תוכן המענה: "להתייעץ עם ציפל שרואה טוב יותר איך הוא המצב שם" (כנראה הכוונה לר' בנימין ציפל מאיטליה, שהיה נוסע לרוסיה בימים ההם בעניני מסחר עם הממשלה).

הזהירות בכתובה אודות רוסיה הייתה משותפת לכולם. כך למשל, כאשר בשנת תשכ"ד פנתה משפחת מוצ'קין לממשלת קנדה בבקשה לשלוח עבור האחים ברוסיה ויזה ודרישה להגר לקנדה, אפילו הממשלה הקנדית ענתה במכתב ארוך הכתוב בזהירות רבה, מחשש שמא יבולע לאנשים המוזכרים במכתב.

בין הדברים נאמר במכתב, שממשלת קנדה מוכרחה להודיע שמהנסיון שיש לה, הרי שישנה סבירות רבה שהממשלה בה חיים אלו שרוצים לשלוח עבורם ויזה לא תעניק להם היתר יציאה, וגם אלו ששולחים עבורם את הוויזה לא ימצאו לנכון לעמוד בקשר עם משרד ההגירה הקנדי ברוסיה. ולסיכום הדברים נכתב שם, כי המסמכים אמנם יישלחו למשרד ההגירה שם, אך אם הנמענים ירצו לקבל את הוויזה עליהם לעמוד בקשר עם המשרד. ובאם לאו - המשרד עצמו לא יצור עמם כל קשר, והאחריות על שולח הדרישה להודיע לנמענים שעליהם לפנות למשרד בכל אופן שימצאו לנכון... - כך, תחת חיסיון שכזה, כתבו נציגי ממשלת קנדה למשפחת מוצ'קין, מבלי להזכיר כלל את שם המדינה עליה מדובר.

חודשים ספורים אחר כך, בכסלו תשי"ט, והנה - פרישת שלום חיה מר' שמואל הגיעה למשפחתו, ומעשה שהיה כך היה:

העיר ריגה הייתה קודם לכן בירת מדינת לטביה (ואליה הגיע הרבי הריי"צ כשהיה עליו לעזוב את גבולות רוסיה). מאוחר יותר, נכבשה לטביה תחת ממשלת רוסיה, וכך יכלו להגר אליה מפנים רוסיה. כפי הנראה, היה ניתן לנהל שם חיים יהודיים בקלות יותר ממחוזות אחרים ברוסיה רבתי, ולכן כמה מחסידי חב"ד העתיקו את דירתם לשם. ביניהם היו ר' ישראל פבזנר, ר' שמואל פרוס ועוד.

אות לחופש שחשו שם במידת מה, בשונה מרוסיה, הוא המכתבים שנכתבו משם על ידי תושביה החסידים - שעל אף שגם הם נכתבו בהסוואה, הרי שברוסיה עצמה לא היה ניתן לחשוב על שילוח מכתבים כלשהם לחו"ל.

והנה, יום אחד התקבל בכפר חב"ד מכתב מחסיד בריגה, היה זה ר' ישראל פבזנר, במכתבו כתב ישראל, אשר מולק'ע - הכוונה לשמואל - הינו בקו הבריאות ואף היה אצלו בשמיני עצרת ושמחת תורה. הוא מבקש למסור דרישת שלום לסבא (לרבי), והוא כבר ימסור למי שצריך. אודות אחיו יוסף הוא כותב שהוא שוהה עוד ב"באלניצה" [=בית רפואה] - כשכוונתו למחנה העבודה בו היה אסור...

במכתב הוסיף ר' ישראל וכתב פרישת שלום מעוד אנשים רבים, כשהם מוזכרים בצורה נסתרת. עם קבלת מכתב זה הודיעה אחותו של ר' פרץ, מרת העניא גרליק, שהתגוררה בכפר חב"ד, לאחיה ר' פרץ על המכתב:

ב"ה מצש"ק י כסלו תשי"ט

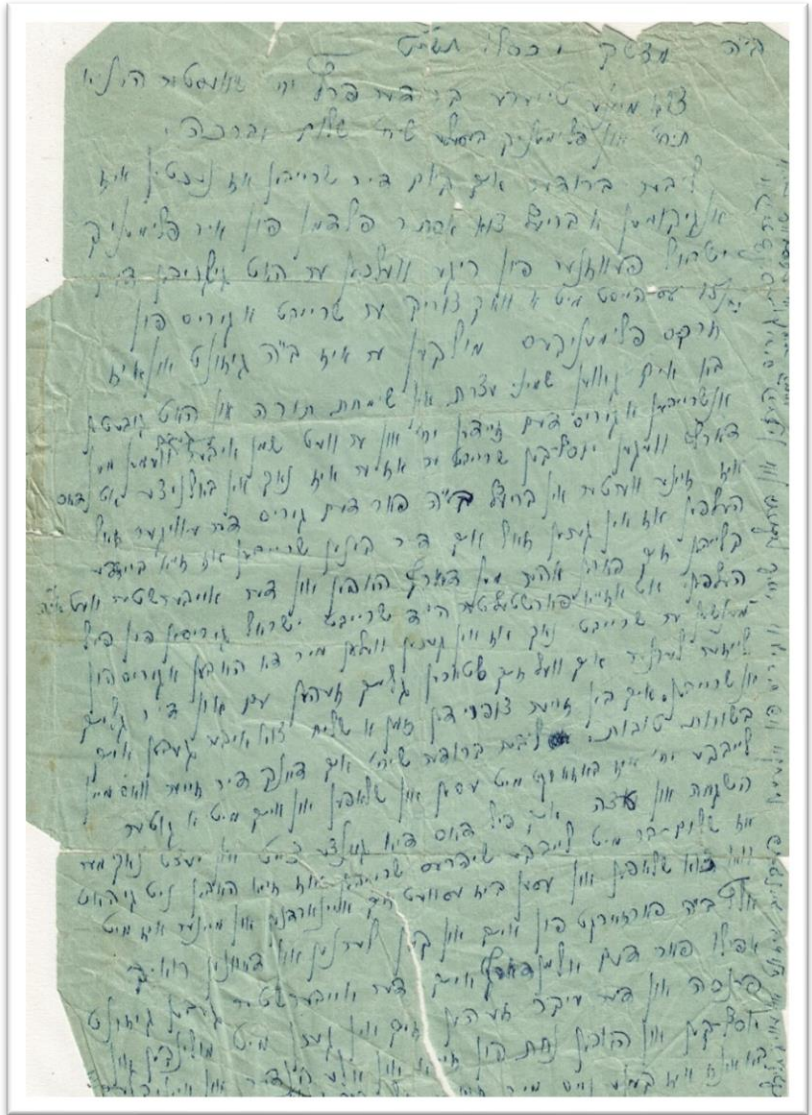
צוא מיינע טייערע ברודער פרץ יח' שוועסטער העניא תיחי' און פלימעניק בערעלע שיח' שלום וברכה, ליבער ברודער איך קום דיר שרייבען אז נעכטין איז אנגינקומען א בריעף צוא אסתר פלדמן פון איר פלימעניק ישראל פעוונזנער פון ריגע וועלכען ער האט גישריבען דעם 15טן עס הייסט מיט א וואך צוריק ער שרייבט א גיריס פון זרן'ס פלימעניקעס מולקען ער איז ב"ה גיזונט און איז בא אים גיווען שמיני עצרת און שימחת תורה און האט גיבעטן אנשרייבען א גיריס דעם זיידען יח' און ער וועט שייך איבער געבן וועמען מען דארף.

וועגען יוסף-קען שרייבט ער אז ער איז נאך אין באלניצע אט דאס איז זיינע ווערטער אין בריעף ב"ה פאר דעם גיריס דער עוויגער זאל העלפין אז אין כעכען זאל איך דיר קענען שרייבען אז זייא ביידע קלייבען זיך פארן אהער, מען דארף האפן און דער אייבערשטער וועט א"ה העלפען.

אט אזייא פארשטעלטערהיד שרייבט ישראל גיריסין פון פיל מענשען ער שרייבט נאך אז אין געכען וועלן מיר דא האבען א גיריס פון לייזער לערנער איך וועל זיך שטארען גלייך זעהען עם און דיר גלייך אן שרייבען.

איך בין זייער צופרידען זיין א שליח צוא איבער געבען אייך בשורות טובות.

ליבער ברודער שיח' איך דאנק דיר זייער וואס מיין לייבקע יח' איז באזארגט מיט עסען און שלאפען און אייך מיט א גוטער השגחה און עצה איך פיל דאס דיא גאנצע צייט און יעצט נאך מער אז שלום-בר מיט לייבקע שיפרעס שרייבען אז זייא האבן ניט גיהאט וואו צוא שלאפען און עסען ביז עס וועט זיך איינארדנען און מיינער איז מיט אלץ ב"ה פארזארגט פון אייך און קען לערנען און דאוונען רואיק.

אפילו פאר דעם אליין דארף אייך דער אייבערשטער געבען גיזונט פרנסה און דער עיקר זעהען זיך אין געכן מיט מולינקען און יוסף-קען און האבן נחת פון זייא און אלע קינדער און אייניקלעך

בא אונז איז קיינע נייס מיר זיינען אלע ב"ה גיזונט

א הערצלעכער גיריס הענין און בערלען שיח' א גיריס פון אלעמען פערבלייבט גיזונט און עיוויג גליקלאך אייר שוועסטער און מומע העניא

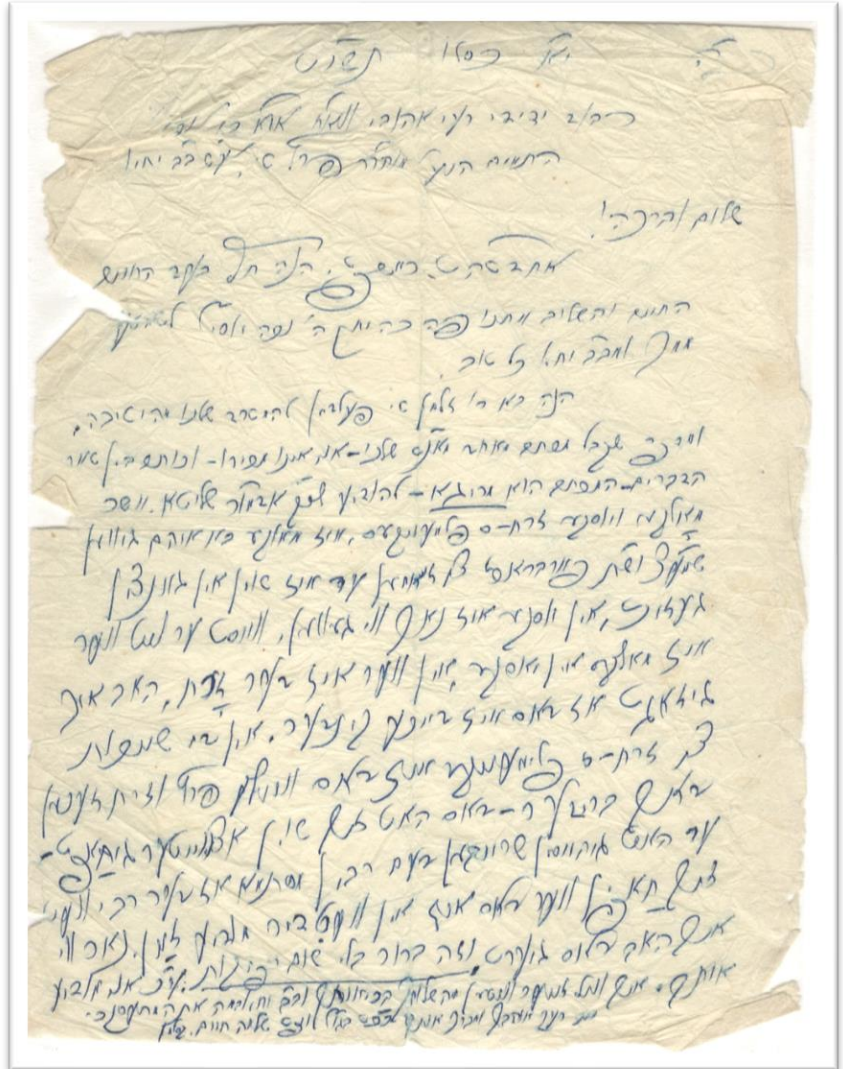
גם ידידו של ר' פרץ משכבר הימים, המשפיע ר' שלמה חיים קסלמן, הזדרז לכתוב לו עוד באותו היום מכתב בשורה:

ב"ה, י"א כסלו תשי"ט
כבוד ידידי רעי אהובי וו"ח
אי"א כו' וכו' התמים הנע
מוהר"ר פרץ שי', ע"ש ב"ב
יחיו.

שלום וברכה!

אחדשה"ט כמשפט, הנה
ת"ל בעד החיים והשלום אתנו
פה כה יתן ה' וכה יוסיף לשמוע
ממך ומב"ב יחיו כל טוב.

הנה בא ר' זלמן שי
פעלדמאן להמשרד שלנו
מהשיבה, ומספר שקבל מכתב
מאחד מאנ"ש שלנו – אני איני
מכירו – וכותב בין שאר
הדברים – המכתב הוא מריגא
– להודיע לכ"ק אדמו"ר
שליט"א, אשר מולקע ויוסקע
זרח'ס פלימעניקעס, איז מולקע
בא איהם גיווען שמע"צ וש"ת
פארבראכט צוזאמען, ער איז

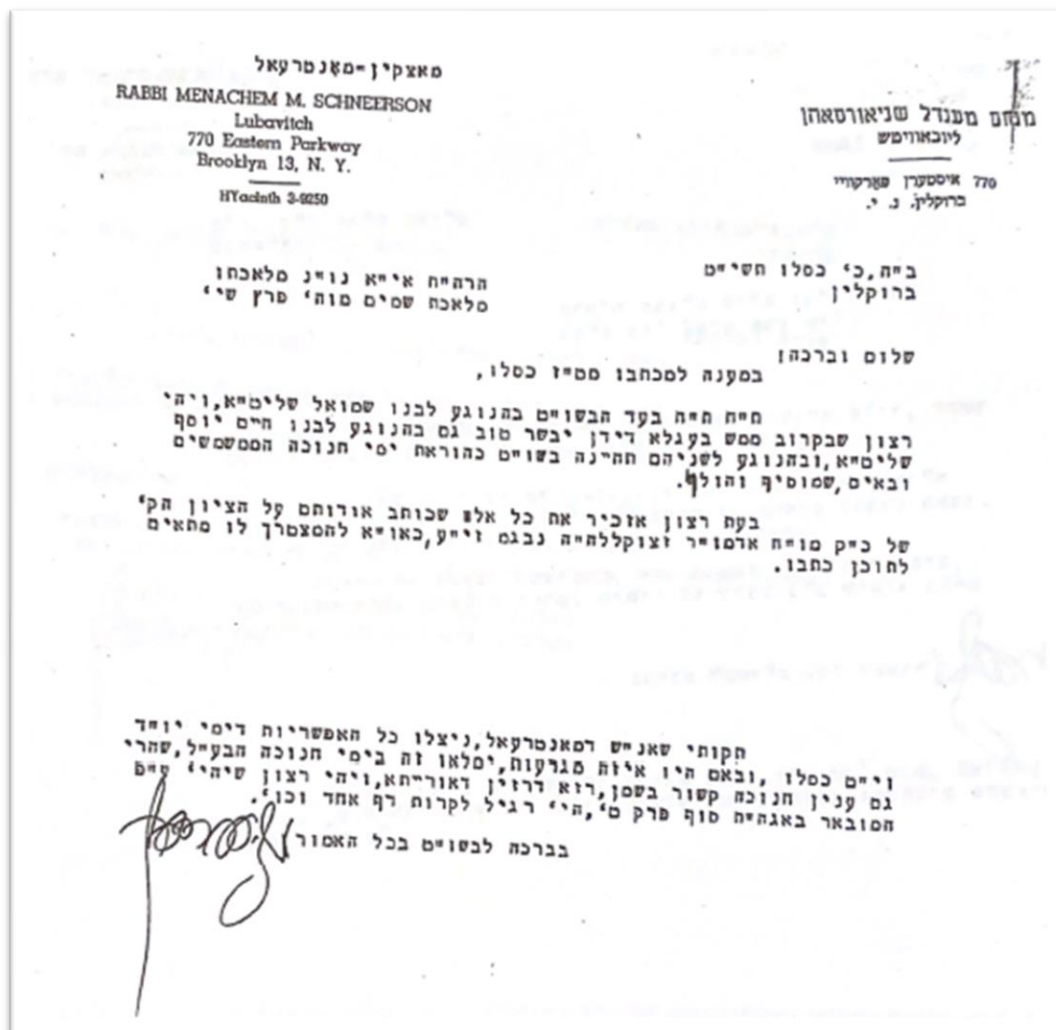

שוין אין גאנצן געזונט, און יוסקע איז נאך ווי געווען, ווייסט ער ניט ווער
איז מולקע און יוסקע, און ווער איז דער זרח, האב איך געזאגט אז דאס
איז דיינע קינדער. און די שייכות צו זרח'ס פלימעניקעס איז דאס וויילע
פרץ און זרח זענען דאך ברידער – דאס האט זיך שוין א צווייטער
געכאפט, ער האט געהייסן שרייבן דעם רבין מסתמא אז דער רבי וועט זיך
כאפין ווער דאס איז און וועט דיר מודיע זיין, נאר ווי איך האב דאס
געהערט וזה ברור לי בלי שום ספקות ע"כ אני מודיע אותך.

איך וויל זייער וויסן מה שלומך בריאות וב"ב יחיו כמה אתה מתעסק
כי הנני רעך אוהבך ומברך אותך בכ"ט כגוף ונפש

שלמה חיים קסלמן.

עם בואה של הבשורה הטובה, הזדרז ר' פרץ לכתוב אותה לרבי, ומיד הגיע המענה:

ב"ה, כ' כסלו תשי"ט

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים מוה' פרץ שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ז כסלו,

ת"ח ת"ח בעד הבשוי"ט בהנוגע לבנו שמואל שליט"א, ויהי רצון שבקרוב ממש בעגלא דידן יבשר טוב גם בהנוגע לבנו חיים יוסף שליט"א ובהנוגע לשניהם תחינה בשוי"ט בהוראת ימי חנוכה הממששים ובאים שמוסיף והולך.

בעת רצון אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

תקותי שאני"ש דמאנטרעאל, ניצלו כל האפשריות דימי יו"ד וי"ט כסלו, ובאם היו איזה מגרעות, ימלאו זה בימי חנוכה הבע"ל, שהרי גם ענין חנוכה קשור בשמן רזא דרזין דאוריתא, ויהי רצון שיהי ע"פ המובאר באגה"ת סוף פרק ט', הי רגיל לקרות דף אחד וכו'.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

מ. שניאורסאהן

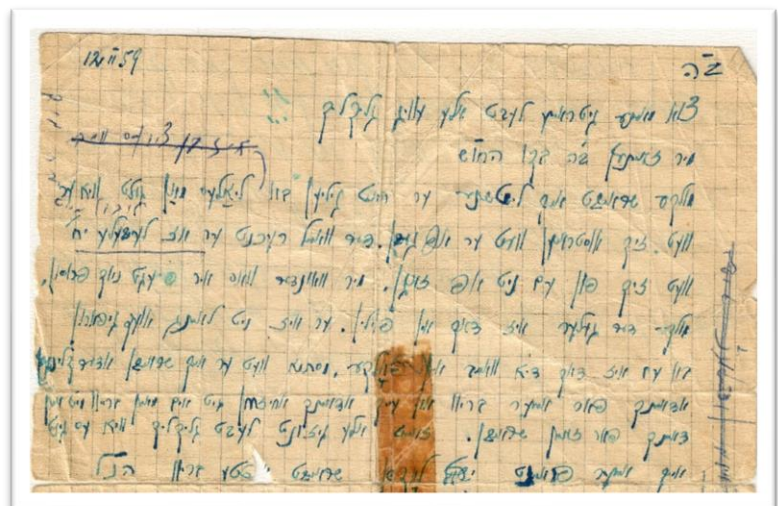
ההפתעה הגדולה הגיעה בחודש הבא, חודש טבת. לראשונה קבלה משפחת מוצ'קין מכתב מר' שמואל עצמו, לראשונה זה לערך עשר שנים. המכתב הגיע באמצעות ה"לשכה" של הרב גורודצקי, והוא צורף למכתב שכתב חסיד אחר, כנראה ר' ישראל פבזנר.

המכתב הראשון:

ב"ה. צוא מיינע גיטראייע לעבט אלע עוויג גליקליך.

מיר זאינען ב"ה בקו החור"ש.

מולקע שראיבט ליטשנע [פערזענלעך] ער האט גיליען בא ליאלעס מאן געלט. ווי ער וועט זיך אוסטראיען וועט ער אפגעבן, דערוויל רעכנט ער אז לעבעלע יחי' וועט זיך פון עם ניט אפזאגן. מיר וואונדערט וואס איר פרעגט נאך פרוסון. מולקע דער געלער

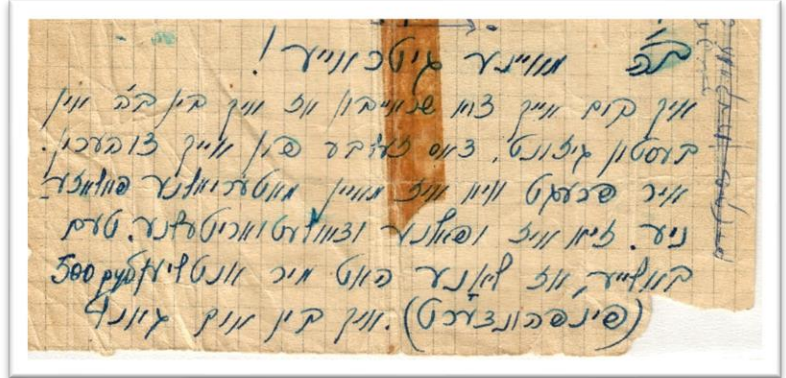
איז דאך אין פוילין, ער איז ניט לאינג אוועקגעפארן, בא אים איז דאך דיא ווייב א פאלקע מסתמא וועט ער אייך שרייבן אדער קלינגען.

א דאנק פאר אייער בריוו און אויך אדאנק אחיזרח'ן גיט אים מיין בריוו מיט איין דאנק פאר זאיין שרייבן. זייט אלע געזונט, לעבט גליקליך וויא עס ווינטשט אייך אייער פראיינד ישראל, שרייבט אפטער בריוו הנ"ל.

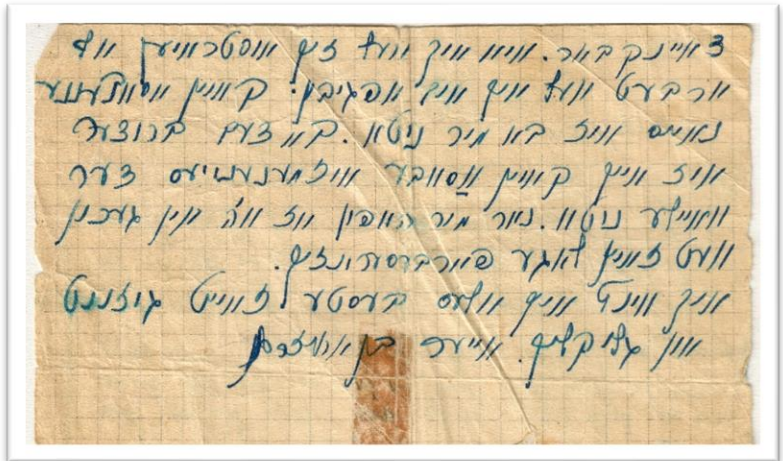
מכתבו של ר' שמואל:

ב"ה. מאיינע גיטראייע!

איך קום אייך צוא שרייבין אז
איך בין ב"ה אין בעסטן געזונט,
דאס זעלבע פון אייך צו הערן. איר
פרעגט וויא איז מאיין
מאטעריאלנע פאלאזעניע [=המצב
הכלכלי]. זי איז ופאלנע
וצאולעטואריטעלנע. טעם באלייע
[=ספעציעל], אז ליאנע האט מיר

אנטליען 500 RUB |
פינפהונדערט], איך בין אים גאנץ
דאנקבאר. וויא איך וועל זיך
אסטראיען אף ארבעט וועל איך אים
אפ געבן, קיין אסאבענע נאייס איז
בא מיר ניטא. ביי דעם ברודער איז
אויך קיין אסאבענע איזמענעניעס
[=שינויים מיוחדים] דער וואיילע
ניטא. נאר מיר האפן אז אי"ה אין
גיכן וועט זאיין לאגע פארבעסערן
זיך.

איך ווינטש אייך אלעס בעסטע זאייט גיזונט און גליקליך. אייער בן אחיזרח.

גם ממכתב זה נראה עד כמה הקפידו שלא להזכיר במפורש שם של מי שהוא, והכל כתוב ברמיזה. למשל, בעלה של "לאליע" הוא ר' בן ציון גרליק¹⁴ ובמכתב נרמז שהוא נצרך לכסף בכדי לשלם ההלוואות שלו.

(14) אחיו הרב ר' גרשון מענדל גרליק.

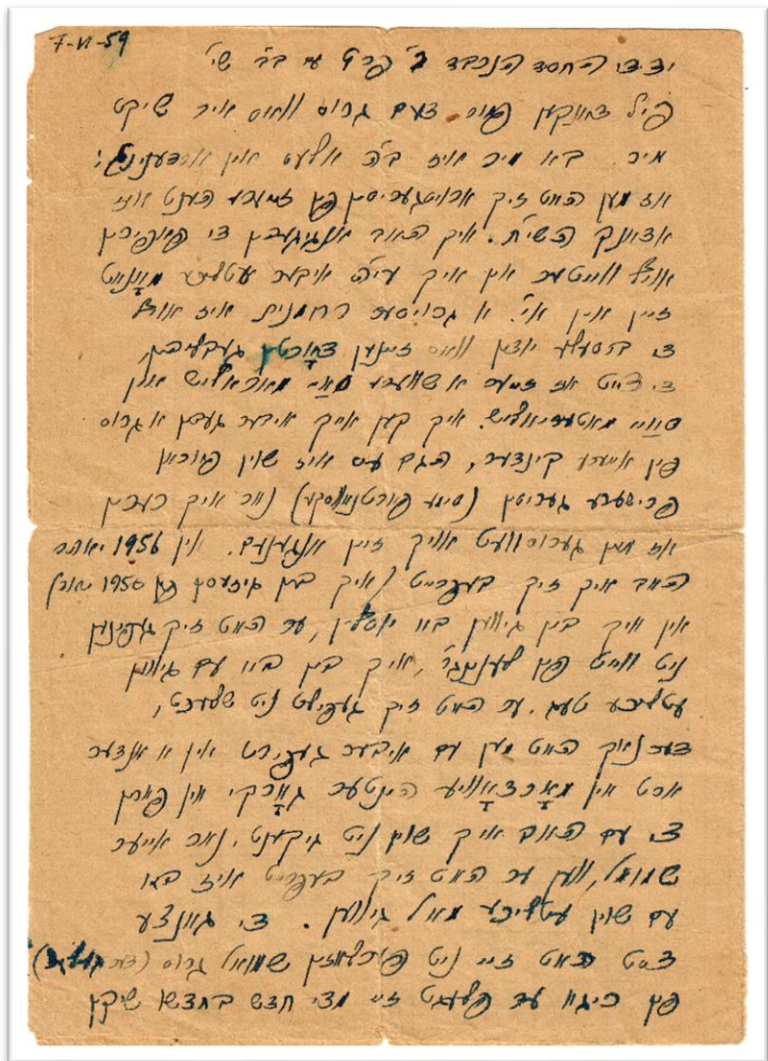
מכתבי ר' פייטל קוזניצוב

להלן באים כמה מכתבים מידידו של ר' פרץ, ר' פייטל קוזניצוב, שיצא באותה עת מרוסיה דרך פולין, ואחר כך העתיק את מושבו לארץ הקודש. במכתביו הוא מתאר בפרוטרוט את קושי המצב מאחורי מסך הברזל.

מצבם הקשה של שמואל ויוסף

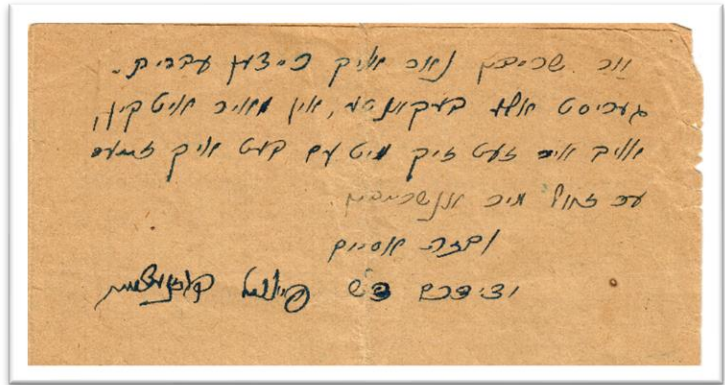
ב"ה. ידידי החסיד הנכבד ר' פרץ עם ב"ב שי'

פיל דאנקען פאר דעם גרוס וואס איר שיקט מיר. בא מיר איז ב"ה אלעס אין ארדענונג, אז מען האט זיך ארויסגעריסן פון זייערע הענט איז אדאנק השי"ת. איך האב אנגיגעבן די פאפירן אויף ווייטער און איך האף איבער עטלעכע מאנאט זיין אין א"י. א גרויסער רחמנות איז אויף די ביסעלע אידן וואס זיינען דארטן געבליבן, די צייט איז זייער אשווערע סיי מאראליש און סיי מאטעריאליש. איך קען אייך איבערגעבן א גרוס פון אייערע קינדער, הגם עס איז שוין פאראן פרישערע גריסן (סימע בארטאנאווסקע) נאר איך רעכן אז מיין גרוס וועט אויך זיין אנגענעם. אין 1956 יאר האב איך זיך באפרייט (איך בין געזעסן פון

1950 יאר) און איך בין געווען ביי יוסף'ן, ער האט זיך געפונען ניט ווייט פון לענינגראד, איך בין ביי אים געווען עטלעכע טעג, ער האט זיך געפילט ניט שלעכט. דערנאך האט מען אים איבערגעפירט אין אן אנדער ארט אין מארדאוויע הינטער גארקי און פארן צו אים האב איך שוין ניט געקענט, נאר אייער שמואל, ווען ער האט זיך באפרייט איך ביי אים שוין עטליכע מאל געווען.

וויניגער ווי 1000 רובל יעדן חודש, וויל ער עסט דאך ניט פון קיך וואס מען גיט זיי און עס איז פאראן נאך הוצאות.

נאר שמואל ווייסט נאך ניט אייער צושטאנד ערגערט ער זיך וואס ער האט געמוזט אנקומען צו אזוינע גריסן ווי ליאלע און שמואל, נאר דאס איז אים געווען זייער נויטיג ווי ער האט

זיך באפרייט, ער איך דאך געקומען פון דארטן א הוילער און ביז וואנען ער האט זיך דערשלאגן צו בוכארא האט אויך געדויערט, און עס טוט זיך וועגן יוספ'ן ווייטער דאס איז אלעס הוצאות און ניט קיין קליינע, צי עס וועט העלפן צי ח"ו ניט נאר טאן מוז מען דאך, דעריבער שרייב איך אייך, אלעס גוטער פריינט, אז אויב נאר עס איז דא א מעגלעכקייט און א געלעגנהייט מוז מען זיי העלפן, די מומעס פון לענינגראד און בערגארדאווקע זיינען נעבעך אליין ארעם און קענען העלפן נאר מיט א קרעכץ, ענטשולדיקט וואס איך שרייב אייך אזוי, נאר איך האב באשריבן ווי די זאך איך, אויך ענטשולדיקט מיר וואס איך שרייב אידיש, עברית האב איך פארגעסן צו שרייבן, לייענען לייען איך, נאר איך האף אז בקרב הימים וועל איך ניט נאר שרייבן נאר אויך ריידן עברית.

גריסט אלע בעקאנטע, און מאיר איטקין, אויב איר זעט זיך מיט אים בעט איך זייער ער זאל מיר אנשרייבן.

ובזה אסיים

ידידכם ד"ש פייטל קוזנעצאוו

"כל זמן שאנו כאן תוכלו לשלוח לבנים..."

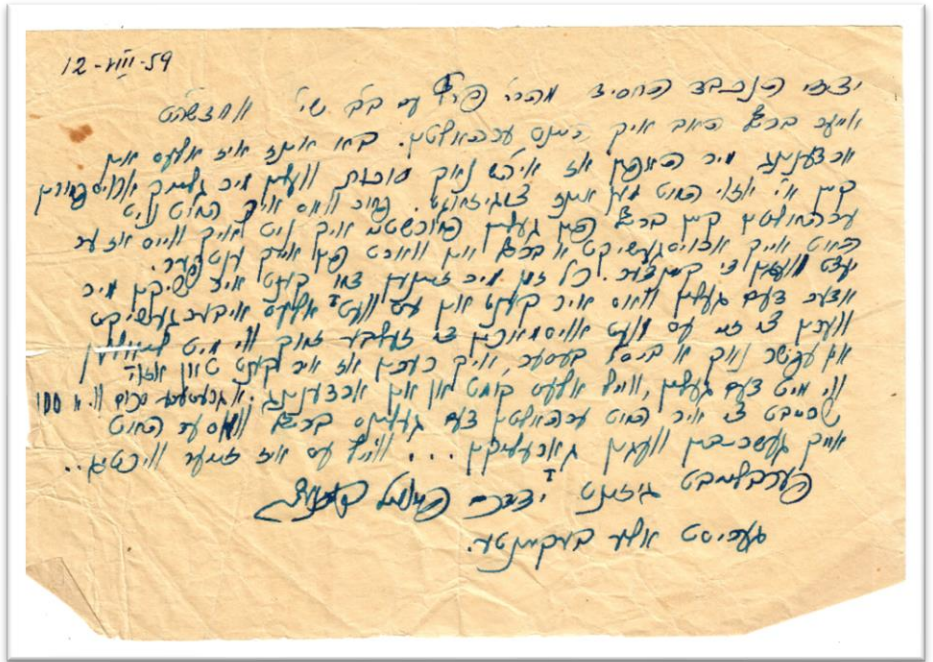
ב"ה. ידידי הנכבד החסיד מהר"י פרץ עם ב"ב שי'

אחדשה"ט. אייער בריף האב איך היינט ערהאלטן. בא אונז איז אלעס אין ארדענונג, מיר האפן אז איה"ש נאך סוכות וועלן מיר גלייך ארויספארן קיין א"י, אזוי האט מען אונז צוגעזאגט. פארוואס איר האט ניט ערהאלטן קיין בריף פון געלין פארשטיי איך ניט, איך ווייס אז ער האט אייך ארויסגעשיקט א בריף און ווארט פון אייך ענטפער.

יעצט וועגן די קינדער. כל זמן מיר זיינען דא קענט איר שיקן מיר אדער דעם געלין וואס איר קענט און עס וועט אלעס איבערגעשיקט ווערן צו זיי, עס וועט אויסמאכן די זעלבע זאך ווי מיט ליאלען און אפשר נאך א ביסל בעסער, איך רעכן

אז איר קענט טאן אזוי ווי מיט דעם געלין, ווייל אלעס קומט אן אין ארדענונג, א גרעסערע סכום ווי א 100 שרייבט צי איר האט ערהאלטן דעם געלינס בריף וואס ער האט אייך געשריבן וועגן גארעליקן... ווייל עס איז זייער וויכטיג . .

פארבלייבט געזונט.
ידידם פייטל קוזנעצאוו
געריסט אלע באקאנטע

”הלואי ששמואל ירוויח אפילו לחם צר...”

ב”ה. לכבוד ידידי הנכבד מר יהודה ליב עם ב”ב שי

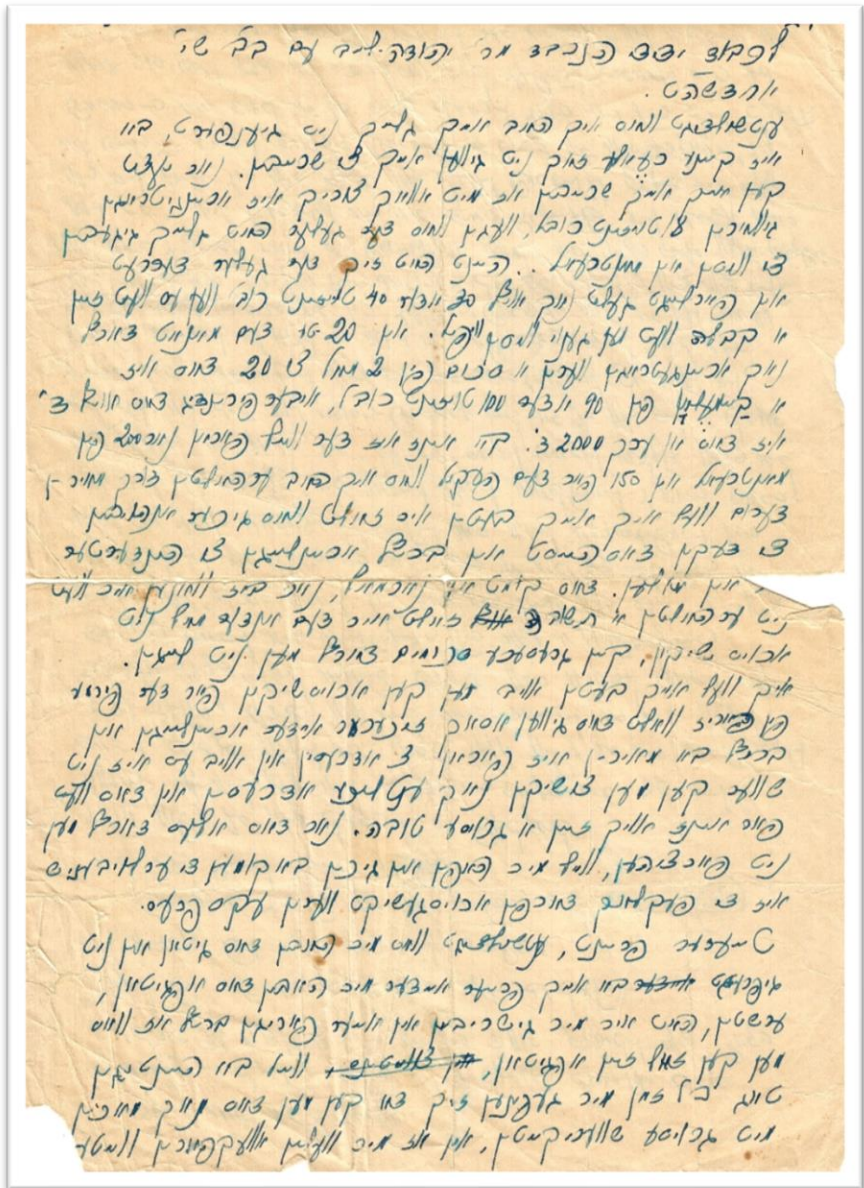
אחדשה”ט.

אנטשולדיגט וואס איך האב אייך גלייך ניט געענטפערט, בא אונז איז קיינע רעאלע זאך ניט געווען אייך צו שרייבן, נאר יעצט קען איך אייך שרייבן אז מיט א וואך צוריק איז אריינגעטראגן געווארן 18 טויזנט רובל, וועגן וואס דער געלער האט גלייך געגעבן צו וויסן אין מאנטרעאל. היינט האט זיך דער געלער דערעדט און פארלייגט געלט נאך אויף 30 אדער 40 טויזנט רובל ווען עס וועט זיין א קבלה וועט מען גענוי וויסן וויפל, דעם 20סטן דעם מאנאט דארף נאך אריינגעטראגן ווערן א סכום פון 2 מאל צו 20, דאס איז א קיימאל פון 90 אדער 100 טויזנט רובל, איבערפירנדיק דאס אויף דאלארן איז דאס אן ערך 2000 דאלאר. ביי אונז איז דערווייל פאראן נאר 200 פון מאנטרעאל און 150 פאר דעם פעקל וואס איך האב ערהאלטן דורך מאיר’ן, דעריבער וועל איך אייך בעטן איר זאלט וואס גיכער אנהויבן צו דעקן דאס הייסט אין בריף אריינלייגן צו הונדערטער. . דאס קומט אן נארמאל, נאר ביז וואנען איר וועט ניט ערהאלטן א תשובה זאלט איר דעם אנדער מאל ניט ארויסשיקן, קיין גרעסערע סכומים דארף מען ניט לייגן.

איך וועל אייך בעטן אויב מען קען ארויסשיקן פאר דער פירמע פון פאריז וואלט דאס געווען אסאך זיכערער איידער אריינלייגן אין בריף, ביי מאיר’ן איז פאראן די אדרעסין און אויב עס איז ניט שווער קען מען צושיקן נאך עטליכע

אדרעסן, און דאס וועט פאר אונז אויך זיין א גרויסע טובה. נאר דאס אלעס דארף מען ניט פארציהען, ווייל מיר האפן אין גיכן באקומען די ערלויבעניש איז די פעקלעך דארפן ארום געשיקט ווערן עקספרעס.

טייערער פריינט, ענטשולדיגט וואס מיר האבן דאס געטאן און ניט געפרעגט ביי אייך פריער איידער מיר האבן דאס אפגעטאן. ערשטנס, האט איר מיר געשריבן אין אייער פאריגן בריף אז וואס מען קען זאל זיין אפגעטאן, ווייל ביי היינטיקן טאג כל זמן מיר געפינען זיך דא קען מען דאס נאך מאכן מיט גרויסע שוועריקייטן, און אז מיר וועלן אוועקפארן ווייטער איז ווער ווייס. און צווייטנס, האבן מיר מקבל געווען א בריף אז מוליע טוט וועגן דעם אז יוסף זאל זיך געפינען צוזאמען מיט אים, פארשטייט איר דאך אז עס דארף קאסטן געלט און ניט קיין קליינע, און היינטיגע צייטן דארטן פארדינען א רובל איז אויסגעשלאסן, עס וועט זיין זייער גוט אויב

מוליע וועט קענען פארדינען צוליב זיך אויך לחם צר.

איך פעהראף אז איר האט געלייענט מיין בריף וואס איך האב געשריבן מאירן (איטקין) די פארגאנגענע וואך, איך וואלט זייער וועלן העלפן אויך זיין ברודער, נאר צום גרויסן באדוירען קען איך דאס ניט, וויל אויף מיינע עטלעכע בריף האט ער מיר ניט געענטפערט, פארשטיי איך אז מען טאר אים מער ניט שרייבן, און וועגן צו ארויס איז אן אפגעפרעגטע זאך, איך בעט זייער ניט פארהאלטן ווייל עס איז אויסגעקומען צו לייען און איינלייגן און ביז סוף מאנאט פעהראף איך אז עס וועט זיין א קבלה אויף אלעס. איז גלויבט מיר, ווען מיר זאלן האבן אייגענע

וואלט איך אזוי אייך ניט געהיילט, מיר וואלטן פארן אוועקפארן געלאזן דארט, נאר צום גרויס באדויערן, זיינען מיר אליין ארויסגעפארן ניט אמבעסטן און איר פארשטייט דאך אליין אז מיר שטייען יעצט אין האלב וועג, און מיר ווייסן ניט וואס מיט אונז וועט זיין,

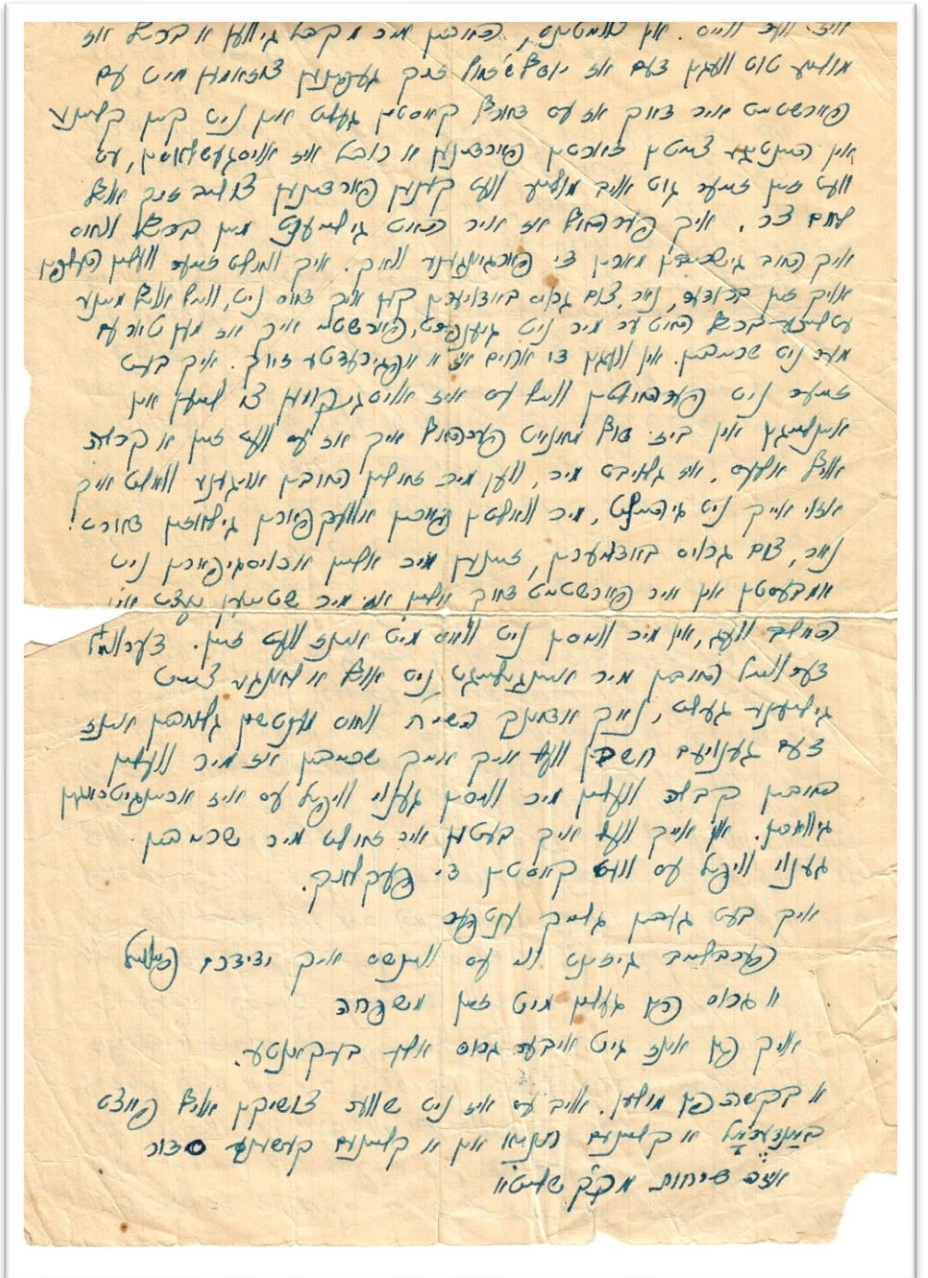
דערווייל האבן מיר איינגעלייגט ניט אויף א לאנגע צייט גיליענע געלט, נאר אדאנק השי"ת וואס מענטשן גלויבן אונז, דעם גענויעם חשבון וועל איך אייך שרייבן אז מיר וועלן האבן קבלה וועלן מיר וויסן גענוי וויפל עס איז אריינגעטראגן געווארן, און אייך וועל איך בעטן איר זאלט מיר שרייבן גענוי וויפל עס וועט קאסטן די פעקלעך.

איך בעט געבן גלייך ענטפער.

פארבלייב געזונט ווי עס ווינטשט אייך ידידכם פיטל

א גרוס פון געלין מיט זיין משפחה

אויך פון אונז גיט איבער גרוס אלע באקאנטע

א בקשה פון מוליען, אויב עס איז ניט שווער צושיקן אויף פאצט באזונדער א קליינעם תניא און א קליינעם קעשענע סידור. איזה שיחות מכ"ק שליט"א.

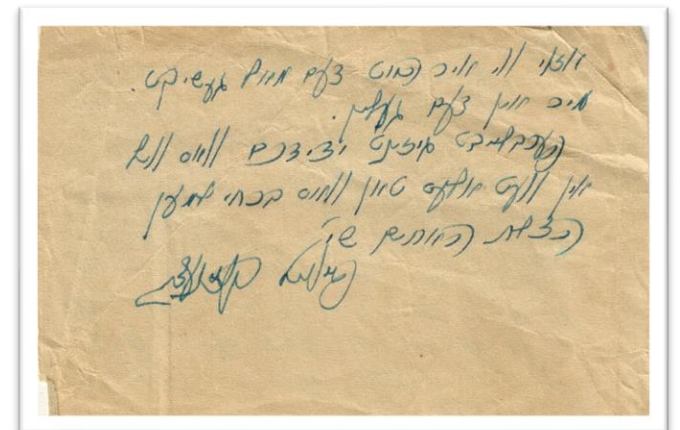
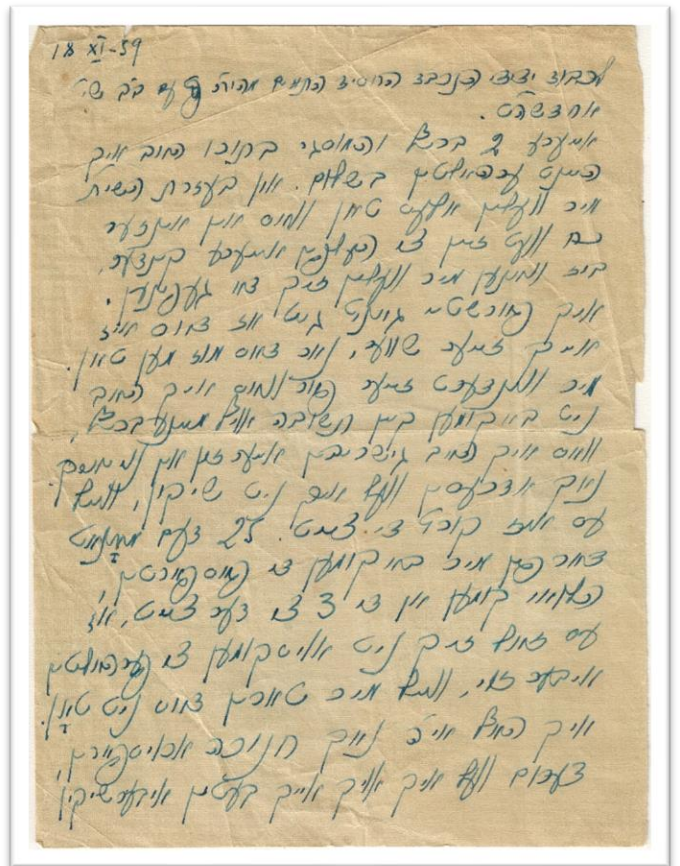
"נעשה כל מה שבכוחי למען הצלת האחים"

ב"ה. לכבוד ידידי הנכבד החסיד התמים
מוהר"ר פרץ עם ב"ב שי'
אחדשה"ט.

אייערע 2 בריף והמוסגר בתוכו האב איך
היינט ערהאלטן בשלום, און בעזרת השי"ת
מיר וועלן אלעס טאן וואס אין אונזער כח
וועט זיין צו העלפן אייערע קינדער, ביז וואנען
מיר וועלן זיך דא געפינען. איך פארשטיי גאנץ
גוט אז דאס איז אייך זייער שווער, נאר דאט
מוז מען טאן. מיר וואונדערט זייער פארוואס
איך האב ניט באקומען קיין תשובה אויף מיינע
בריף וואס איך האב געשריבן אייער זון אין
ניו-יארק, נאך אדרעסן וועל איך ניט שיקן,
ווייל עס איז קורץ די צייט. 25 דעם מאנאט
דארפן מיר באקומען די פאספארטן, הלואי
קומען אן די 3 צו דער צייט, אז עס זאל זיך ניט
אויסקומען צו פארהאלטן איבער זיי. ווייל מיר
טארן דאס ניט טאן. איך האף אי"ה נאך חנוכה
ארויספארן, דערום וועל איך אויך אייך בעטן
איבערשיקן אזוי ווי איר האט דעם מאל
געשיקט מיר אין דעם געלין.

פארבלייבט געזונט ידידכם וואס וויל און
וועט אלעס טאן וואס בכחי למען הצלת האחים
שיחיו

פייטל...

הצגת מצב האחים לאשורו בפני אחיהם ר' יהודה ליב

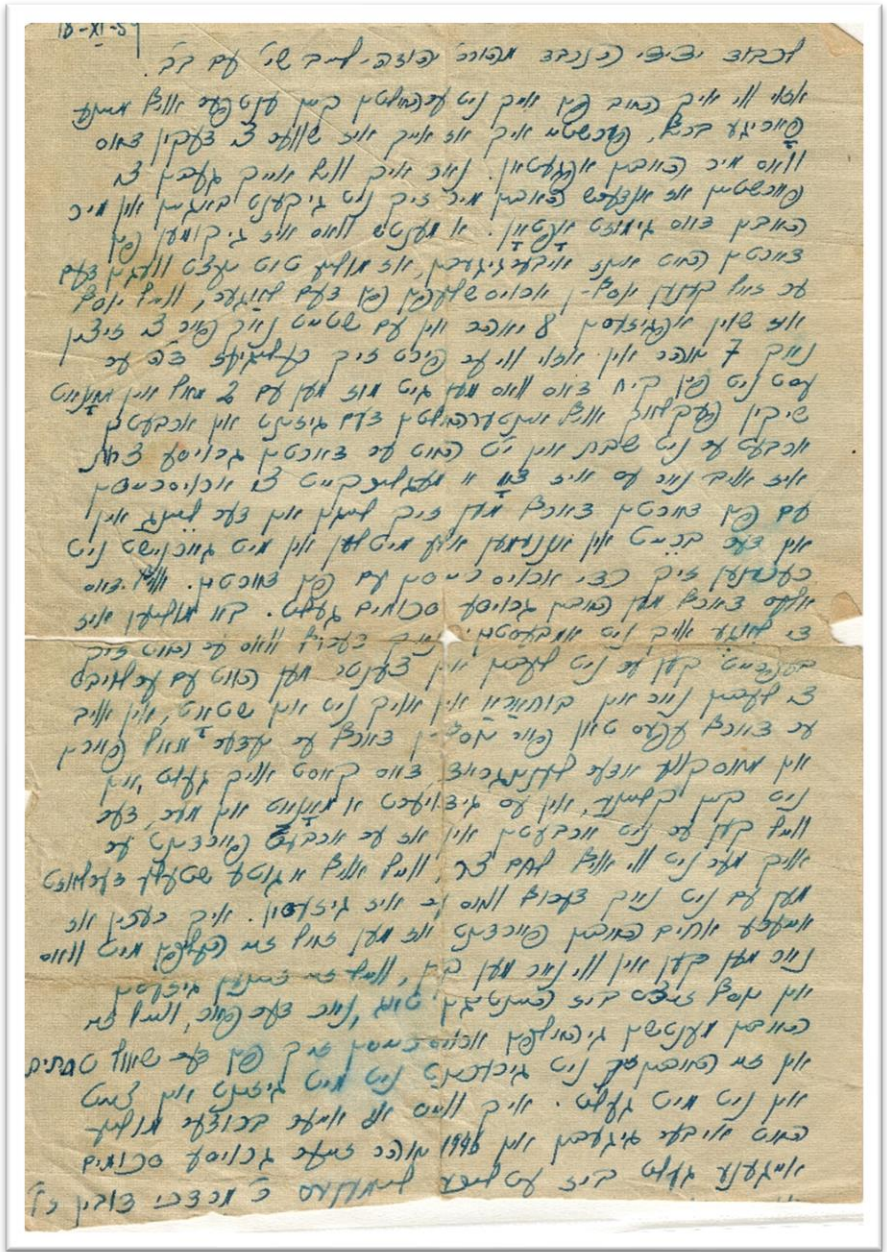
ב"ה. לכבוד ידידי הנכבד מוהר"ר יהודה ליב שי' עם ב"ב.

אזוי ווי איך האב פון אייך ניט ערהאלטן קיין ענטפער אויף מיינע פאריגע
בריף, פארשטיי איך אז אייך איז שווער צו דעקן דאס וואס מיר האבן אפגעטאן,
נאר איך וועל אייך געבן צו פארשטיין אז אנדערש האבן מיר זיך ניט געקענט
באגיין און מיר האבן דאס געמוזט אפטאן. א מענטש וואס איז געקומען פון

דארטן האט אונז איבערגעגעבן אז מוליע טוט יעצט וועגן דעם ער זאל קענען יוסף'ן ארויסשלעפן פון דעם לאגער, ווייל יוסף איז שוין אפגיזעסן 8 יאר און עס שטייט נאך פאר צו זיצן נאך 7 יאר און אזוי ווי ער פירט זיך רעליגיעז ד"ה ער עסט ניט פון קיך דאס וואס מען גיט מוז מען אים 2 מאל אין מאנאט שיקן פעקלעך אויף

אונטערהאלטן דעם געזונט און ארבעטן ארבעט [ער] ניט שבת און יום טוב, האט ער דארטן גרויסע צרות, איז אויב נאר עס איז דא א מעגלעכקייט צו ארויסרייסן אים פון דארטן דארף מען זיך לייגן אין דער לענג און אין דער ברייט און אננעמען אלע מיטלען און מיט גארנישט ניט רעכענען זיך כדי ארויסרייסן אים פון דארטן, אויף דאס אלעס דארף מען האבן גרויסע סכומים געלט.

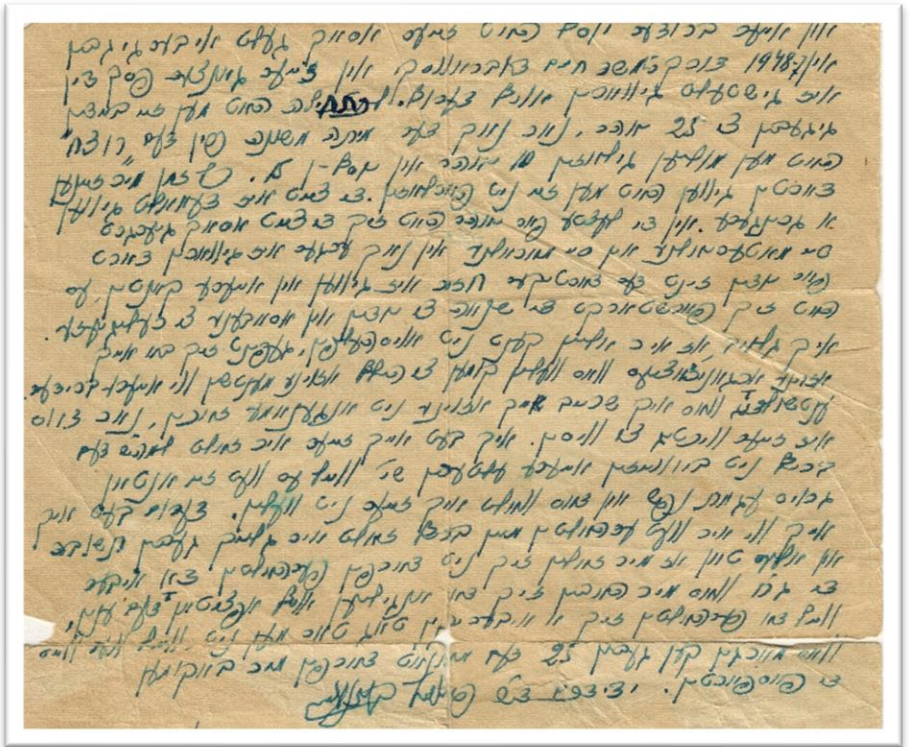
בא מוליען איז די לאגע אויך ניט אמבעסטן, אזוי ווי ער ארבעט פאר יוסף'ן דארף ער יעדער מאל פארן אין מאסקווע אדער לענינגראד, דאס קאסט אויך געלט, און ניט

קיינ קליינע, און עס געדויערט א מאנאט און מער, דערווייל קען ער ניט ארבעטן און אז ער ארבעט פארדינט ער אויך מער ניט ווי אויף לחם צר, ווייל אויף א גוטע שטעלע דערלאזט מען אים ניט נאך דערוף וואס ער איז געזעסן. איך רעכן אז אייערע אחים האבן פארדינט אז מען זאל זיי העלפן מיט וואס נאר מען קען און ווי נאר מען קען, ווייל זיי זיינען געזעסן און יוסף זיצט ביז היינטיקן טאג, נאר דערפאר ווייל זיי האבן מענטשן געהאלפן ארויסרייסן זיך פון דער שאול תחתית און זיי האבן זיך ניט גערעכנט ניט מיט געזונט און צייט און ניט מיט געלט. איך

ווייס אז אייער ברודער מוליע האט איבערגעגעבן אין 1946 יאר זייער גרויסע סכומים אייגענע געלט ביז עטלעכע לימענעס ר' מרדכי דובין ז"ל און אייער ברודער יוסף האט זייער אסאך געלט איבערגעגעבן אין 8-1947 דורך ר' משה חיים דובראווסקי און זייער גאנצער פסק דין איז געשטעלט געווארן אויף דערוף. לכתחילה האט מען זיי ביידן געגעבן צו 25 יאר, נאר נאך דער מיתה משונה פון

דעם "רוצח" האט מען מוליען געלאזן 10 יאר און יוסף'ן 15. כל זמן מיר זיינען דארטן געווען האט מען זיי ניט פארלאזן, די צייט איז דעמאלט געווען א גרינגערע, און די לעצטע פאר יאר האט זיך די צייט אסאך געערגערט סיי מאטעריאלנע און סיי מאראלנע און נאך ערגער איז געווארן דארט פאר אידן זינט דער דארטיקער חזיר איז געווען אין אייערע קאנטיין. עס האט זיך פארשטארקט די שנאה צו

אידן און אסאבענע צו רעליגיעזע. איך גלויב, אז איר אליין קענט ניט ארויסהעלפן, געפינט זיך בא אייך אזוינע ארגאניזאציעס וואס וועלן קומען צו הילף אזוינע מענטשן ווי אייערע ברידער. אנטשולדיקט וואס איך שרייב אייך אזוינע ניט אנגענעמע זאכן, נאר דאס איז זייער וויכטיג צו וויסן.

איך בעט אייך זייער איר זאלט למה"ש דעם בריף ניט באווייזן אייערע עלטערן שיחיו ווייל עס וועט זיי אנטאן גרויס עגמת נפש און דאס וואלט איך זייער ניט וועלן, דערום בעט איך אייך ווי איר וועט ערהאלטן מיין בריף זאלט איר גלייך געבן תשובה, ווייל ווער ווייס וואס מארגן קען געבן. 25 דעם מאנאט דארפן מיר באקומען די פאספארטן.

ידידכם ד"ש פייטל קוזנעצאו

החבילות הגיעו בשלום

ב"ה. ב' כסלו תש"ך

לידידי הנכבד החסיד הת' מוהר"ר פרץ עם ב"ב שיחיו שלום וברכה.

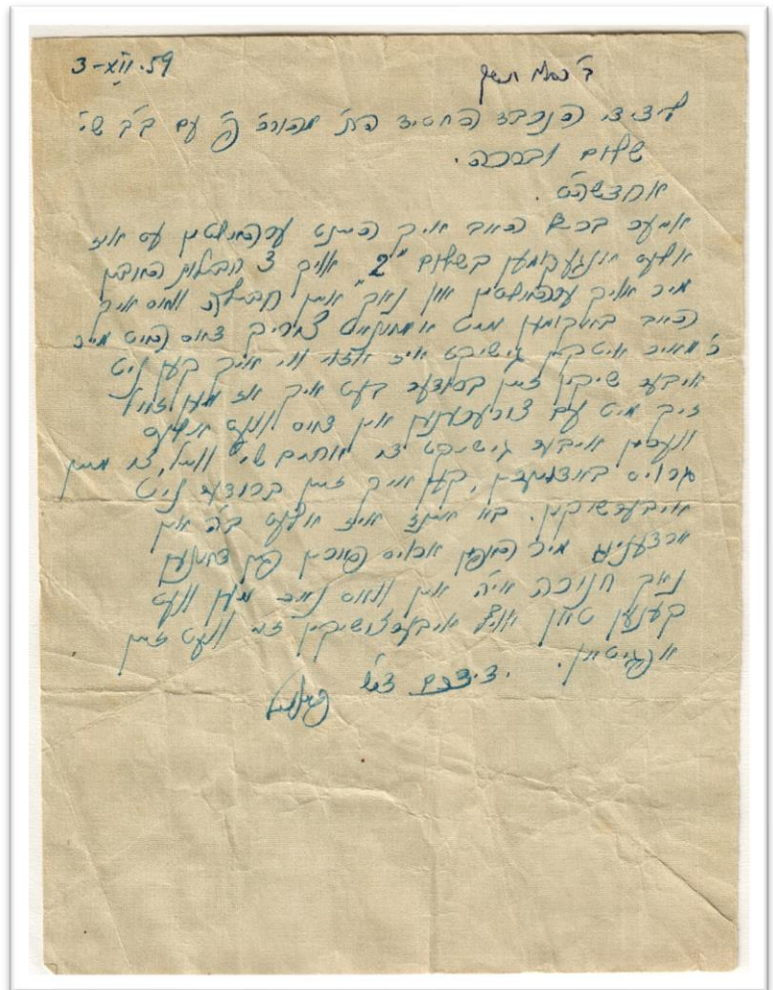
אחדשה"ט.

אייער בריף האב איך היינט ערהאלטן, עס איז אלעס אנגעקומען בשלום "2", אויך 3 חבילות האבן מיר ערהאלטן און נאך איין חבילה וואס איך האב באקומען מיט א מאנאט צוריק, דאס האט מיר ר' מאיר איטקין געשיקט, איז אזוי ווי איך קען ניט איבערשיקן זיין ברודער בעט איך אז מען זאל זיך מיט אים צורעכענען און דאס וועט אלעס ווערן איבערגעשיקט די אחים שיחיו, ווייל צו מיין גרויס באדויערן קען איך זיין ברודער ניט איבערשיקן. ביי אונז איז אלעס

ב"ה אין ארדענונג, מיר האפן ארויספארן פון דאנען נאך חנוכה אי"ה און וואס נאר מען וועט קענען טאן אויף איבערצושיקן זיי וועט זיין אפגעטאן.

ידידכם ד"ש

פייטל קוזנעצאוו

מכתבי ר' שמואל פרום

בשנת תשי"ט יצא ידיד משפחת מוצ'קין, ר' שמואל פרום, מריגה לפולין. מספר חודשים לאחר מכן, בקיץ אותה שנה, כאשר סוף סוף איתר את כתובתו של ר' פרץ, החל ר' שמואל בכתבת סדרת מכתבים אליו, בו פירט את ידיעותיו מבניו, ידידיו משכבר הימים, את עזרתו הרבה לרווחתם, קורות מאסרם והניסיונות לשחרורם.

בין השורות ניתן גם להכיר במהותם של חסידי רוסיה בכלל, אחוות החסידים שביניהם, זהירותם במצוות גם בטלטולי החיים, ועל כולם - רצונם העז להסתופף כבר בצלו של הרבי.

רוב המכתבים הם מאלו שנשלחו אל משפחת מוצ'קין; יוצא מן הכלל הוא מכתב אחד המופיע כאן שנשלח על ידי ר' פרץ לר' שמואל פרום.

לסיום, יש להעיר על שני פרטים: גם לאחר שיצא מרוסיה המשיך ר' שמואל פרום בשפת הסתר, אליה הורגל, והוא מכנה את ר' פרץ "אחיזרח". כמו כן, בכמה מהמכתבים הוא חותם את שם משפחתו "גרוס", כיון שמפני סיבות שונות הוצרך לשנות את שמו.

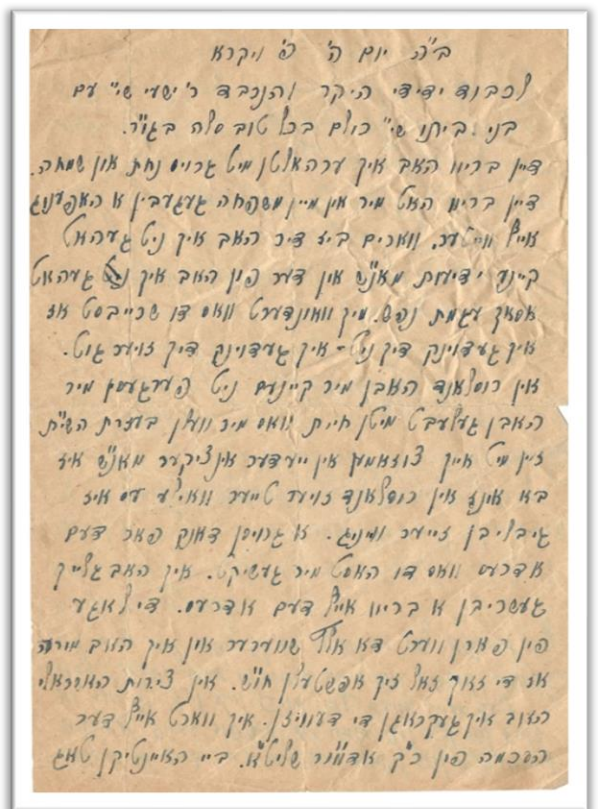
לשלמות הדברים, מובא כאן המכתב הראשון שכתב ר' שמואל מפולין, לאחד מידידיו בכפר חב"ד, ר' ישעיהו גופין. במכתב הוא גם מתאר את הגעגועים ואהבת הרעים המפעפעת באנ"ש מעבר למסך הברזל, כלפי כל ידידיהם ומכיריהם חסידי חב"ד בארצות החופש.

"ברוסיה לא שכחנו אף אחד..."

ב"ה. יום ה' פ' ויקרא

לכבוד ידידי היקר והנכבד ר' ישעיהו שי' עם בני ביתו שי' כולם בכל טוב סלה בגו"ר.

דיין בריוו האב איך ערהאלטן מיט גרויס נחת און שמחה. דיין בריוו האט מיר און מיין משפחה געגעבן א האפענונג אויף ווייטער, ווארום ביז דיר האב איך ניט געהאט קיינע ידיעות מאנ"ש און דערפון האב איך געהאט א סך עגמת נפש. מיך וואונדערט וואס דו שרייבסט אז איך געדענק דייך ניט, איך געדענק דייך זייער גוט, אין רוסלאנד האבן מיר קיינעם ניט פארגעסן, מיר האבן געלעבט מיטן חיות וואס מיר וועלן בעזרת השי"ת זיין מיט אייך צוזאמען און יעדער איינציקער מאנ"ש איז בא אונז אין רוסלאנד זייער טייער וויילע עס איז געבליבן זייער ווייניג.

א גרויסן דאנק פאר דעם אדרעס וואס דו האסט מיר געשיקט, איך האב גלייך געשריבן א בריוו אויף דעם אדרעס, די לאגע פון פארן ווערט דא אלץ שווערער און איך האב מורא אז די זאך זאל זיך אפשטעלן חו"ש, צירות הישראלית האב איך געקראגן די דעוויזן, איך ווארט אויף דער הסכמה פון כ"ק אדמו"ר שליט"א. ביי היינטיקן טאג איז מיין מצב אזוי, כאטש דו פרעגסט ניט פונדעסטוועגן וועל איך שרייבן. איך האב גערעכנט באגייען זיך אן אייער הילף וויילע איך האב געבראכט אהער א נארקאווע פעלץ און אנדערע קלייניקייטן אבער מ'קאן דא קיין זאך ניט פארקויפן אפילו פאר העלפט געלט, איז מיט דער הוצאה גאנץ שווער.

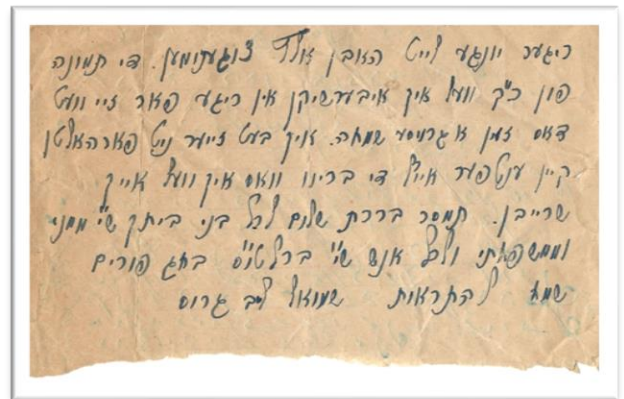
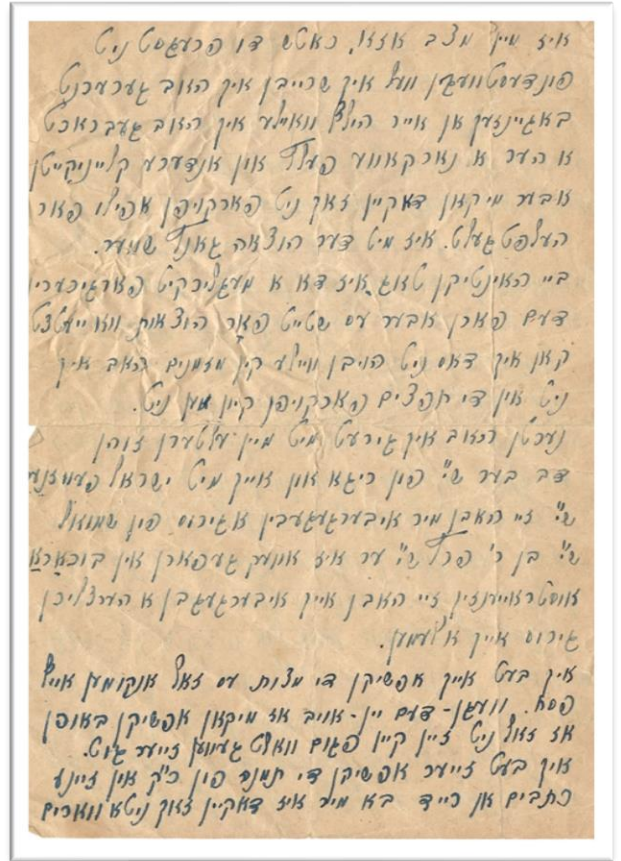
ביי היינטיקן טאג איז דא א מעגליכקייט פארגיכערן דעם פארן אבער עס שטייט פאר הוצאות וואס יעצט קאן איך דאס ניט הויבן וויילע קיין מזומנים האב איך ניט און די חפצים פארקויפן קען מען ניט.

נעכטן האב איך גערעדט מיט מיין עלטערן זון דוב בער שיי פון ריגא און אויך מיט ישראל פעוונזנער שיי, זיי האבן מיר איבערגעגעבן א גרוס פון שמואל שיי בן ר' פרץ שיי ער איז אוועקגעפארן אין בוכארא אוסטראייען זיך זיי האבן אייך איבערגעגעבן א הערצליכן גרוס אייך אלעמען.

איך בעט אייך אפשיקן די מצות עס זאל אנקומען אויף פסח. וועגן דעם יין - אויב מ'קאן אפשיקן באופן אז זאל ניט זיין קיין פגום וואלט געווען זייער גוט. איך בעט זייער אפשיקן די תמונה פון כ"ק און זיינע כתבים און רייד, בא מיר איז דא קיין זאך ניטא ווארום ריגער יונגעלייט האבן אלץ צוגענומען. די תמונה פון כ"ק וועל איך איבערשיקן אין ריגע פאר זיי וועט דאס זיין א גרויסע שמחה. איך בעט זייער ניט פארהאלטן קיין ענטפער אויף די בריוו וואס איך וועל אייך שרייבן.

תמסור ברכת שלום לכל בני ביתך שיחיו ממני וממשפחתי ולכל אנ"ש שיי בכל טו"ס בחג פורים שמחה להתראות

שמואל ליב גרוס

מצב בריאותם של שמואל ויוסף

ב"ה. יום ג' פ' תזריע, פה באלבזיך.

לכבוד ידידי היקר והנכבד הרב החסיד מוהר"ר ר' אחיזרח שי' עם בני ביתו שי', כלם בכטו"ש סלה בגו"ר.

תודה לא-ל על הכל!

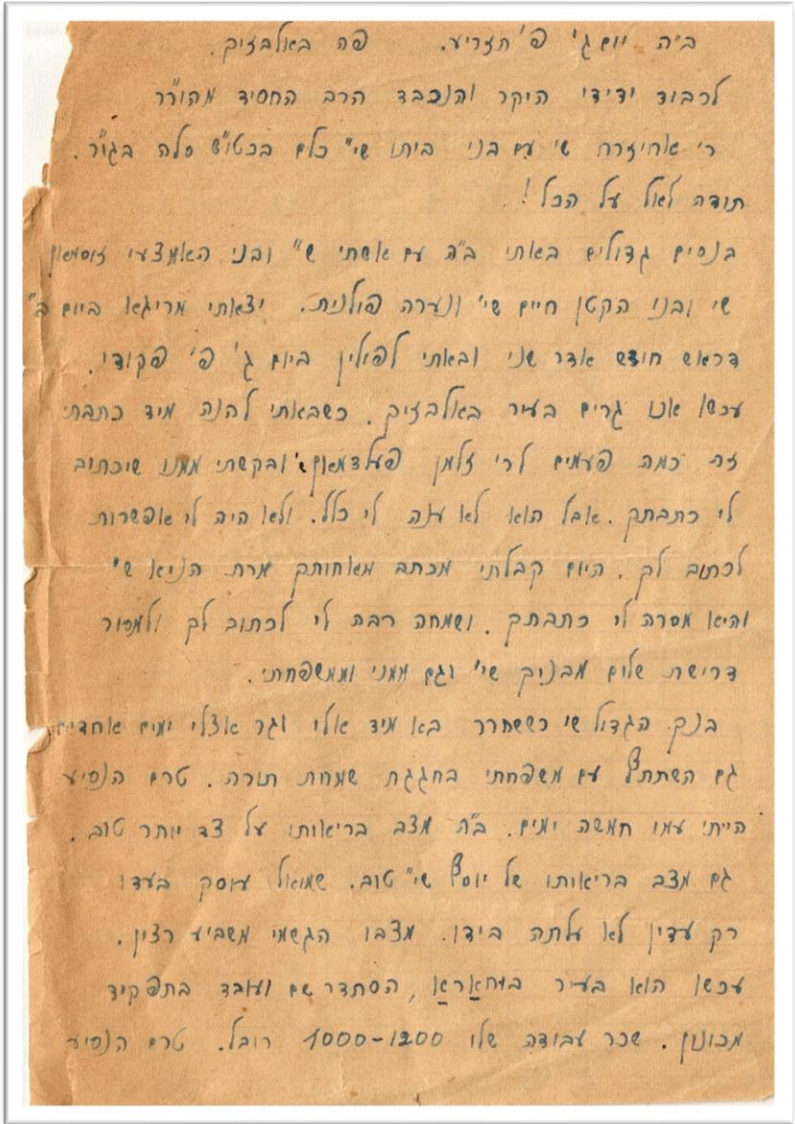
בנסים גדולים באתי ב"ה עם אשתי תחי' ובני האמצעי זוסמאן שי' ובני הקטן חיים שי' ונערה פולנית. יצאתי מריגא ביום ב' דראש חודש אדר שני ובאתי

לפולין ביום ג' פ' פקודי. עכשו אנו גרים בעיר באלבזיך. כשבאתי להנה מיד כתבתי זה כמה פעמים לר' זלמן פעלדמאן שי' ובקשתי ממנו שיכתוב לי כתבתך, אבל הוא לא ענה לי כלל, ולא הי' לי אפשרות לכתוב לך. היום קבלתי מכתב מאחותך מרת הניא תחי' והיא מסרה לי כתבתך, ושמחה רבה לי לכתוב לך ולמסור דרישת שלום מבניך שיחיו וגם ממני וממשפחתי.

בנך הגדול שי' כשהשתחרר בא מיד אלי וגר אצלי ימים אחדים, גם השתתף עם משפחתי בחגיגת שמחת תורה. טרם הנסיעה הייתי עמו חמשה ימים, ב"ה מצב בריאותו על צד יותר טוב, גם מצב בריאותו של יוסף שי' טוב. שמואל עוסק בעדו רק עדיין לא עלתה בידו, מצבו הגשמי משביע רצון, עכשו הוא בעיר בוכארא, הסתדר שם ועובד

בתפקיד מכונן, שכר עבודה שלו 1200 - 1300 רובל. טרם הנסיעה פקד שלא תדאגו בגלל בריאותם.

בודאי אתה רוצה לכתוב להם מכתב. כתב אלי באופן שאוכל לשלוח לבני הגדול שי' שנשאר עם שני ילדיו בריגא והוא ימסור להם, מצב הרוחני של יוסף

שי טוב, הוא עובד בעבודה קלה ואפילו שומר את היהדות במה שיכול, יש לי הרבה לדבר עמך אבל אין כאן מקום לכתוב.

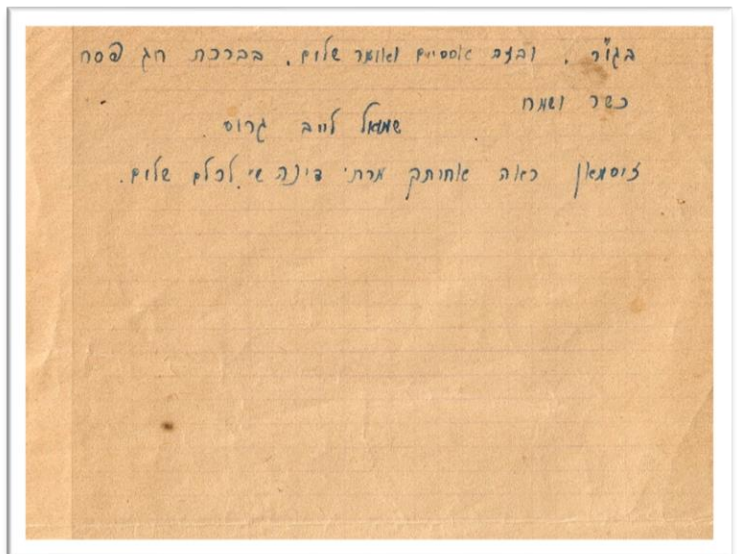
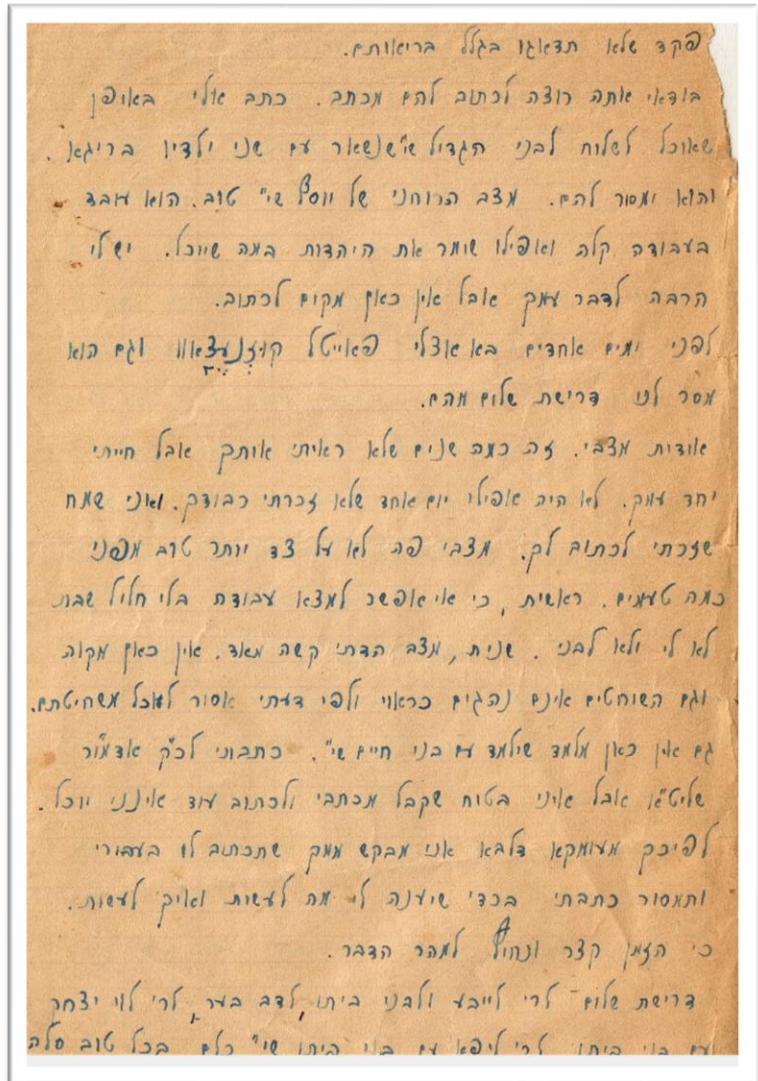
לפני ימים אחדים בא אצלי פאיטל קוזנעצאוו וגם הוא מסר לנו דרישת שלום מהם.

אודות מצבי, זה כמה שנים שלא ראיתי אותך אבל חייתי יחד עמך, לא הי אפילו יום אחד שלא זכרתי כבודך, ואני שמח שזכיתי לכתוב לך. מצבי פה לא על צד יותר טוב מפני כמה טעמים. ראשית, כי אי אפשר למצא עבודה בלי חלול שבת לא לי ולא לבני. שנית, מצב הדתי קשה מאד, אין כאן מקוה וגם השוחטים אינם נוהגים כראוי ולפי דעתי אסור לאכול משחיטתם, גם אין כאן מלמד שילמד עם בני חיים שי. כתבתי לכ"ק אדמו"ר שליט"א אבל איני בטוח שקבל מכתבי ולכתוב עוד אינני יכול, לפיכך מעומקא דלבא אני מבקש ממך שתכתוב לו בעבורי ותמסור כתובתי בכדי שיענה לי מה לעשות ואיך לעשות, כי הזמן קצר ונחוץ למהר הדבר.

דרישת שלום לר' לייבע ובני ביתו, לדב בער, לר' לוי יצחק עם בני ביתו, לר' ליפא עם בני ביתו שיחיו כולם בכל טוב סלה בגו"ר, ובזה אסיים ואומר שלום, בברכת חג פסח כשר ושמח.

שמואל לייב גרוס

זוסמאן ראה אחותך מרת דינה תחי לכולם שלום.

מאמצים למצוא את האחים

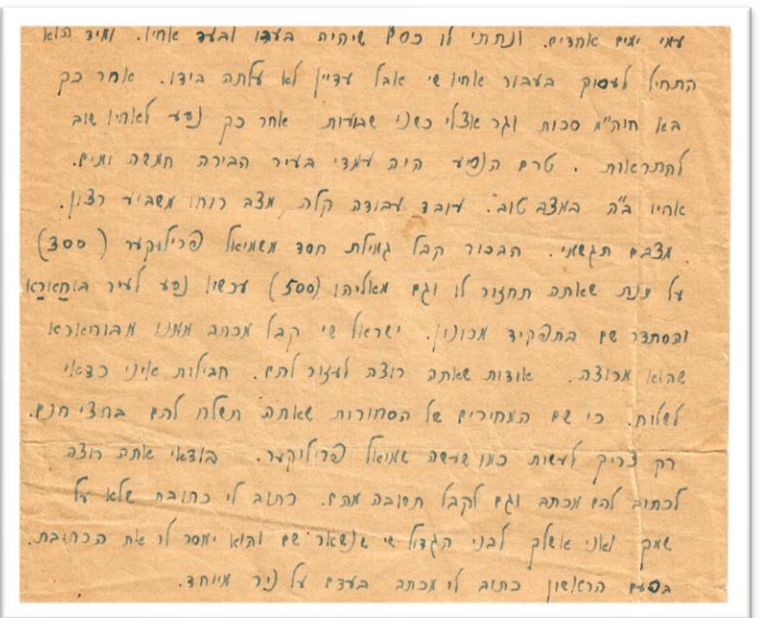
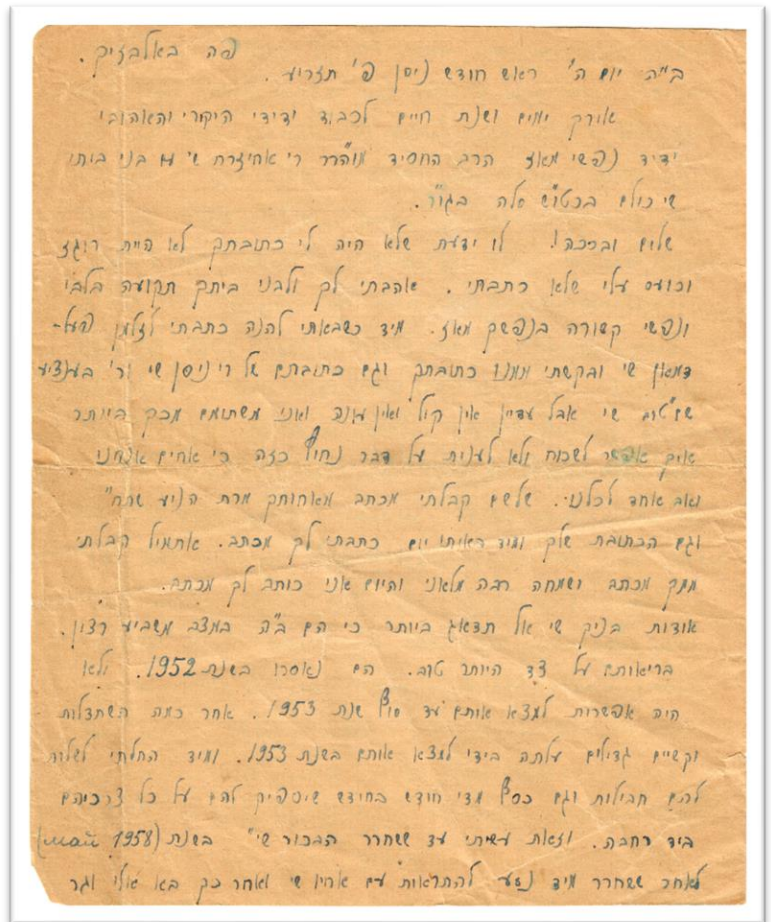
ב"ה. יום ה' ראש חודש ניסן פ' תזריע. פה באלבזיק.

אורך ימים ושנות חיים לכבוד ידידי היקר והאהוב ידיד נפשי מאז הרב החסיד מוהר"ר ר' אחיזרח שי' עם בני ביתו שיחיו כולם בכטו"ש סלה בגו"ר. שלום וברכה!

לו ידעת שלא הי' לי כתובתך לא היית רוגז וכועס עלי שלא כתבתי, אהבתי לך ולבני ביתך תקועה בלבי ונפשי קשורה בנפשך מאז, מיד כשבאתי להנה כתבתי לזלמן פעלדמאן שי' ובקשתי ממנו כתובתך וגם כתובתם של ר' ניסן שי' ור' בענציע שם טוב שי' אבל עדיין אין קול ואין עונה ואני משתומם מכך ביותר איך אפשר לשכוח ולא לענות על דבר נחוץ כזה כי אחים אנחנו ואב אחד לכלנו, שלשום קבלתי מכתב מאחותך מרת הניע תחי' וגם הכתובת שלך ומיד באותו יום כתבתי לך מכתב, אתמול קבלתי ממך מכתב ושמחה רבה מלאני והיום אני כותב לך מכתב.

אודות בניך שי' אל תדאג ביותר כי הם ב"ה במצב משביע רצון, כריאותם על צד היותר טוב, הם נאסרו בשנת 1952 ולא הי' אפשרות למצוא אותם עד סוף שנת 1953, אחר כמה השתדלויות וקשיים גדולים עלתה בידי למצוא אותם בשנת 1953, ומיד התחלתי לשלוח להם חבילות וגם כסף

מידי חודש בחודש שיספיק להם על כל צרכיהם ביד רחבה, וזאת עשיתי עד ששוחרר הבכור שי' בשנת 1958 לאחר ששוחרר מיד נסע להתראות עם אחיו שי' ואחר כך בא אלי וגר עמי ימים אחדים. ונתתי לו כסף שיהיה בעדו ובעד אחיו.

ומיד הוא התחיל לעסוק בעבור אחיו שי' אבל עדיין לא עלתה בידו. אחר כך בא חוה"מ סכות וגר אצלי כשני שבועות אחר כך נסע לאחיו שוב להתראות. טרם הנסיעה היה עמדי בעיר הבירה חמשה ימים. אחיו ב"ה במצב טוב. עובד עבודה קלה, מצב רוחו משיע רצון. מצבם הגשמי. הבכור קבל גמילת חסדים משמואל פרילוקער (300) על מנת שאתה תחזור לו וגם מאליהו (500) עכשיו נסע לעיר בוחארא והסתדר שם בתפקיד מכוונן. ישראל שי' קבל מכתב ממנו מבוחארא שהוא מרוצה. אודות שאתה רוצה לעזור להם, חבילות אינו כדאי לשלוח. כי שם המחירים של הסחורות שאתה תשלח להם בחצי חנם. רק צריך לעשות כמו שעשה שמואל פרילוקער. בוודאי אתה רוצה לכתוב להם מכתב וגם לקבל תשובה מהם. כתוב לי כתובת שלא על שמך ואני אשלח לבני הגדול שי' שנשאר שם והוא ימסר לו את הכתובת. בפעם הראשון כתוב לי מכתב בעדם על ניר מיוחד.

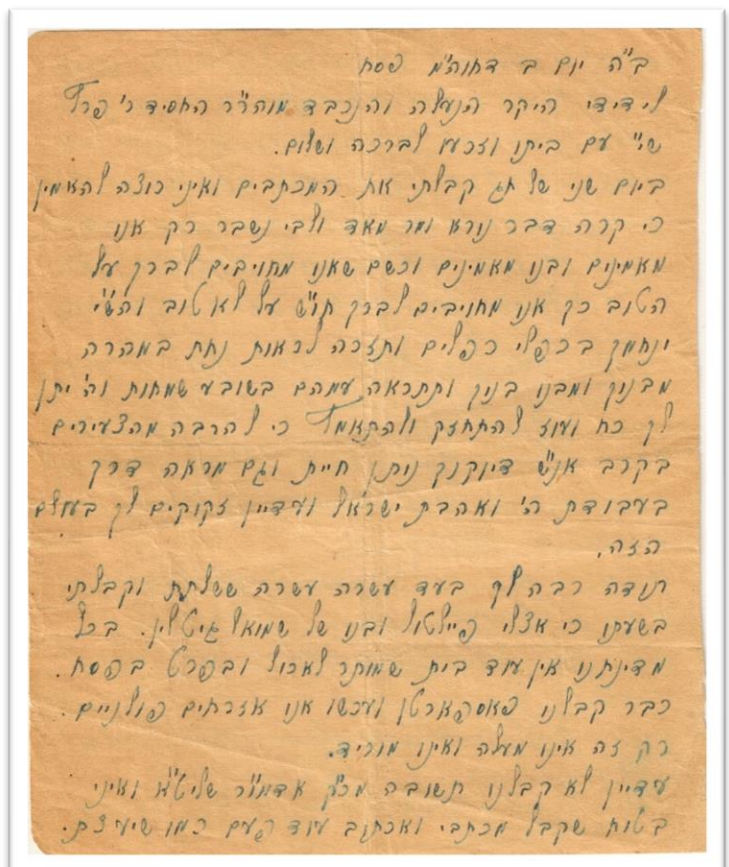
בהנוגע למצבי . .

"להרבה מהצעירים דיוקנך נותן חיים..."

ב"ה. יום ב' דחוה"מ פסח

לידידי היקר הנעלה והנכבד מוהר"ר החסיד ר' פרץ שי' עם ביתו וזרעו לברכה ושלום.

ביום שני של חג קבלתי את המכתבים ואיני רוצה להאמין כי קרה דבר נורא ומר מאד ולבי נשבר רק אנו מאמינים ובני מאמינים וכשם שאנו מחויבים לברך על הטוב כך אנו מחויבים לברך חו"ש על לא טוב והש"י ינחמך בכפלי כפלים ותזכה לראות נחת במהרה מבניך ומבני בניך ותתראה עמהם בשובע שמחות וה' יתן לך כח ועוז להתחזק ולהתאמץ, כי להרבה מהצעירים בקרב אנ"ש דיוקנך נותן חיים וגם מראה דרך בעבודת ה' ואהבת ישראל ועדיין זקוקים לך בעולם הזה.

תודה רבה לך בעד עשרה עשרה

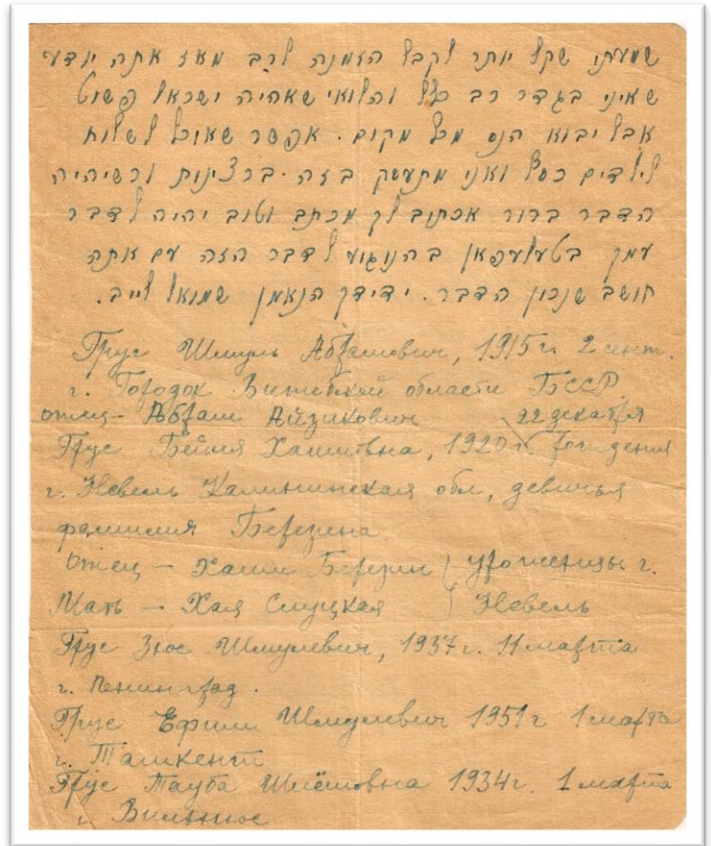
ששלחת וקבלתי בשעתו כי אצלי פייטל ובנו של שמואל גיטלין, בכל מדינתנו אין עוד בית שמותר לאכול ובפרט בפסח, כבר קבלנו פאספארטן ועכשו אנו אזרחים פולניים רק זה אינו מעלה ואינו מוריד.

עדיין לא קבלנו תשובה מכ"ק אדמו"ר שליט"א ואיני בטוח שקבל מכתבי ואכתוב עוד פעם כמו שיעצת.

שמעתי שקל יותר לקבל הזמנה לרב מאז אתה יודע שאיני בגדר רב כלל והלוואי שאהי' ישראל פשוט אבל יבוא הנס מכל מקום, אפשר שאוכל לשלוח לילדים כסף ואני מתעסק בזה ברצינות וכשיהי' הדבר ברור אכתוב לך מכתב וטוב יהי' לדבר עמך בטלפון בהנוגע לדבר הזה אם אתה חושב שנכון הדבר.

ידידך הנאמן שמואל לייב

דרישת שלום לכל בני ביתך שיחיו כולם בכטו"ש סלה ובמיוחד לר' לייבע עם בני משפחתו ור' לוי יצחק ומשפחתו ולכל אנ"ש שי' בכטו"ס בגו"ר,

ידידך המחכה לתשובתך שמואל לייב

בברכת חג הפסח כשר ושמח

בבקשה לשלוח לי סכין כדי שאוכל לשחוט עופות בעד משפחתי.

וגם את הכתובות של ר' ניסן שי'

לעורך רחמים על ר' זלמן לויז

ב"ה. יום ג' פ' בחקתי

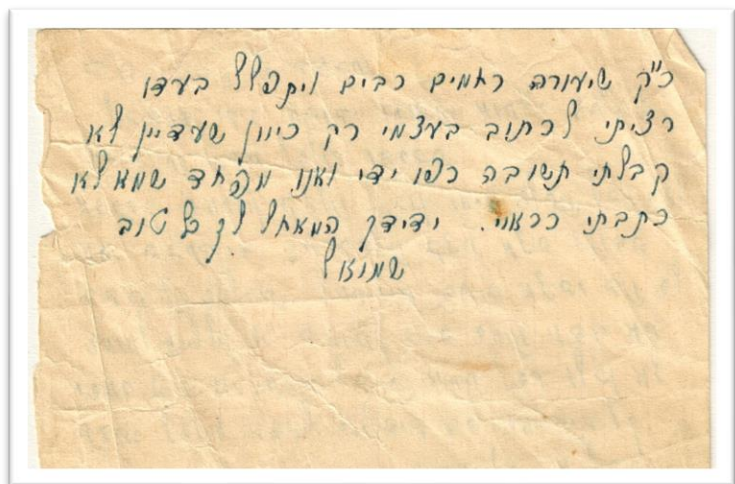
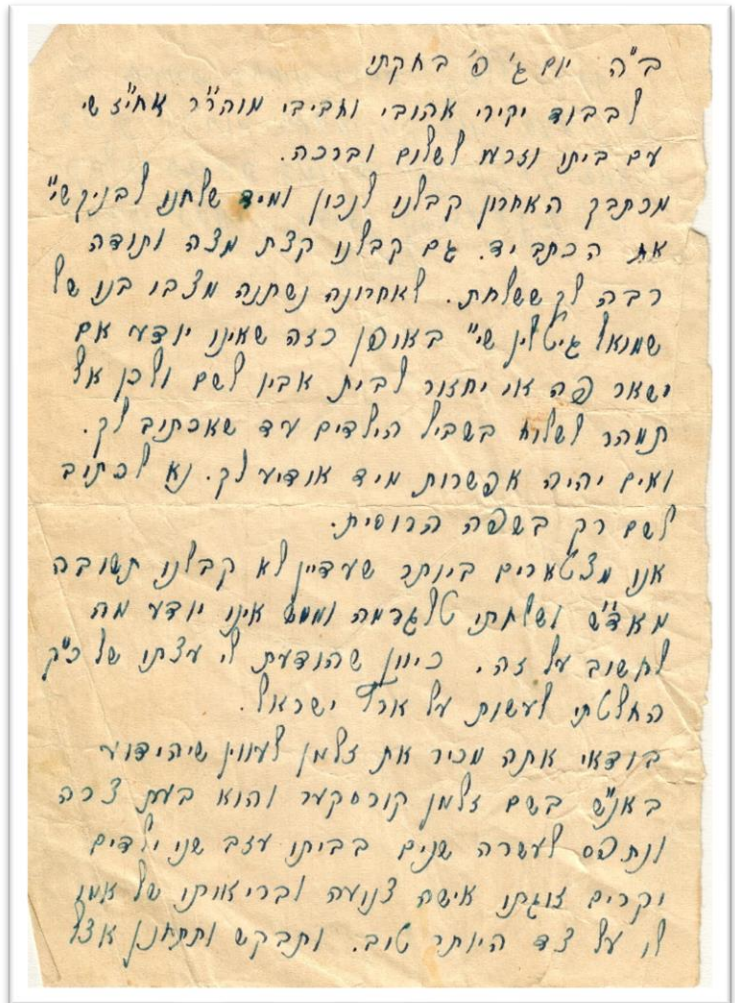
לכבוד יקירי אהובי וחביבי מוהר"ר אחי"ז שי' עם ביתו וזרעו לשלום וברכה.

מכתבך האחרון קבלנו לנכון ומיד שלחנו לבניך שי' את הכתב יד. גם קבלנו קצת מצה ותודה רבה לך ששלחת. לאחרונה נשתנה מצב בנו של שמואל גיטלין שי' באופן כזה שאינו יודע אם ישאר פה או יחזור לבית אביו לשם ולכן אל תמהר לשלוח בשביל הילדים עד שאכתוב לך, ואם יהי אפשרות מיד אודיע לך. נא לכתוב לשם רק בשפה הרוסית.

אנו מצטערים ביותר שעדיין לא קבלנו תשובה מאד"ש ושלחתי טלגרמה וממש איני יודע מה לחשוב על זה, כיון שהודעת לי עצתו של כ"ק החלטתי לעשות על ארץ ישראל.

בודאי אתה מכיר את זלמן לעווין הידוע באנ"ש בשם זלמן קורסקער והוא בעת צרה ונתפס לעשרה שנים בביתו עזב שני ילדים יקרים זוגתו אשה צנועה ובריאותה של אמו לא על צד היותר טוב, ותבקש ותתחנן אצל כ"ק שיעורר רחמים רבים ויתפלל בעדו. רציתי לכתוב בעצמי רק כיון שעדיין לא קבלתי תשובה רפו ידי ואני מפחד שמא לא כתבתי כראוי.

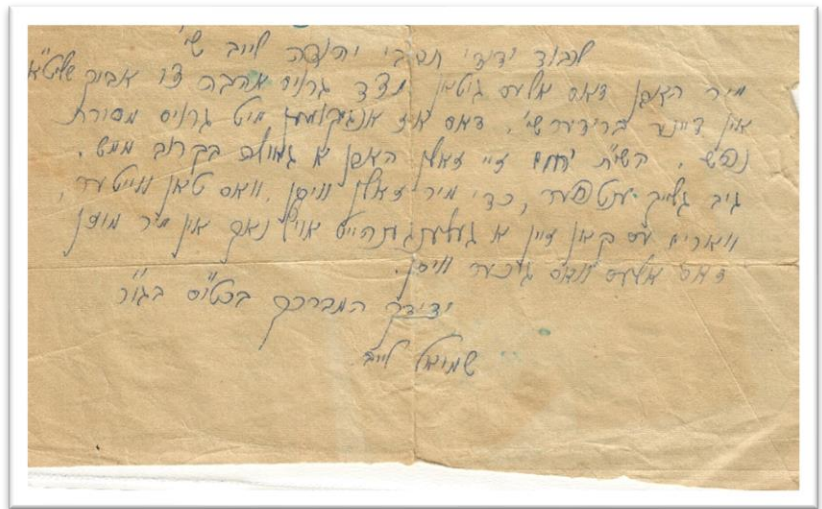
ידידך המאחל לך כל טוב שמואל

"את הכל עשינו מאהבה לאביך ולאחייך"

ב"ה. לכבוד ידידי חביבי
יהודה ליב שי,

מיר האבן דאס אלעס
געטאן מצד גרויס אהבה צו
אביך שליט"א און דיינע
ברידער שיחיו. דאס איז
אנגעקומען מיט גרויס מסירת
נפש, השי"ת ירחם זיי זאלן
האבן א גאולה בקרוב ממש.
גיב גלייך ענטפער, כדי מיר
זאלן וויסן וואס טאן ווייטער,

ווארום עס קאן זיין א געלעגנהייט אויף נאך און מיר מוזן דאס אלעס וואס גיכער
וויסן.

ידידכם המברכם בכטו"ס בגו"ר

שמואל לייב

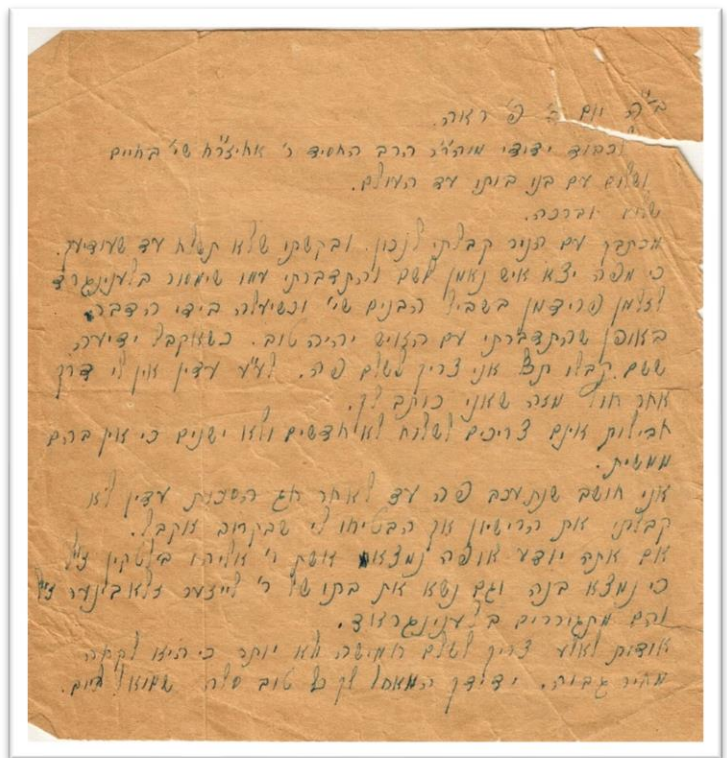
משלוחים לבנים

ב"ה. יום ה' פ' ראה.

לכבוד ידידי מוהר"ר הרב
החסיד א' אחיזר"ח שי' בחיים
ושלום עם בני ביתו עד העולם.

שלום וברכה.

מכתבך עם הניר קבלתי לנכון,
ובקשתי שלא תשלח עד שאודיעך,
כי מפה יצא איש נאמן לשם
והתדברתי עמו שימסור בלענינגרד
לזלמן פרידמן בשביל הבנים שיחיו
וכשיעלה בידי הדבר באופן
שהתדברתי עם האיש יהי טוב,
כשאקבל ידיעה ששם קבלו תכף
אני צריך לשלם פה, לע"ע עדיין
אין לי דרך אחר חוץ מזה שאני

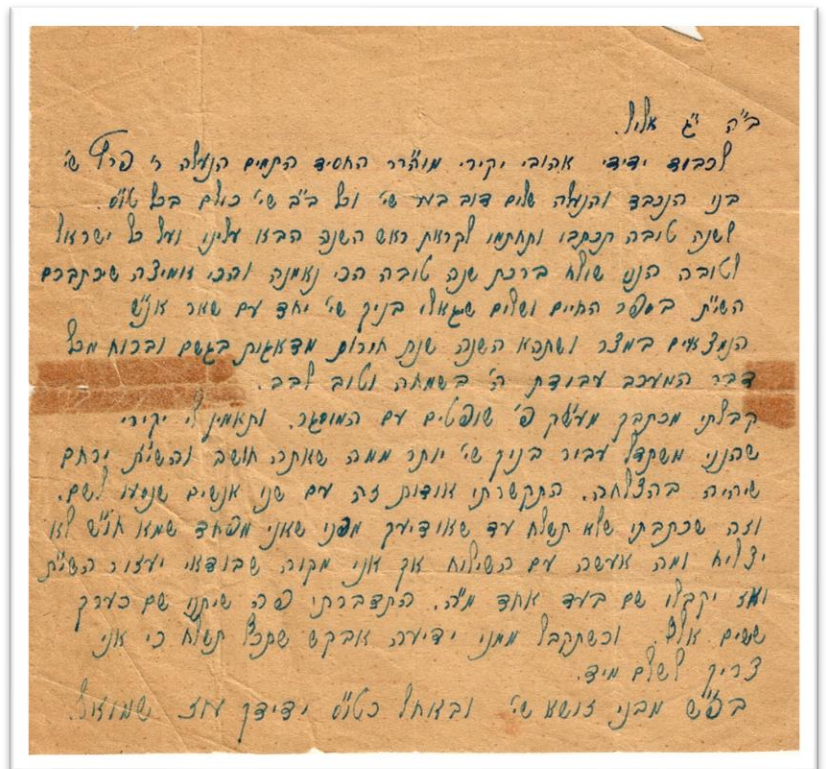
כותב לך.

חבילות אינם צריכים לשלוח לא חדשים ולא ישנים כי אין בהם ממשות.
אני חושב שנתעכב פה עד לאחר חג הסוכות, עדיין לא קבלתי את הרשיון אך
הבטיחו לי שבקרוב אקבל.
אם אתה יודע איפה נמצאת אשת ר' אליהו בלטקין ז"ל, כי נמצא בנה וגם נשא
את בתו של ר' לייזער זלאבינער ז"ל והם מתגוררים בלענינגראד.
אודות לאליע צריך לשלם חמישה ולא יותר, כי היא לקחה מחיר גבוה.
ידידך המאחל לך כל טוב סלה
שמואל לייב

"הנני משתדל עבור בניך יותר ממה שאתה חושב"

ב"ה, י"ג אלול.

לכבוד ידידי אהובי יקירי
מוהר"ר החסיד התמים הנעלה ר'
פרץ שי', בנו הנכבד
והנעלה שלום דוב בער שי' וכל
ב"ב שי' כולם בכל טו"ס.
לשנה טובה תכתבו ותחתמו.
לקראת ראש השנה הבא עלינו ועל
כל ישראל לטובה הנני שולח ברכת
שנה טובה הכי נאמנה והכי אמיצה
שיכתבם השי"ת בספר החיים
ושלום שיגאלו בניך שי' יחד עם
שאר אנ"ש הנמצאים במצר ושתהא
שנת חירות מדאגות בגשם וברוח
מכל דבר המעכב עבודת ה' בשמחה
וטוב לבב.

קבלתי מכתבך מעש"ק פ' שופטים עם המוסגר, ותאמין לי יקירי שהנני
משתדל עבור בניך שי' יותר ממה שאתה חושב והשי"ת ירחם שיהי' בהצלחה.
התקשרתי אודות זה עם שני אנשים שנסעו לשם, וזה שכתבתי שלא תשלח עד
שאודיעך מפני שאני מפחד שמא חו"ש לא יצליח ומה אעשה עם השילוח אך אני
מקוה שבודאי יעזור השי"ת ואז יקבלו שם בעד אחד מ"ה. התדברתי פה שיתנו

שם כערך ששים אלף, וכשתקבל ממני ידיעה אבקש שתכף תשלח כי אני צריך לשלם מיד.

כפ"ש מבני זושא שי' ובאחול כטו"ס

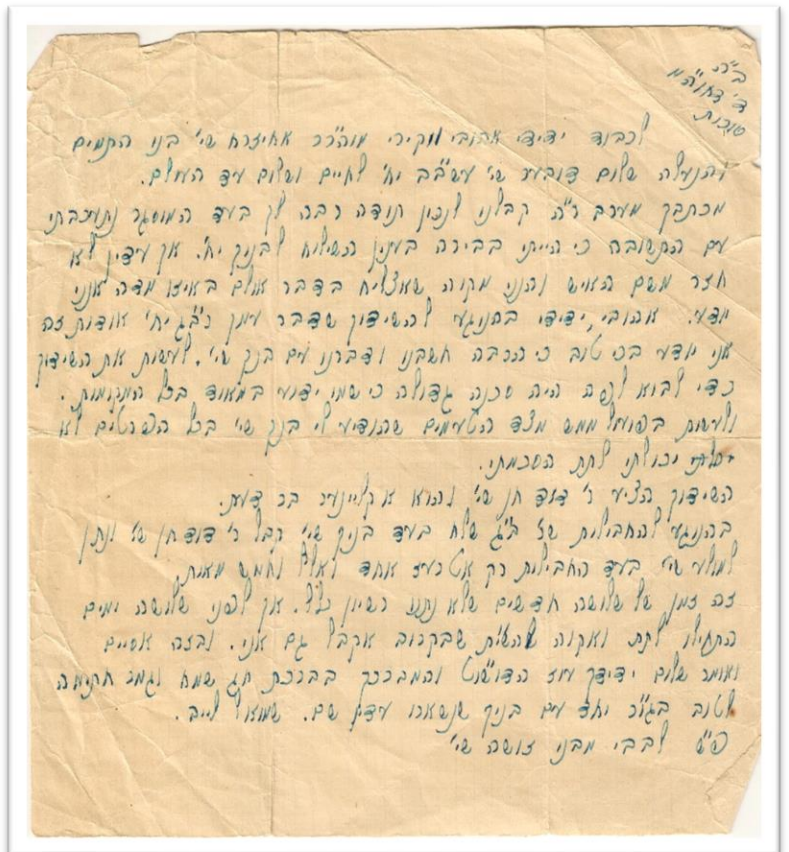
ידידך עוז שמואל

שידוך לבן

ב"ה. ד' דחווה"מ סוכות.

לכבוד ידידי אהובי ויקירי מוהר"ר אחיזרח שי' בנו התמים והנעלה שלום דובער שי' עשב"ב יחי' לחיים ושלום עד העולם.

מכתבך מערב ר"ה קבלנו לנכון, תודה רבה לך בעד המוסגר. נתעכבתי עם התשובה כי הייתי בבירה בענין השילוח לבניך יחיו, אך עדיין לא חזר משם האיש והנני מקוה שאצליח בדבר אולם באיזו מדה אינני יודע. אהובי, ידידי בהנוגע להשידוך שדיבר עמך רב"ג יחי' אודות זה אני יודע בכי טוב כי הרבה חשבנו ודברנו עם בנך שי', לעשות את השידוך כדי לבוא לפה הי' סכנה גדולה כי שמו ידוע במאוד בכל המקומות, ולעשות בפועל ממש מצד הטעמים שהודיע לי בנך שי' בכל

הפרטים לא יכולתי לתת הסכמתי.

בהנוגע להחבילות שר' ב"ג שלח בעד בניך שיחיו קבל ר' דוד חן שי' ונתן למולע שי' בעד החבילות רק אטרעז אחד ואלף וחמש מאות.

זה זמן של שלושה חדשים שלא נתנו רשיון כלל, אך לפני שלושה ימים התחילו לתת ואקוה להשי"ת שבקרוב אקבל גם אני. ובזה אסיים ואומר שלום ידידך עוז הדושו"ט והמברכך בברכת חג שמח וגמר חתימה לטוב בגו"ר עם בניך שנשארו עדיין שם.

שמואל לייב

פ"ש לכבי מבני זושא שי'.

משלוח כספים לבנים

ב"ה. כ"ד תשרי.

לכבוד ידידי אהובי, הרב הח' ר' פרץ ש"י בנו הנכבד שלום דובער ש"י עם ב"ב יחיו לחיים ושלום,

שלום וברכה!

תודה לה', בשמחה רבה הנני להודיעך שעלה בידי לאחר עמל רב ומסירת נפש לשלוח בשביל בניך ש"י שמונה עשר אלף ר', המעות קבלה בתו של ר' שמואל בארטנאווסקי, פרידע תחי', והיא תמסור למולע ש"י והנני שולח לך את הטעלעגראמה מפרידע עם האישור.

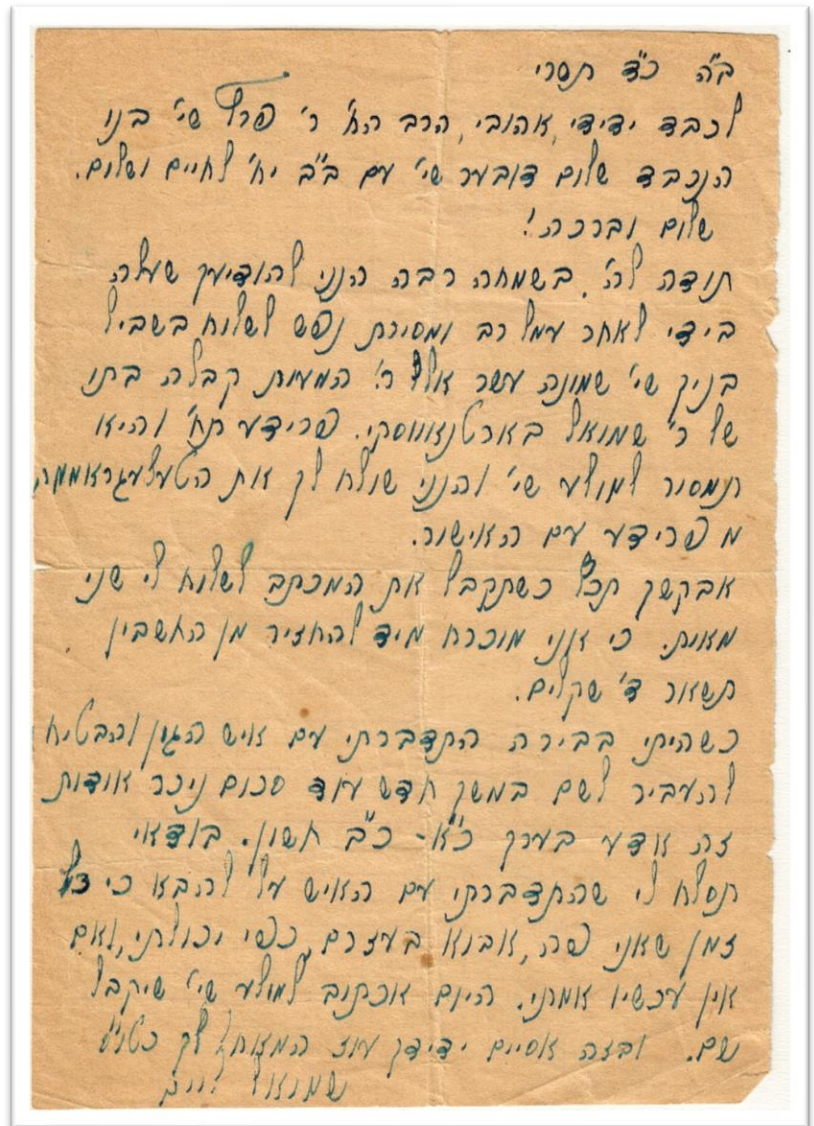
אבקשך תיכף כשתקבל את המכתב לשלוח לי שני מאות, כי אני מוכרח מיד להחזיר מן החשבון תשאר ד' שקלים.

כשהייתי בבירה התדברתי עם איש הגון והבטיח להעביר לשם במשך חדש עוד סכום ניכר אודות

זה אדע בערך כ"א-כ"ב חשון. בודאי תסלח לי שהתדברתי עם האיש על להבא כי כל זמן שאני פה אבוא בעזרם כפי יכולתי, ואם אין עכשיו אימתי. היום אכתוב למולע ש"י שיקבל שם.

ובזה אסיים ידיך עוז המאחל לך כטו"ס

שמואל לייב

דיווח מריגה: שמואל עוסק עבור אחיו

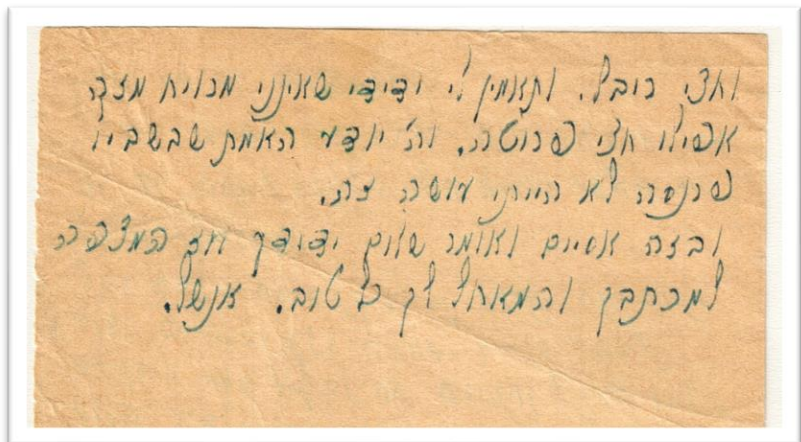
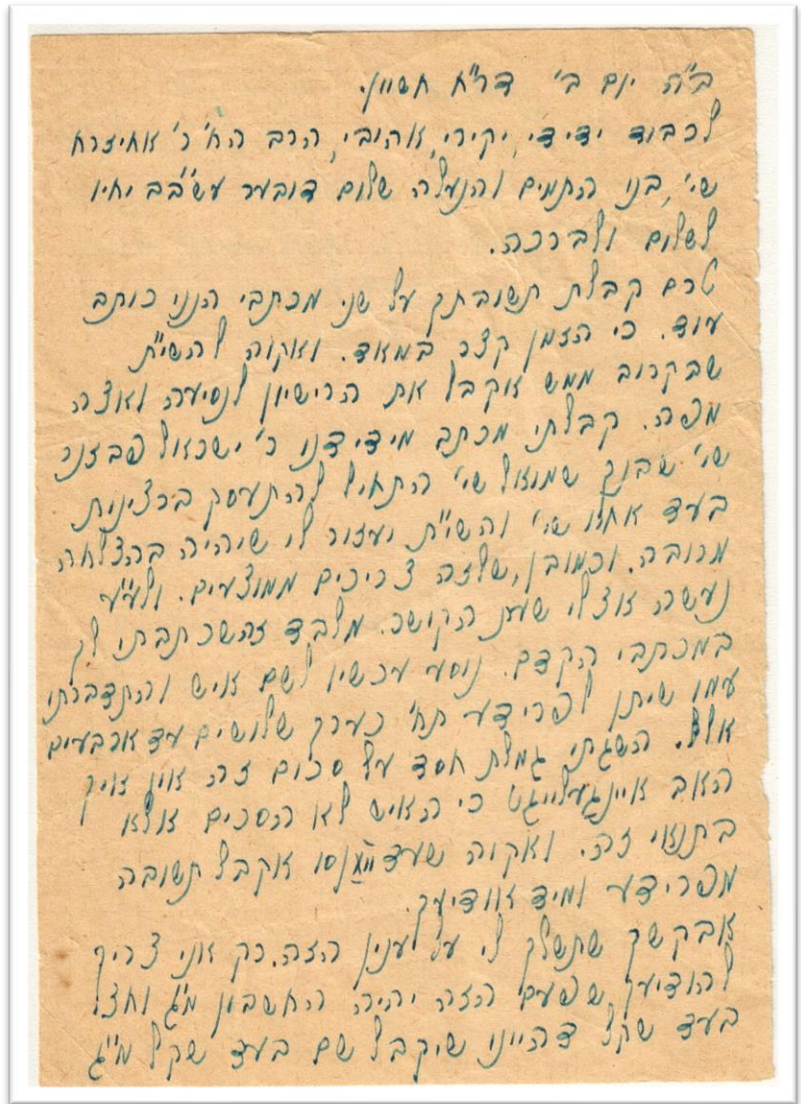
ב"ה. יום ב' דר"ח חשוון.

לכבוד ידידי יקירי אהובי
הרב הח' ר' אחיזרח שי', בנו
התמים והנעלה שלום דובער
עשב"ב יחיו לשלום ולברכה.

טרם קבלת תשובתך על שני
מכתבי הנני כותב עוד, כי הזמן
קצר במאד ואקוה להשי"ת
שבקרוב ממש אקבל את
הרשיון לנסיעה ואצא מפה.

קבלתי מכתב מידידנו ר'
ישראל פבזנר שי' שבנך
שמואל שי' התחיל להתעסק
ברצינות בעד אחיו שי'
והשי"ת יעזור לו שיהי
בהצלחה מרובה, וכמובן שלזה
צריכים ממוצעים, ולע"ע
נעשה אצלי שעת הכושר,
מלבד זה שכתבתי לך במכתבי
הקודם נוסע עכשיו לשם איש
והתדברתי עמו שיתן לפרידע
תחי' כערך שלושים עד
ארבעים אלף, השגתי גמילות
חסד על סכום זה און איך האב
אינגעלייגט כי האיש לא
הסכים אלא בתנאי זה, ואקוה
שעד 10 XII אקבל תשובה
מפרידע ומיד אודיעך.

אבקשך תשלח לי על ענין
הזה, רק אני צריך להודיעך
שפעם הזה יהי' החשבון מ"ג
וחצי בעד שקל דהיינו שיקבל
שם בעד שקל מ"ג...

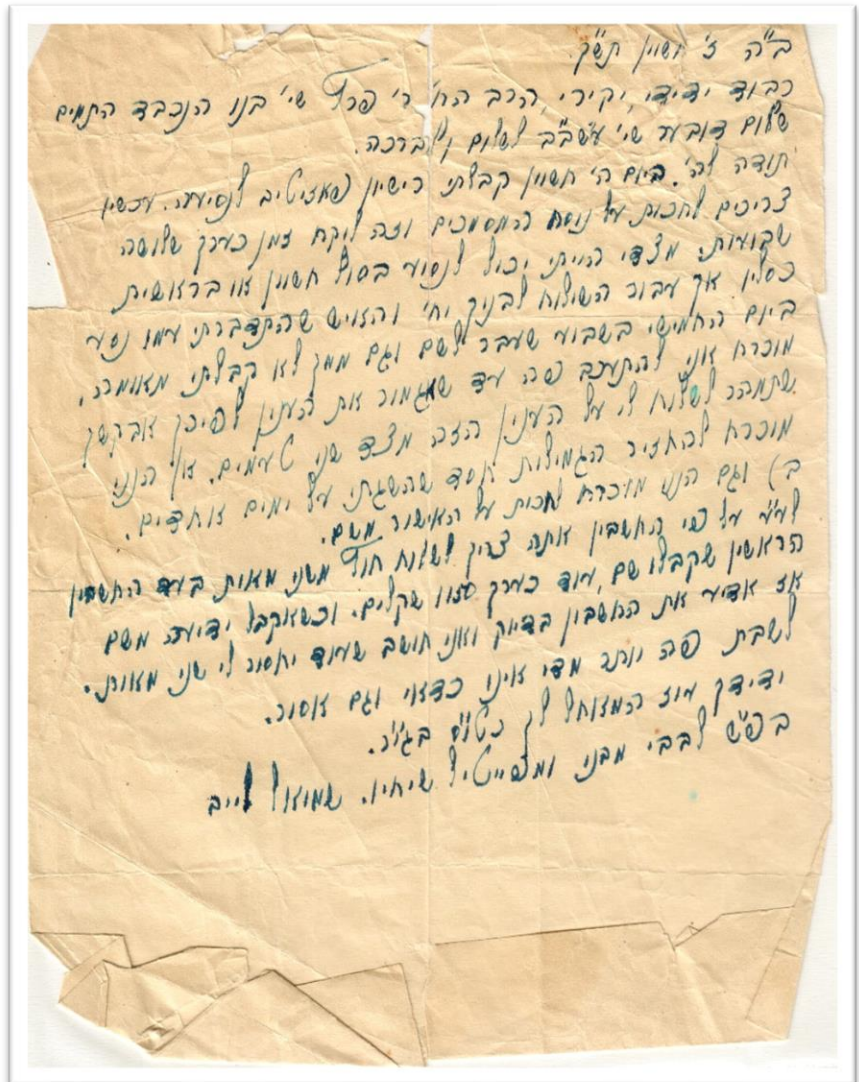

”עבור בניך מוכרח אני להתעכב”

ב”ה. ז' חשוון תש”ך.

כבוד ידידי יקירי הרב הח' ר' פרץ שי' בנו הנכבד התמים שלום דובער שי' ע”ש ב”ב לשלום ולברכה.

תודה לה', ביום ה' חשוון קבלתי רשיון פאזיטיוו לנסיעה, עכשיו צריכים לחכות על נוסח המסמכים וזה לוקח זמן כערך שלושה שבועות מצידי הייתי יכול לנסוע בסוף חשוון או בראשית כסלו אך עבור השילוח לבניך יחיו והאיש שהתדברתי עמו נסע ביום החמישי בשבוע שעבר לשם וגם ממך לא קבלתי מאומה, מוכרח אני להתעכב פה עד שאגמור את הענין לפיכך אבקשך שתמהר לשלוח לי על הענין הזה מצד שני טעמים: א) הנני מוכרח להחזיר הגמילות חסד שהשגתי על ימים אחדים, ב) וגם הנני מוכרח לחכות על האישור משם.

לע”ע על פי החשבון אתה צריך לשלוח חוץ משני מאות בעד החשבון הראשון שקבלו שם, עוד בערך 1150 שקלים, וכשאקבל ידיעה משם אז אודיע את החשבון בדיוק ואני חושב שעוד יחסר לי שני מאות. לשבת פה יותר מדי אינו

כדאי וגם אסור.

ידידך עוז המאחל לך כטו”ס בגו”ר.

כפ”ש לבכי מבני ומפייטל שיחיו

שמואל לייב

"שבענו נעימות שבנך לקח לעקאה למעננו"

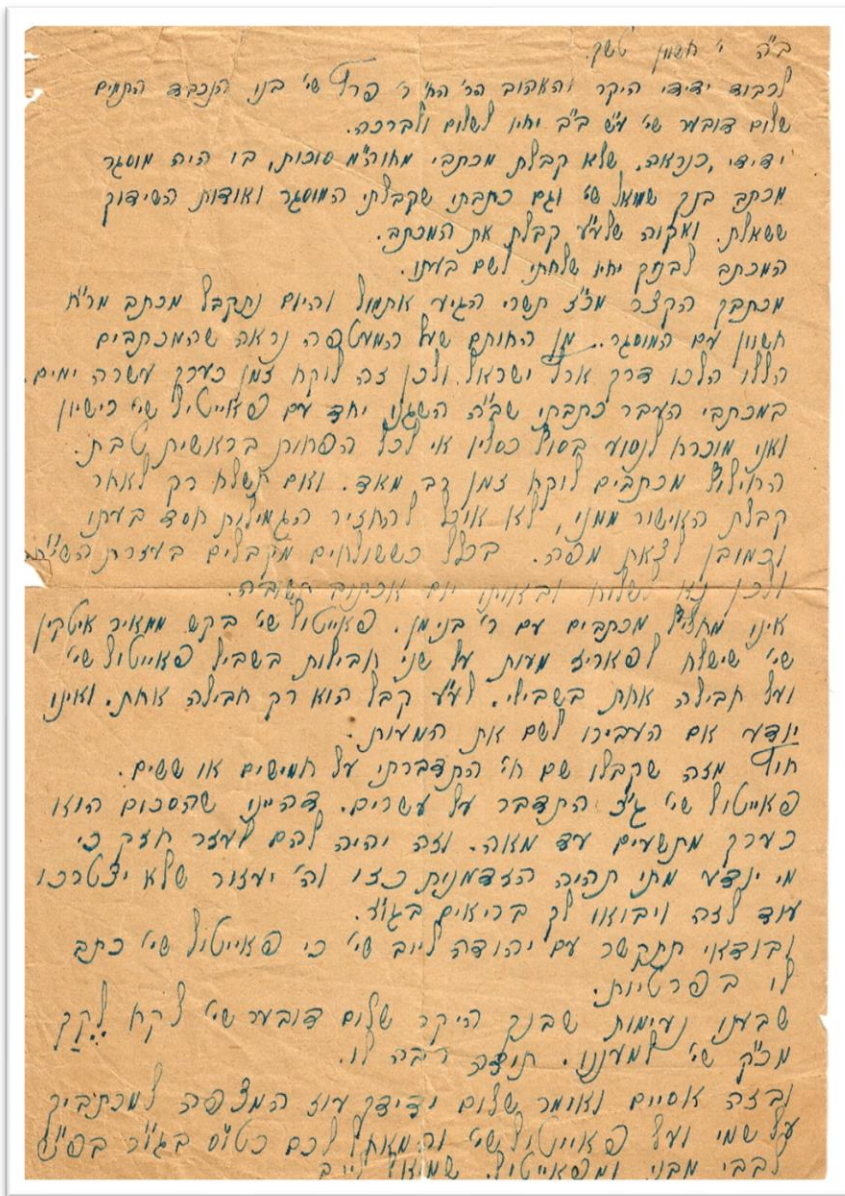
ב"ה. י' חשוון תש"ך.

לכבוד ידידי היקר והאהוב הר' ר' פרץ שי' בנו הנכבד התמים שלום דובער שי' ע"ש ב"ב יחיו לשלום ולברכה.

ידידי, כנראה שלא קבלת מכתבי מחוה"מ סוכות, בו הי' מוסגר מכתב בנך שמואל שי' וגם כתבתי שקבלתי המוסגר ואודות השידוך ששאלת, ואקוה שלע"ע קבלת את המכתב.

המכתב לבניך יחיו שלחתי לשם בעתו.

מכתבך הקצר מכ"ז תשרי הגיע אתמול והיום נתקבל מכתב מר"ח חשוון עם המוסגר. מן החותם שעל המעטפה נראה שהמכתבים הללו הלכו דרך ארץ ישראל ולכן זה לוקח זמן כערך עשרה ימים, במכתבי העבר כתבתי שב"ה השגנו יחד עם פייטל שי' רשיון ואני מוכרח לנסוע בסוף כסלו או לכל הפחות בראשית טבת, החילוף מכתבים לוקח זמן רב מאד, ואם

תשלח רק לאחר קבלת האישור ממני, לא אוכל להחזיר הגמילות חסד בעתו וכמובן לצאת מפה, בכלל כששולחים מקבלים בעזרת השי"ת ולכן נא לשלוח ובאותו יום אכתוב תשובה.

איני מחליף מכתבים עם ר' בנימין, פייטל שי' בקש ממאיר איטקין שי' שישלח לפאריז מעות על שני חבילות בשביל פייטל שי' ועל חבילה אחת בשבילי, לע"ע קבל הוא רק חבילה אחת ואיני יודע אם העבירו לשם את המעות.

חוץ מזה שקבלו שם ח"י התדברתי על חמישים או ששים. פייטל שי' ג"כ התדבר על עשרים, דהיינו שהסכום הוא בערך מתשעים עד מאה, וזה יהי' להם לעזר חזק כי מי יודע מתי תהי' הזדמנות כזו והי' יעזור שלא יצטרכו עוד לזה ויבואו לך בריאים בגו"ר.

ובודאי תתקשר עם יהודה ליב שי' כי פייטל שי' כתב לו בפרטיות.

שבענו נעימות שבנך היקר שלום דובער שי' לקח לעקאח מכ"ק שי' למעננו.

תודה רבה לו.

ובזה אסיים ואומר שלום ידיך עוז המצפה למכתביך על שמי ועל פייטל שי' והמאחל לכם כטו"ס בגו"ר בפ"ש לבבי מבני ומפייטל.

שמואל לייב

והנה מכתב בודד מר' פרץ לר' שמואל פרוס שנותר מהתכתבות זו:

עידוד להמשך הסיוע הכספי לאחים

ב"ה. ג' לך תש"כ. מאנטרעאל.

לכבוד ידידי היקר התמים הנעלה מוהר"ר שמואל לייב שי' ע"ש בנו היקר זושא שי' ביתך וכל אשר לו שלום וברכה.

אתנו ב"ה החיוה"ש. בקשת פייטל שי' נתמלאה תיכף ושלחנו להרב"ג ארבעה וחמישים בעד השלשה חבילות, וכשאקבל מראה מקום מאתכם לשלוח כמה שתבקשו אי"ה יתמלא תיכף. לפייטל שלחתי היום כמו בפעם הראשון אלו השנים שבקשת במכתבך מכ"ד תשרי ולך לא שלחתי עדיין כי הנני מחכה קבלה על המכתב והמוסגר עשרים ששלחתי בשבוע מקודם.

ועתה ידידי שמע נא מה שאדבר אליך מה שעם לבבי. יודע הנני היטב שהזדמנות כזו לא היתה מאז נתרחקתי מבני שי', והי' יודע אם אוכל להעביר להם דבר מה אחר שתסעו צלחה לדרככם, באשר על כן בקשתי שטוחה שעד עברכם צלחה תשתדלו בזה עד כמה שתוכלו ועל בינתך אשען והי' יצליח, ואכתוב לך בקיצור מעט ממצבי בעברינו בשלושה עשר שנה מקודם הי' לי כשני אלפים וכידוע לך טבעי השתדלתי בטובת אנ"ש שי', ובני י"ל בא בידיים ריקניות, כי גם על פעקל פאפיראסן לא הי' לו כי הכל נתפזר שם בלבוב, מאשכנו השתדלתי להעביר עזר ממשי לאנ"ש שהיו אז בצעקיך ובלבוב, גם כתבתי לבני הגדול שיתן שם בלבוב לאנ"ש ואני אקבל פה, ידוע לי שמסר אף שאינני יודע כמה (אפשר אתה יודע כתוב לי לרווחא דמילתא), אך אני וכן בני י"ל שי' לא קבלנו כל מאומה

מעט עברינו הגבול עד עתה ועד בכלל, ואם נשלח לבני שי' ע"י הרב"ג איזה חבילות שלחתי תיכף כסף מזומן בעדם, וכל הסכומים הנצרכים בעד בני שי' הנני לוקח הלוואות ומשתדל לשלם במשך זמן כביר, כי מחייתי הוא רק מזה שאני וזוגתי שי' מקבלים מחייתנו מהרעגירונג הנותנת פה לכל הזקנים וחלשים, ומעט תמיכה בעד השפעת דא"ח בביהכנ"ס דאנ"ש.

אפשר שאם הי' מתקבל מכם מכתב פרטי ונלבב ממצב בני שי' ועד כמה שנחוץ להם מעות ודוקא בסכום גדול, כי מלבד שנחוץ להם לפי מצבם תמיכה ממשית הלא יש תקוה שבסכום גדול יעלה בעזר ה' ליתן חופש ליוסף שי' ואני הייתי מראה זאת לאיזה כנסי' הנותנת עזרה באופנים כאלו... ואם לא תפעול על סכום מסוים אפשר שיהי' הצלה פורתא.

והנני להזכיר לך עוד הפעם, כי מצבי אין צריך לפעול עליך איזה חששא מהשתדלות למסור כל מה שתוכלו והכל ישולם תיכף בדיוק. כי אף אם לא אקבל כל מאומה, אך הנני בטוח ב"ה אצל כל בני העיר ואנ"ש והלוואות יתנו לי עד כמה שאחפוץ, והנני מקוה שבעזה"י במשך זמן יתן לי השי"ת חיים ובריאות אסלק כל הסכומים שתעבירו אף גם אם יעלה לכמה וכמה ולקחת גמ"ח גם על שנים זה מהדברים המצוים פה.

כפי הנראה ממכתב פייטל הוגרע שם המצב, וע"כ הנני חושב שתוכל לכתוב ושהוא גם כפי האמת, שבהיות שמתקרב הזמן שאתם מצפים לנסיעה וכעת נודע לכם שמצבם הוגרע אין אתם יכולים לעבור בשתיקה ואתם מוכרחים להודיע המצב באשר הוא.

ידידו דוש"ט ומצפה לגאולתו

בקרוב

אחזרח

הצגת מצב הבנים לאשורו בפני ר' פרץ

ב"ה. י"ט חשוון תש"ך.

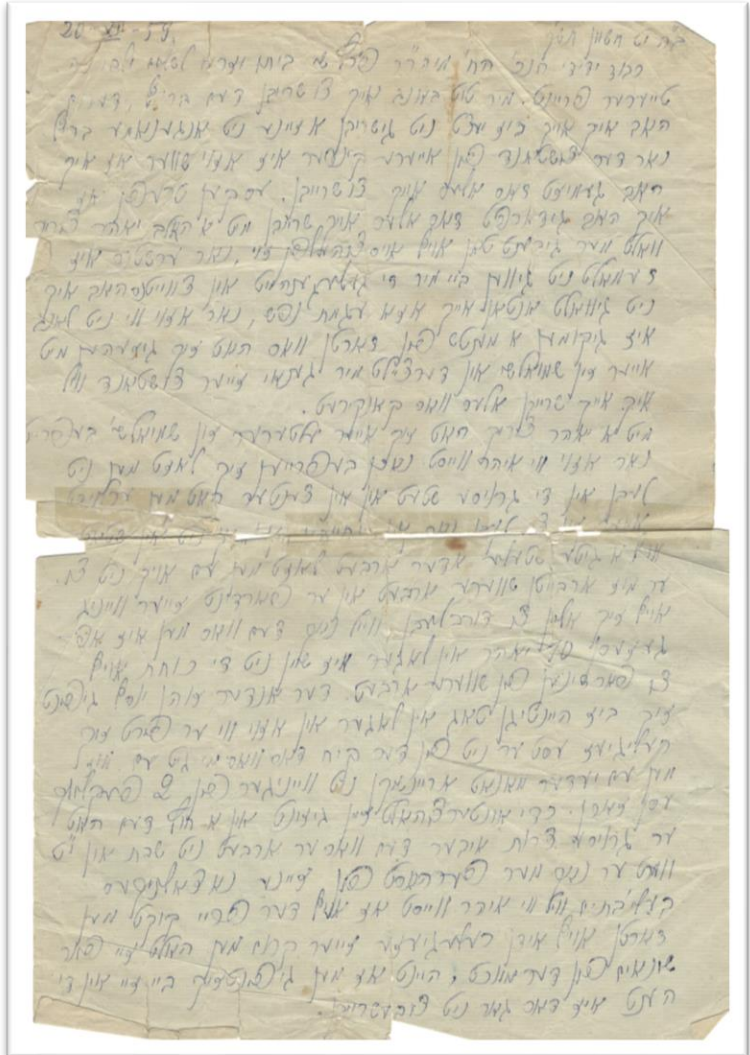
כבוד ידידי הנכבד הח' מוהר"ר פרץ שי' וזרעו לשלום ולברכה.

טייערער פריינט.

מיר טוט באנק אייך צו שרייבן דעם בריף. דעריבער האב איך אייך ביז יעצט ניט געשריבן אזוינע ניט אנגענומענע בריף, נאר דער צושטאנד פון אייערע קינדער איז אזוי שווער און איך האב געמוזט דאס אלעס אייך צושרייבן. עס קען טרעפן אז איך האב געדארפט דאס אלעס אייך שרייבן מיט א האלב יאר צוריק וואלט מען געקענט טאן אויף ארויסצוהעלפן זיי, נאר ערשטנס איז דעמאלט ניט

געווען ביי מיר די געלעגנהייט און צווייטנס האב איך ניט געוואלט אנטאן אייך אזא עגמת נפש. נאר אזוי ווי ניט לאנג איז געקומען א מענטש פון דארטן וואס האט זיך געזען מיט אייער זון שמואל שיי און דערציילט מיר גינוי זייער צושטאנד וויל איך אייך שרייבן אלעס וואס קאנקרעט.

מיט א יאר צוריק האט זיך אייער עלטערער זון שמואל שיי באפרייט נאר אזוי ווי איר ווייסט נאכן באפרייאונג לאזט מען ניט לעבן אין די גרויסע שטעט און אין צענטער, האט מען ערלויבט אייער זון צו לעבן נאר אין בוכארא און אויך ניט אין שטאט. אויף א גוטע שטעלע אדער ארבעט לאזט מען אים אויך ניט צו. ער מוז ארבעטן שווערע ארבעט און ער פארדינט זייער ווייניג אויף זיך אליין צו דורכלעבן, ווייל נאך דעם ווי מען איז אפגעזעצן 10 יאר אין לאגער איז שוין ניטא די כוחות אויף צו פארדינען פון שווערע ארבעט.

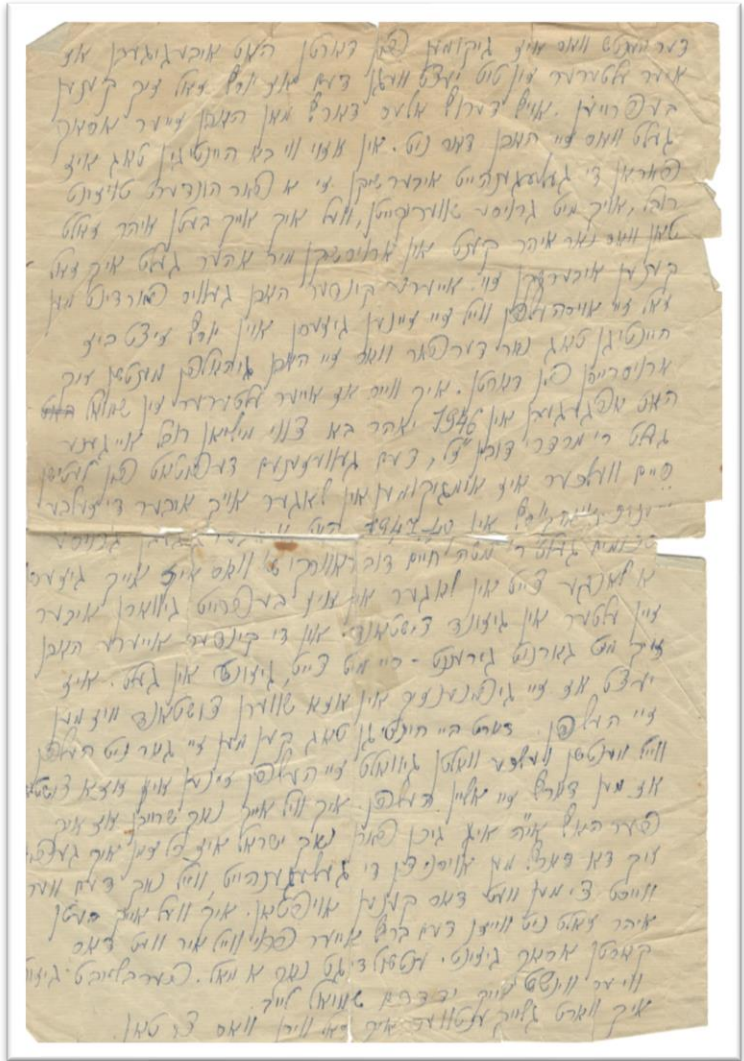
דער אנדער זון, יוסף, געפינט זיך היינטיקן טאג אין לאגער, און אזוי ווי ער פירט זיך רעליגיעז עסט ער ניט פון דער קיך דאס וואס מען גיט אים, מוז מען אים יעדער מאנאט אריינשיקן ניט ווייניקער

פון צוויי פעקלעך עסן זאכן כדי אונטערצוהאלטן זיין געזונט, און אחוץ דעם האט ער גרויסע צרות איבער דעם וואס ער ארבעט ניט שבת און יום טוב ווערט ער נאך מערער פארהאסט פון זיינע נאצאלניקעס בעלי בתים ווי איר ווייסט אז אויך אויף דער פריי קוקט מען דארטן אויף אידן רעליגיעזע זייער קרום, מען האלט זיי פאר שונאים פון דער מאכט, היינט אז מען געפינט זיך ביי זיי אין די הענט איז דאס גאר ניט צו באשרייבן.

דער מענטש וואס איז געקומען פון דארטן האט איבערגעגעבן אז אייערע עלטערער זון טוט יעצט וועגן דעם אז יוסף זאל זיך קענען באפרייען, אויף דערוף אלעס דארף מען האבן זייער אסאך געלט וואס זיי האבן ניט, און אזוי ווי ביי היינטיקן טאג איז פאראן די געלעגנהייט איבערשיקן די א פאר הונדערט טויזנט

רובל, אויך מיט גרויסע שוועריקייטן, וועל איך אייך בעטן איר זאלט טאן וואס נאר איר קענט און ארויסשיקן מיר אהער געלט איך זאל קענען איבערשיקן זיי. אייערע קינדער האבן געוויס פארדינט מען זאל זיי ארויסהעלפן, וויילע זיי זיינען געזעסן און יוסף זיצט ביז היינטיקן טאג נאר דערפאר וואס זיי האבן געהאלפן מענטשן זיך ארויסרייסן פון דארט.

איך ווייס אז אייער עלטערער זון, שמואל, האט אפגעגעבן אין 1946 יאר ביי צוויי מיליאן רובל אייגענע געלט צו ר' מרדכי דובין ז"ל, דער געוועזענער דעפוטאט פון לעטישן סיים, וועלכער איז אומגעקומען אין לאגער אויך איבער די זעלבע ענינים, און יוסף אין 48-1947 האט איבערגעגעבן גרויסע סכומים געלט ר' משה חיים דובראווסקי שי' וואס איז אויך געזעצן א לאנגע צייט אין לאגער און איז באפרייט געווארן איבער זיין עלטער און געזונט צושטאנד, און די קינדער אייערע האבן זיך מיט גאר ניט גערעכנט, סיי מיט צייט, געזונט און געלט. און יעצט אז זיי געפינען זיך אין אזא שווערער צושטאנד מוז מען זיי העלפן. דארט ביי היינטיקן טאג קען מען זיי גאר ניט העלפן, ווייל מענטשן וועלכע וואלטן געוואלט

זיי העלפן זיינען אין אזא צושטאנד אז מען דארף זיי אליין העלפן.

איך וויל אייך נאר שרייבן אז איך האף אי"ה אין גיכן פארן קיין ישראל, איז כל זמן איך געפינן זיך דא דארף מען אויסניצן די געלעגנהייט, וויילע נאך דעם ווער ווייס צי מען וועט דאס קענען אויפטאן. איך וויל אייך בעטן איר זאלט ניט ווייזן דעם בריף אייער פרוי וויילע איר וועט קאסטן אסאך געזונט. אנטשולדיקט נאך אמאל, פארבלייבט געזונט ווי עס ווינטשט אייך

דידכם שמואל

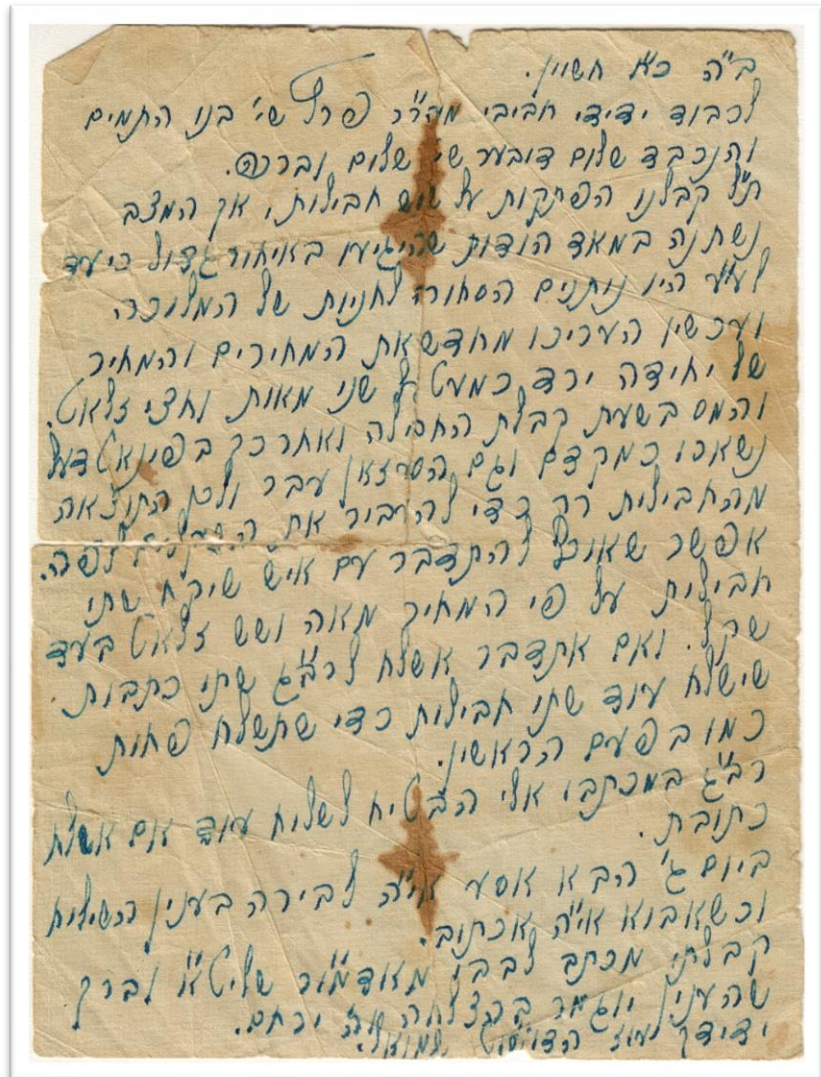
איך ווארט, גלייך ענטפערט איך זאל וויסן וואס צו טאן.

שינוים במשלוחי החבילות

ב"ה. כ"א חשוון.

לכבוד ידידי חביבי מוהר"ר
פרץ שי' בנו התמים והנכבד
שלום דובער שי'
שלום וברכה!

ת"ל קבלנו הפתקאות על
שש חבילות, אך המצב נשתנה
במאד אודות שהגיעו באיחור
גדול כי עד לע"ע היו נותנים
הסחורה לחנויות של המלוכה
ועכשיו העריכו מחדש את
המחירים והמחיר של יחידה
ירד כמעט על שני מאות וחצי
זלאט, והמס בשעת קבלת
החבילה ואחר כך בפניאטדעל
נשארו כמקודם וגם הסעזאן
עבר ולכן התוצאה מהחבילות
רק כדי להעביר את השקלים
לפה. אפשר שאוכל להתדבר
עם איש שיקח שתי חבילות על
פי המחיר מאה ושש זלאט
בעד שקל, ואם אתדבר אשלח

לרב"ג שתי כתבות שישלח עוד שתי חבילות כדי שתשלח פחות כמו בפעם
הראשון.

רב"ג במכתבו אלי הבטיח לשלוח עוד אם אשלח כתובת.

ביום ג' הבא אסע אי"ה לבירה בענין השילוח וכשאבוא אי"ה אכתוב.

קבלתי מכתב לבבי מאדמו"ר שליט"א וברך שהענין יוגמר בהצלחה וה' ירחם.

ידידך עוד הדושו"ט

שמואל

"תאמין לי שהייתי עושה הכל"

ב"ה כ"ו חשוון.

כבר ידידי חביבי יקר מוהר"ר פרץ שי' בנו הנעלה שלום דובער שי'

שלום וברכה !

מכתבך מט"ו חשוון קבלתי היום, כבר כתבתי במכתבי מעש"ק שעבר שקבלתי העשרים, פייטל שי' מסר לי המאה. החבילות עדיין לא קבלתי ונא לכתוב עוד פעם לרב"ג שישים לב לזה ויזדרז בכל האפשרי וישלח את החבילות בעקספרעס אן אויר אם יש אפשרות כי לע"ע הדבר נוגע לי בעצמות הנפש כי מחר אי"ה אני צריך לקבל את הפאספארטן ולאחר זה עלי לעזוב את הארץ במשך חדש וחצי. מלבד החבילות שבקשת מרב"ג עוד לשלוח אין צריך כי לאחרונה קשה להשתמש בהן.

התדברתי שעד 10 XII אקבל אישור משם על הארבעים ועל העשרים, ותיכף אשלח לך.

השתמשתי בכל הדרכים לבוא בעזרה עליהם והכל כתבתי לך במכתבים הראשונים ואין לי פרוטה משלי והנני מוכרח לקחת מטען נכרי כדי שיספיק לשלם בעד הפאספארטן.

ואם היית שולח קודם מיד אחר בואי לפה והיו אצלי מזומנים אז הייתי מעביר לשם הרבה יותר. כי באנו יחד עם פייטל בידים ריקניות, והכל שהי' לי נתתי שם בעד... חוץ מהשלושה ששלחת והחבילות אתה צריך לשלוח עוד שמונה וששים.

ואם תשלח במהירות אפשר שיעלה בידי לשלוח עוד עשרים לראסטאו לאיש נאמן ומשם יקבל שמואל שי' אך הדבר תלוי במהירות השילוח.

תאמין לי שהייתי עושה הכל אך אין לי בפועל ממש.

ובזה אסיים ידיך עוז המברכך בכטו"ס והמצפה לגאולת בניך שי'

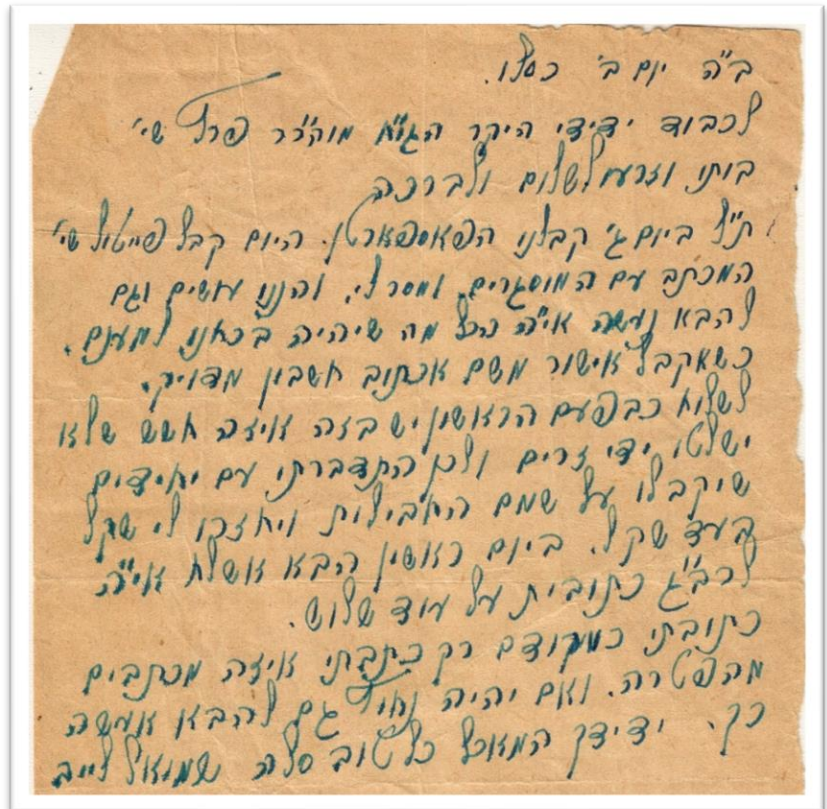
שמואל לייב

”תודה לא-ל, קבלנו את הדרכונים”

ב”ה. יום ב' כסלו.

לכבוד ידידי היקר הגויח
מוהר”ר פרץ שי' ביתו וזרעו
לשלום ולברכה.

ת”ל ביום ג' קבלנו
הפאספארטן. היום קבל פייטל
שי' המכתב עם המוסגרים
ומסר לי, והננו עושים וגם
להבא נעשה אי”ה הכל מה
שיהי' בכחנו למענם. כשאקבל
אישור משם אכתוב חשבון
מדויק. לשלוח כבפעם הראשון
יש בזה איזה חשש שלא ישלטו
ידי זרים ולכן התדברתי עם
יחידים שיקבלו על שמם
החבילות ויחזרו לי שקל בעד
שקל. ביום ראשון הבא אשלח

אי”ה לרב”ג כתובות על עוד שלש.

כתובתי כמקודם רק כתבתי איזה מכתבים מהפטרה, ואם יהי' נחוץ גם להבא
אעשה כך.

ידידך המאחל כל טוב סלה

שמואל לייב

דיווח מריגה: שמואל קיבל המשלוח

ב”ה. ט' כסלו

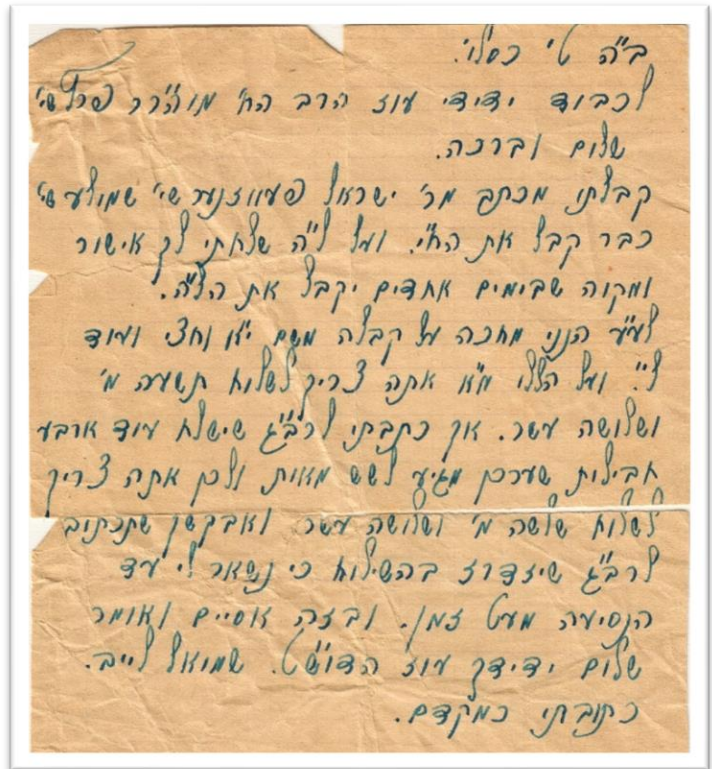
לכבוד ידידי עוז הרב הח' מוהר”ר פרץ שי'

שלום וברכה!

קבלתי מכתב מר' ישראל פעוונזנער שי' שמולע שי' כבר קבל את הח”י, ועל
ל”ה שלחתי לך אישור ומקוה שבימים אחדים יקבל את הל”ה.

לע"ע הנני מחכה על קבלה משם י"א וחצי ועוד צ', ועל הללו מ"א אתה צריך לשלוח תשעה מ' ושלושה עשר, אך כתבתי לרב"ג שישלח עוד ארבע חבילות שערכן מגיע לשש מאות ולכן אתה צריך לשלוח שלשה מ' ושלושה עשר, ואבקשך שתכתוב לרב"ג שיזדרז בהשילוח כי נשאר לי עד הנסיעה מעט זמן.

ובזה אסיים ואומר שלום ידידך עוז הדוש"ט
שמואל לייב
כתובתי כמקדם.

משלוח אחרון מפולין

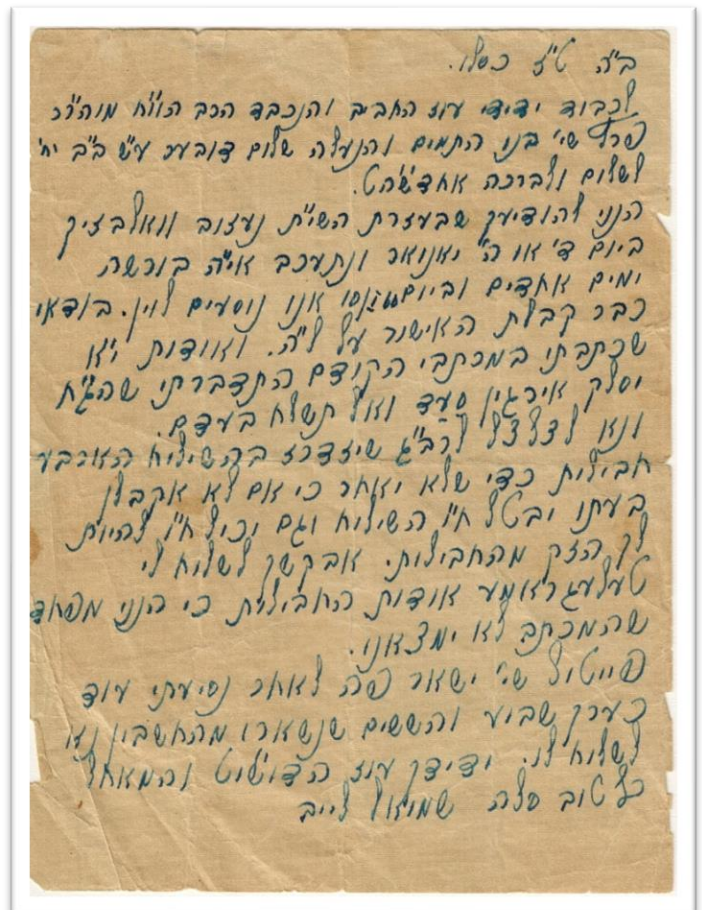
ב"ה. ט"ז כסלו.

לכבוד ידידי עוז החביב והנכבד הרב הו"ח מוהר"ר פרץ שיי' בנו התמים והנעלה שלום דובער ע"ש ב"ב יחי' לשלום ולברכה.

אחדשה"ט.

הנני להודיעך שבעזרת השי"ת נעזוב וואלבוזיך ביום ד' או ה' יאנואר ונתעכב אי"ה בורשה ימים אחדים וביום 10/1 אנו נוסעים לויץ. בודאי כבר קבלת האישור על ל"ה, ואודות י"א שכתבתי במכתבי הקודם התדברתי שהג"ח יסלק אירגון סעד ואל תשלח בעדם.

ונא לצלצל לרב"ג שיזדרז בהשילוח הארבע חבילות כדי שלא יאחר כי אם לא אקבלנו בעתו יבטל ח"ו השילוח וגם יכול ח"ו להיות לך היזק מהחבילות. אבקשך

לשלוח לו טעלעגראמע אודות החבילות כי הנני מפחד שהמכתב לא ימצאנו.
פייטל שיי ישאר פה לאחר נסיעתי עוד כערך שבוע והששים שנשאר
מהחשבון נא לשלוח לו.

ידיך עוז הדושו"ט והמאחל כל טוב סלה

שמואל לייב

שמואל מודיע שיוסף אחיו יצא לחופשי

ב"ה. כ"ח טבת תש"כ. כפר חב"ד.

לכבוד ידידי אהובי התמים מוהר"ר פרץ
שיי ביתו וזרעו לשלום ולברכה.

אחדשה"ט.

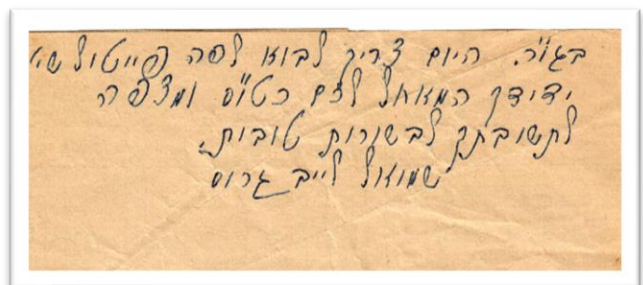
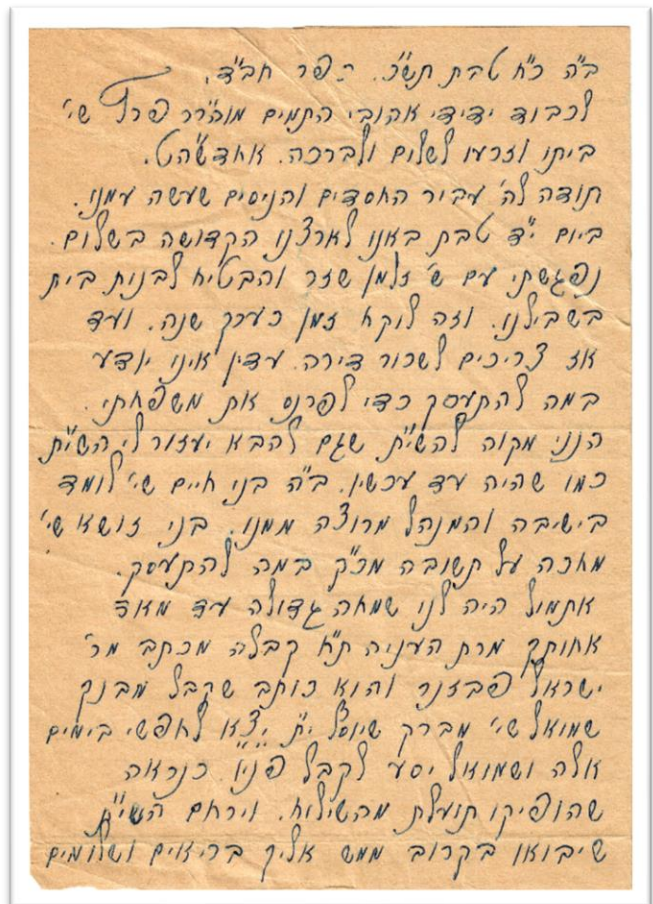
תודה לה' עבור החסדים והניסים שעשה
עמנו. ביום י"ד טבת באנו לארצנו הקדושה
בשלום, נפגשתי עם ש' זלמן שזר והבטיח
לבנות בית בשבילנו, וזה לוקח זמן כערך
שנה, ועד אז צריכים לשכור דירה. עדיין איני
יודע במה להתעסק כדי לפרנס את משפחתי.
הנני מקוה להשי"ת שגם להבא יעזור לי
השי"ת כמו שהי' עד עכשיו. ב"ה בני חיים
שיי לומד בישיבה והמנהל מרוצה ממנו, בני
זושא שיי מחכה על תשובה מכ"ק במה
להתעסק.

אתמול הי' לנו שמחה גדולה עד מאד,
אחותך מרת העניא תחי' קבלה מכתב מר'
ישראל פבזנר והוא כותב שקבל מבנך שמואל
שיי מברק שיוסף שיי יצא לחפשי בימים אלה
ושמואל יסע לקבל פניו, כנראה שהפיקו תועלת
מהשילוח, וירחם השי"ת שיבואו בקרוב ממש
אליך בריאים ושלמים בגור'.

היום צריך לבוא לפה פייטל שיי.

ידיך המאחל לכם כטו"ס ומצפה לתשובתך לבשורות טובות

שמואל לייב גרוס

"מזל טוב לך עבור גאולת בנך"

ב"ה. כ"ד שבט תש"כ.

לכבוד ידידי חביבי התמים הדו"ח
הרב ר' פרץ עם בנו התמים הנעלה שלום
דובער שי'.

שלום וברכה!

מזל טוב לך עבור גאולת בנך שי'
וירחם השי"ת שיהי' גאולה שלימה להם
ולכל אנ"ש שמעבר מסך הברזל ויבואו
אליך בקרוב ממש ותשבע רוב נחת מהם
בגו"ר.

הנני להודיעך שמילאתי בקשתך
וכתבתי לריגא שימסרו לבניך שי' עצת
כ"ק אד"ש ועצתך, ובטח כשיקבלו
מכתבי בריגא ימסרו לבניך שי'. המכתב
מבניך שי' הי' מריגא.

כתוב ברוסית בלשון נקי' מה שאתה
רוצה למסור להם ואשלח להם אי"ה.

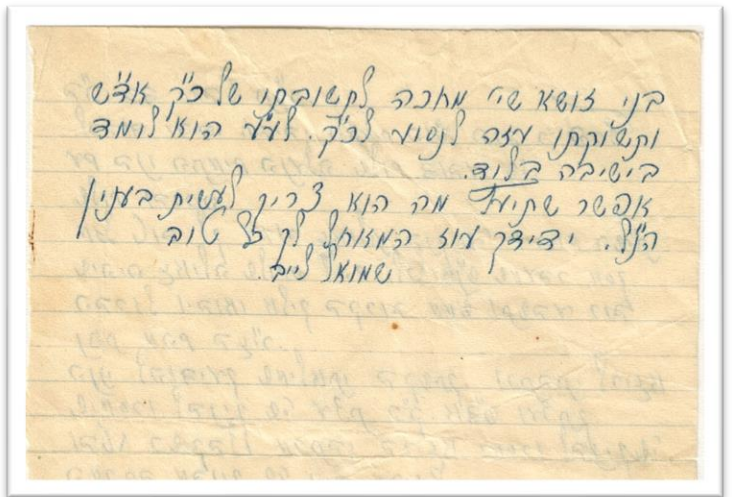
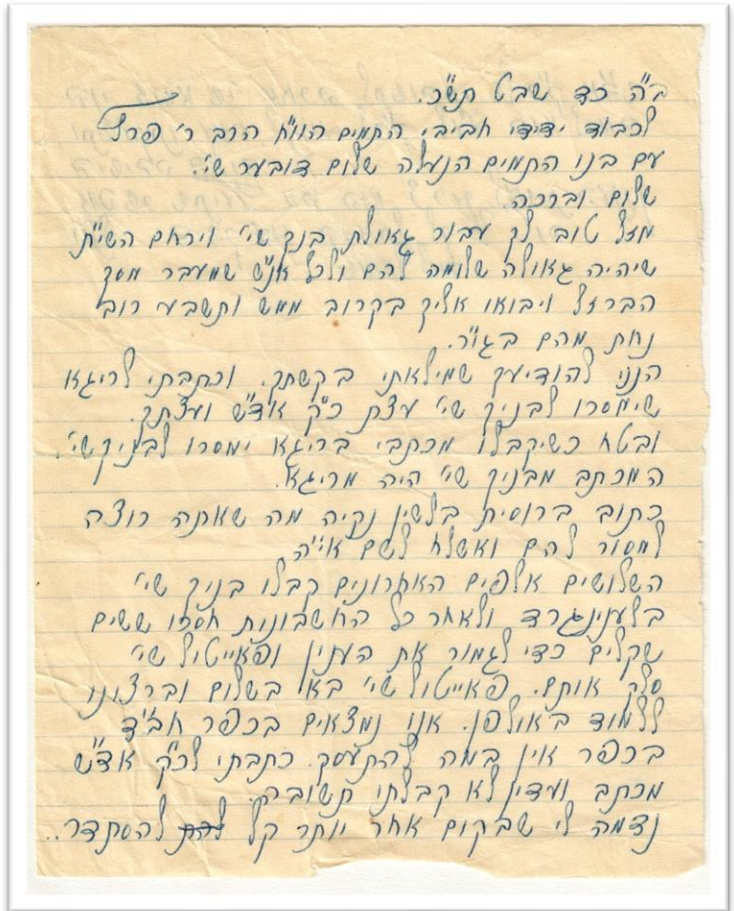
השלושים אלפים האחרונים קבלו
בניך שי' בלענינגראד ולאחר כל
החשבונות חסרו ששים שקלים כדי
לגמור את הענין ופיטל שי' סילק אותם.
פיטל שי' בא בשלום וברצונו ללמוד
באולפן. אנו נמצאים בכפר חב"ד, בכפר
אין במה

להתעסק, כתבתי לכ"ק אד"ש מכתב
ועדיין לא קבלתי תשובה. נדמה לי בני
זושא שי' מחכה לתשובתו של כ"ק
אד"ש ותשוקתו עזה לנסוע לכ"ק, לע"ע

הוא לומד בישיבה בלוד. אפשר שתייעץ מה הוא צריך לעשות בענין שבמקום
אחר יותר קל להסתדר הנ"ל.

ידידך עוז המאחל לך כל טוב

שמואל לייב

מחשבות לחילוף האחים מרוסיה

ב"ה. כ"א אדר תש"כ.

לכבוד ידידי חביבי הרה"ח
מוהר"ר פרץ שי' בנו הנעלה
התמים שלום דובער שיחי

שלום וברכה!

מכתבך מב' אדר קבלתי
לנכון, דברתי עם פייטל
ואברהם חוינסאהן אודות בניך
שי' ועדיין לא מצאנו איזה דרך
נכונה להציע להם. לפי דעתי
אסור לעשות אתם כמו שעשיתי
עם זוגתו של ר' שמואל
בארטנאווסקי שי' שהצליחה
ת"ל ובערך לפני שבוע הגיעה
לפולין.

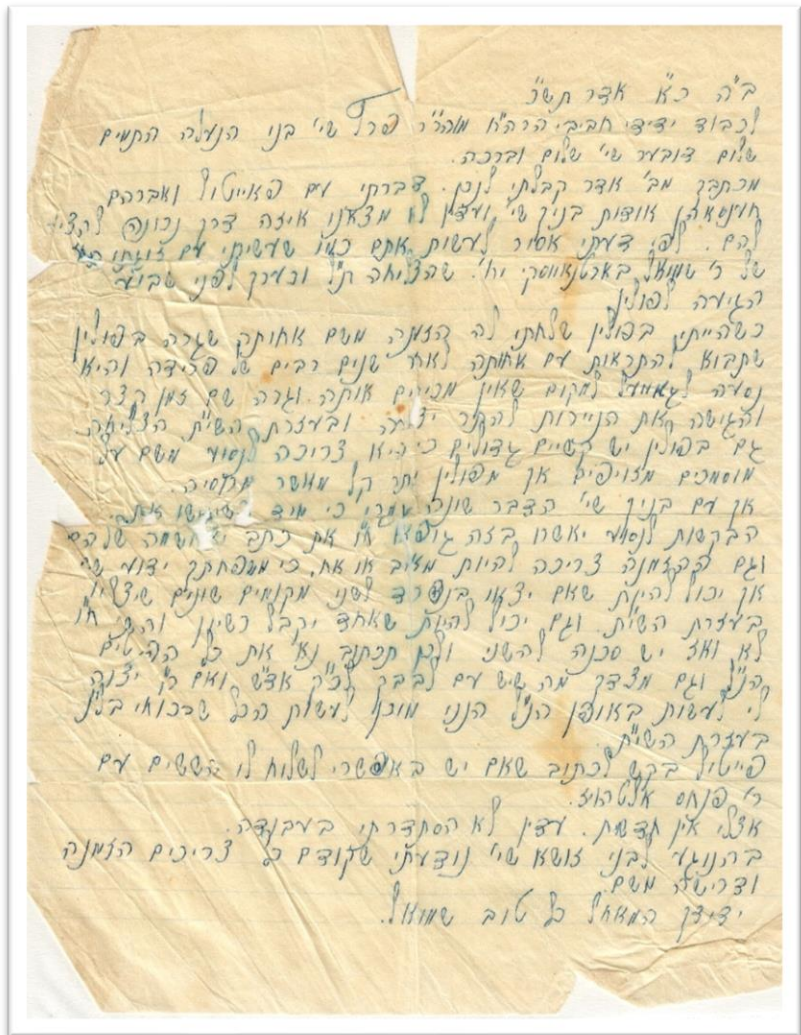
כשהייתי בפולין שלחתי לה
הזמנה משם אחותה שגרה
בפולין שתבוא להתראות עם
אחותה לאחר שנים רבות של
פרידה והיא נסעה לגאמעל
למקום שאין מכירים אותה וגרה

שם זמן קצר והגישה את הניירות להתיר יציאתה ובעזרת השי"ת הצליחה, גם
בפולין יש קשיים גדולים כי היא צריכה לנסוע משם על מסמכים מזוייפים אך
מפולין יותר קל מאשר מרוסיה.

אך עם בניך שי' הדבר שונה לגמרי, כי מיד כשיגישו את הבקשות לנסוע יאשרו
בזה גופא ח"ו את כתב האשמה שלהם וגם ההזמנה צריכה להיות מאב או אח, כי
משפחתך ידוע שם אך יכול להיות שאם יצאו בנפרד לשני מקומות שונים
שיצליחו בעזרת השי"ת וגם יכול להיות שאחד יקבל רשיון והשני ח"ו לא, ואז יש
סכנה להשני ולכן תכתוב נא את כל הפרטים הנ"ל, וגם מצדך מה שיש עם לבבך
לכ"ק אד"ש ואם כ"ק יצוה לעשות באופן הנ"ל הנני מוכן לעשות הכל שבכוחי
בל"נ בעזרת השי"ת.

פייטל בקש לכתוב שאם יש באפשרי לשלוח לו הששים עם ר' פנחס אלטהוויז.

אצלי אין חדשות, עדיין לא הסתדרתי בעבודה.

בהנוגע לבני זושא שי' נודעתי שקודם כל צריכים הזמנה ודרישה משם.

ידידך המאחל כל טוב

שמואל

האפשרות ליציאת האחים לפולין - איננה מעשית

ב"ה. י"ד סיון תש"כ

לכבוד ידידי חביבי הרה"ח ר' פרץ שי' בנו היקר שלום דובער שי' שלום וברכה וט"ס!

מכתבך מעש"ק פ' אמור הגיע בעתו, אך לא עניתי עד עכשיו כי חכיתי על מכתב מבניך שי' אך עדיין לא נתקבל מהם מאומה.

קבלתי מכתב מידידנו ר' ישראל שי' פבזנר בו הוא כותב שבניך יחיו מתכוננים לבוא לריגא מיד כתבתי לריגא שתיכף כשיבואו יכתבו בשבילך מכתב.

היו שם בערך 25 מקרים שנותנים היתר יציאה משם על פי הזמנה (וויזה) מאה"ק ת"ו.

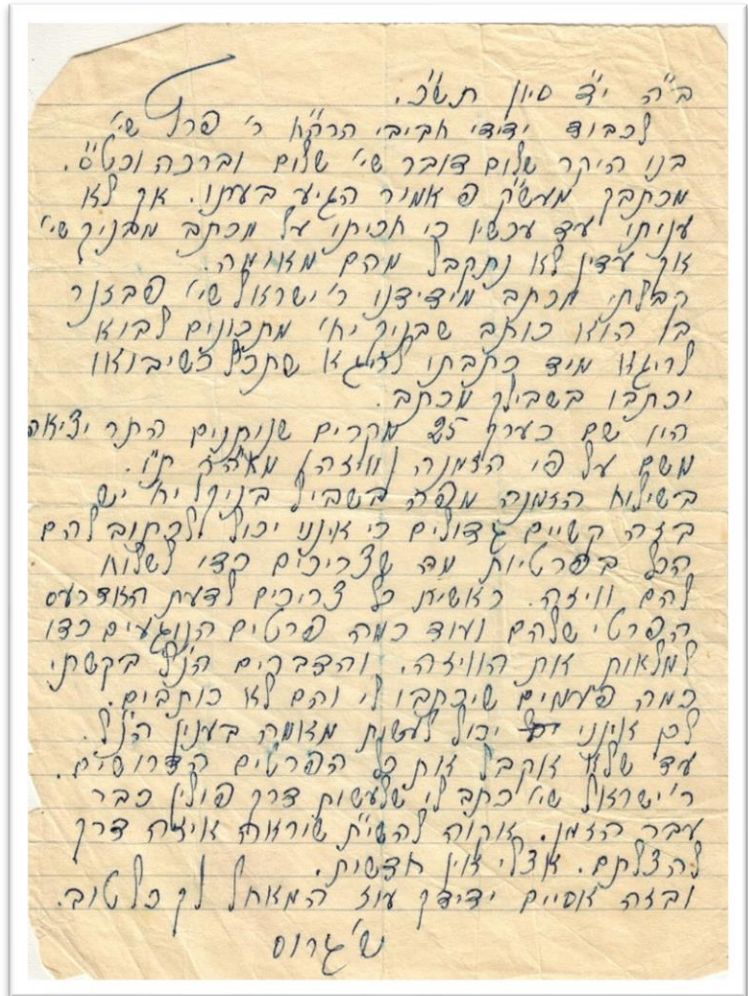
בשילוח הזמנה מפה בשביל בניך יחיו יש בזה קשיים גדולים, כי אינני יכול לכתוב להם הכל בפרטיות מה

שצריכים כדי לשלוח להם וויזה, ראשית כל צריכים לדעת האדרעס הפרטי שלהם ועוד כמה פרטים הנוגע כדי למלאות את הוויזה, והדברים הנ"ל בקשתי כמה פעמים שיכתבו לי והם לא כותבים, לכן אינני יכול לעשות מאומה בענין הנ"ל, עד שלא אקבל את כל הפרטים הדרושים.

ר' ישראל שי' כתב לי שלעשות דרך פולין כבר עבר הזמן. אקוה להשי"ת שיראה איזה דרך להצלחם. אצלי אין חדשות.

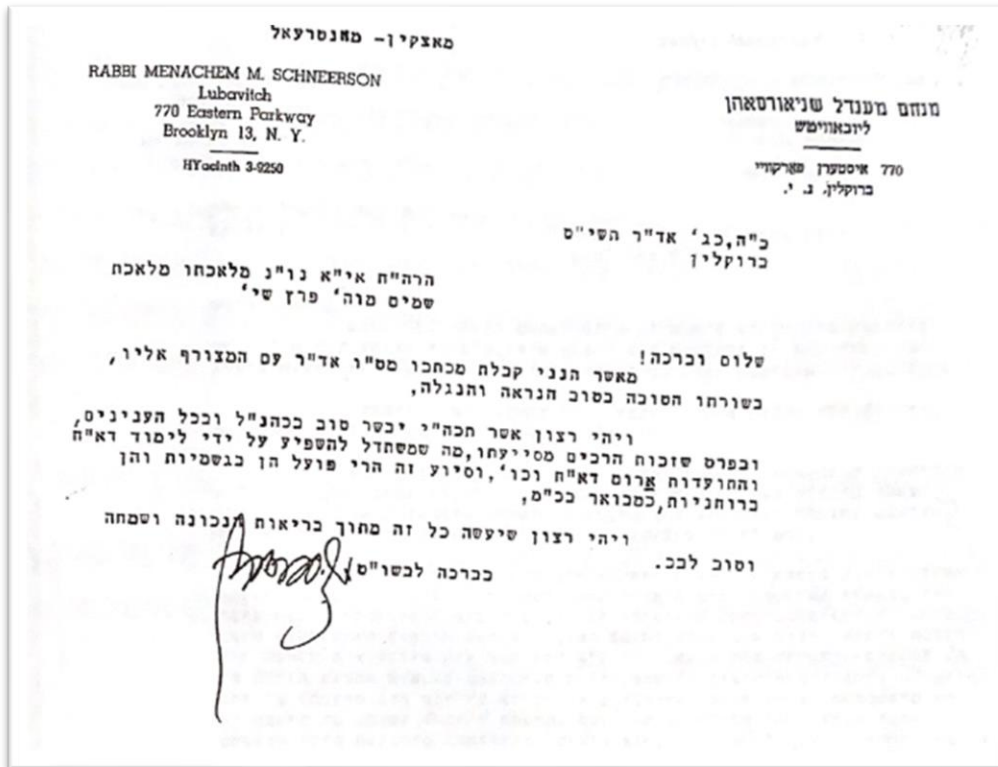
ובזה אסיים ידידך עוז המאחל לך כל טוב

ש' גרוס

עידוד מהרבי

באותה עת, כתב הרבי לר' פרץ בקשר לפרישות השלום שהגיעו מבניו:

ב"ה כ"ג אדר"ר תשי"ט

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים מוה' פרץ שי'

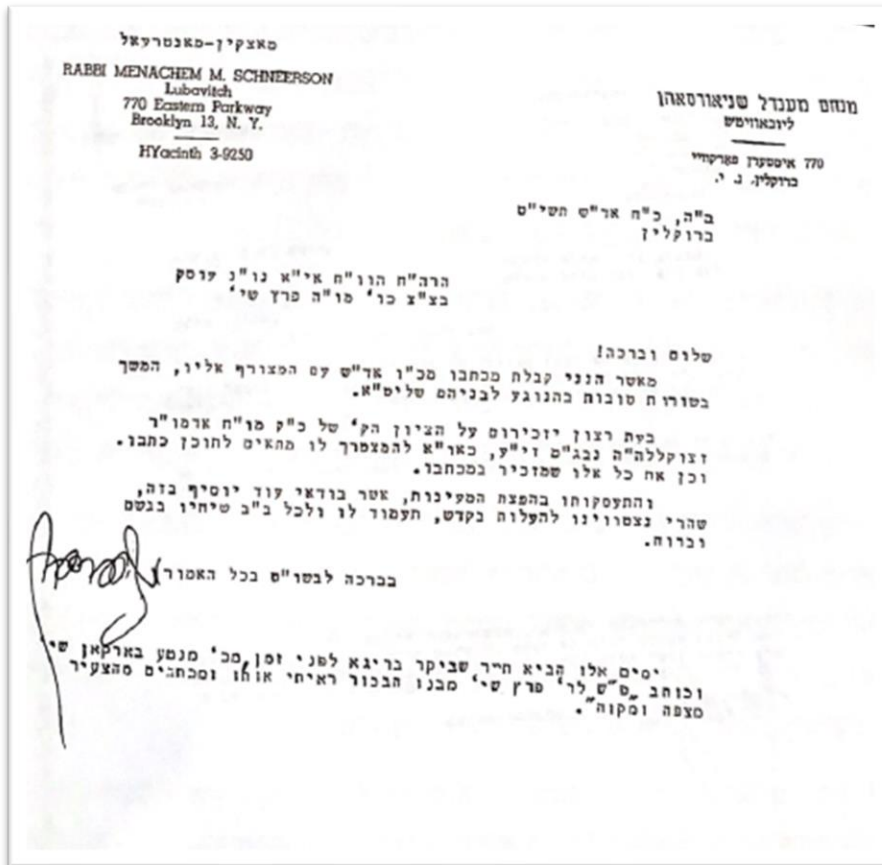
שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט"ו אדר"ר עם המצורף אליו, בשורתו
הטובה בטוב הנראה והנגלה,

ויהי רצון אשר תכה"י יבשר טוב בכהנ"ל ובכל הענינים, ובפרט
שזכות הרבים מסייעתו, מה שמשדל להשפיע על ידי לימוד דא"ח
והתועדות ארום דא"ח וכו', וסיוע זה הרי פועל הן בגשמיות והן
ברוחניות, כמבואר בכ"מ, ויהי רצון שיעשה כל זה מתוך בריאות
הנכונה ושמחה וטוב לבב.

בברכה לבשו"ט

מ. שניאורסאהן

ב"ה, כ"ח אדר"ש תשי"ט

ברוקלין

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מו"ה פרץ שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ו אדר"ש עם המצורף אליו, המשך בשורות טובות בהנוגע לבניהם שליט"א.

בעת רצון יזכירום על הציון הק' של כ"ק מו"ח ארמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו. וכן את אלו שמזכיר במכתבו.

והתעסקותו בהפצת המעינות, אשר בודאי עוד יוסיף בזה, שהרי נצטוונו להעלות בקדש, תעמוד לו ולכל ב"ב שיחיו בגשם וברוח.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

מ. שניאורסאהן

ימים אלו הביא תייר שביקר בריגא לפני זמן, מכ' מנטע בארקאן שי וכותב "פ"ש לר' פרץ שי מבנו הבכור ראיתי אותו ומכתבים מהצעיר מצפה ומקוה".

”כח המסירות נפש”

במכתב ידיו של ר' פרץ, ר' ניסן נמנוב, מח' מנחם אב תשי”ט, כותב:

מבניו של ידידי שיחי' בפרט כתבו לי פ”ש שמצבם הרוחני הוא ממש באופן פלא וניכר בזה מעלת כח העבודה שמס”נ והשי”ת ירחמם גם במצבם הגשמי.

נעים ונדים בארץ

מתוך המכתבים הרבים שהגיעו למשפחת מוצ'קין בענין בניהם, מתבהרת תמונת מצבם של האחים: גם לאחר שחרורם ממחנות העבודה היו חייהם נטולי שלווה. ברוסיה של אותם ימים לא היה מופרך כלל שמאסרם יתחדש בכל עת, וכן אסור היה להם להתגורר בערים הגדולות. מסיבות אלו הם נאלצו לנוע ולנוד בין ערי אוזבקיסטן וגרוזיה.

כל אותו זמן עקב הרבי אחרי מצבם. כפי שניתן לראות גם במכתבים ששלח לאביהם ר' פרץ בשהותו במונטריאל, הרבי בירך ועודד את משפחתו, והביע את שמחתו על כל בשורה טובה בהכנות לשחרורם.

מצבם הגשמי לא היה שפיר כלל, ובמכתביו של הרב גורודצקי אנו מוצאים שהמשיך לשלוח להם חבילות חיוניות עד ליציאתם מרוסיה, בשנת תשכ”ו.

י”ז טבת תשי”ט:

. . . הנני מעביר לכ' רצוף פה מכתב מבנו שיחי'. גם אוכל להודיע לכבודו ששלחנו חבילה בייחוד עבורו זה עתה. החבילה היתה של שני אריגי צמר ואם יש את נפשו יכול להחזיר את הסכום שבעים וחמשה שקלים שעלתה החבילה, ולשלחם להמרכז ולהודיעם שזהו על חשבוני בעד חבילה.

שבט תשכ”ג:

. . . ועלתה לסך 112 שקלים. כשנקבל מענה מהם שקיבלו, נודיע אי”ה לכבודו. גם שמורה נשלחה להם.

א' טבת תשכ”ד:

. . . והנה בענין החבילות שמבקש לשלוח לבניו שיחיו לטאשקענט . . . וגם לפני שבועיים שלחתי חבילה לבנו יוסף שי'. כמוכן הדברים הנשלחים הם לפי

הצורך והתועלת שמה, כי אין אנו מוכרחים לשלוח ואין הדבר נעשה כדי לצאת איזה חוב רק ברצוננו הטוב, במילא נעשה הדבר באופן שיהי' לתועלת המקבלים בהתאם למה שעולה בידנו לברר מה שטוב ומועיל שמה.

נסיונות חילוץ מבריה"מ

עם הוודע דבר יציאתם ממאסרם, החלו המחשבות והתוכניות לחילוץ האחים מעמק הבכא. כפי הנראה ממכתבי ר' שמואל פרוס, ממכתבי אחותו וגיסו של ר' פרץ, וכפי שעולה מאגרותיו של הרבי, הצעות שונות עלו ודיונים רבים נערכו, אך רוב הרעיונות לא היו ניתנים למימוש.

כך למשל סיפרה מרת רוז שרגא, אשת העסקן האמריקאי ר' שמואל שרגא:

הסנטור רוברט ("בוב") קנדי פנה בשעתו אל בעלה בבקשה לתמיכתו בענייניו הפוליטיים. ר' שמואל שרגא שאל את הרבי אם יש משהו שניתן לפעול באמצעות קנדי, בתמורה לתמיכתו, והרבי ענה שיפעל לשחרר את האחים מוצ'קין מרוסיה.

ר' שמואל שרגא הציג את הבקשה וקנדי שב ודיווח: החדשות הטובות הן שרוסיה משחררת אותם, והחדשות הרעות - הם לא יוכלו להכנס לאמריקה. הסיבה לכך הייתה נעוצה בפקידים הקשוחים של מזכירות המדינה.

(למעשה, עקב התערבותו של ר' שמואל ועזרתו של קנדי, הגיע הסנטור לביקור אצל הרבי ביחידות, ביקור שאורגן על ידי ר' שמואל).

הרבי חושב עליכם

בחורף תשכ"ה שלח הרבי את הת' בנימין כץ לעבור בקהילות היהודיות בברית המועצות. בין חוויותיו המסעירות סיפר על המפגש המפתיע עם ר' יוסף מוצ'קין בטקשנט:

... כשחשבתי כבר לחזור לבית המלון, חשתי פתאום ששני אנשים תופסים אותי בזרועותיי ולא נותנים לי ללכת. ברגע הראשון נבהלתי ונתקפתי פחד איום, אבל מיד נרגעתי, השניים החלו לדבר אלי באידיש וכששמעתי אחד מהם אומר "אין לך מה לפחד" - ידעתי גם מי מדבר אלי.

היה זה ר' יוסף מוצ'קין. עד אותו רגע לא ראיתי אותו מעולם קודם לכן, אבל די היה לי לשמוע מילים אחדות מפיו ולהבחין בצורת הדיבור שלו, כדי לזהות אותו מיד כבנו של המשפיע ר' פרץ מוצ'קין ממונטריאול. עניתי לו: "אינני פוחד, אני יודע שאתה מוצ'קין". הוא הביט בי בהפתעה מוחלטת ואני המשכתי: "זיהיתי אותך כי אני מכיר את אביך, את אחיך יהודה ליב ואת אחיך בערל..."

ר' יוסף לא האמין למשמע אוזניו. המשכתי לספר לו כיצד אביו יושב במונטריאול ובוכה התועדות אחרי התועדות על שני בניו שמואל ויוסף שנשארו מעבר למסך הברזל... ובעוד אנחנו

מדברים, עמדתי על זהותנו של השני שהיה אז בחור צעיר - ר' מיכל וישצקי. הוא שמח לשמוע שאני מכיר את אחיו הגדול ר' שלום בער, ובהמשך דיבר במילים נרגשות על המצב הקשה של יהודי רוסיה ושאל בכאב: "אמור לי, אנ"ש והתמימים חושבים עלינו?..."

עניתי לו שאינני יודע מה בליבו של כל אחד מאנ"ש והתלמידים, אבל דבר אחד בטוח - "הרבי חושב עליכם כל הזמן ולא מניח לאחרים לשכוח". בין השאר, הזכרתי את דברי הרבי בהתוועדות חג השבועות האחרון, כשאמר בצער - "כולנו יושבים יחד ואף אחד לא אומר "לחיים" בשביל יהודי רוסיה..." הוספתי שגם כאשר הרבי שר "הושיעה את עמך ורחם על נחלתך" - ולא "וברך" ככתוב בפסוק - כולם הבינו שהכוונה ליהודי רוסיה...

יוסף מוצ'קין ומיכל וישצקי הקשיבו בהתרגשות והתחילו לבכות. פעם נוספת ראיתי איך ה"תמימים" ברוסיה מקושרים לרבי בלב ונפש, באמת לאמיתה...

הגאולה

בהתוועדות י"ב תמוז תשכ"ה אמר הרבי שיחה אודות היהודים הנמצאים במדינה ההיא. לאחר השיחה, כנראה, ניגש ר' פרץ לרבי ושאל אם כדאי להתעניין בדרך כלשהי אודות מעבר בניו מרוסיה לפולין. הרבי הגיב בשאלה (התוכן): "ומהי התועלת? הלא פולין היא כמו רוסיה עצמה, צריך שיצאו לגמרי מן המיצר אל המרחב!"

לשמע הדברים אמר ר' פרץ: "אבל - או: - ומתי זה יהיה?" והשיב הרבי: "בשנה זו".

וכך היה: הקץ לסבלם הגיע בחודש אייר תשכ"ו, בטרם עברה שנה מברכתו של הרבי לאחר שנים רבות של סבל ומצוק, יצאו השניים מברית המועצות, בעקבות שרשרת פעולות שנעשו ביוזמתו של הרבי:

באותה עת, פנתה ממשלת רוסיה לממשלת קנדה בבקשה לאפשר עסקה לרכישת כמות גדולה של חיטה. כאשר נודע הדבר לרבי, הורה לר' אריה לייב קרמר, מנהל ישיבת תומכי תמימים במונטריאול, להפעיל את השפעתו בקרב גורמים ממשלתיים בקנדה, שידרשו להוסיף סעיף בעסקה אודות יציאתם של שני האחים מוצקין מברית המועצות. הלחץ עזר, רוסיה הסכימה לשחרר את שני האחים והאישור הגיע במהרה.

כמסופר לעיל, אף שמעת לעת הגיעו ידיעות שונות אודות קורותיהם של האחים, מהם עצמם לא התקבל כל מכתב (לבד ממכתבו של ר' שמואל שהובא לעיל). המכתב הראשון שהגיע ישירות מהם נכתב בז' טבת תשכ"ו, על ידי ר' שמואל:

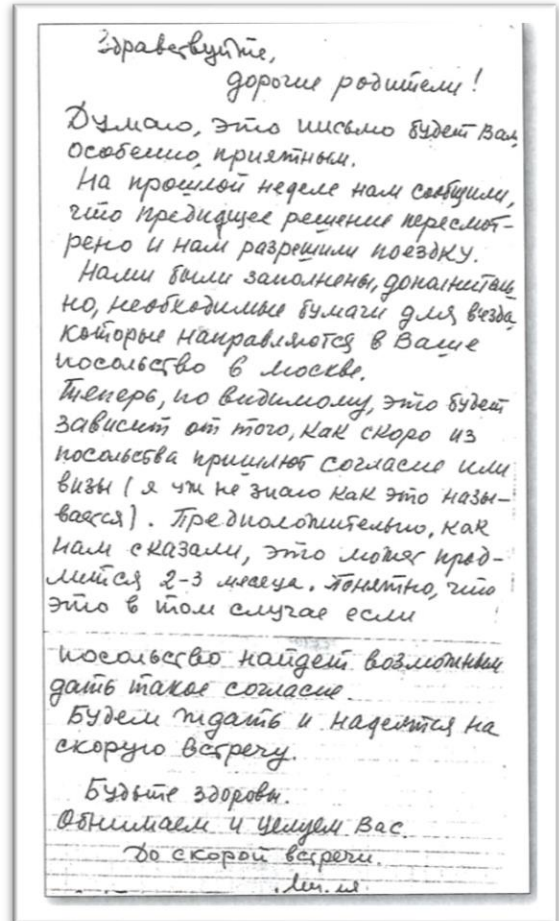
הורים יקרים!

תקוותי שמכתב זה יהיה מהנה במיוחד עבורכם.

בשבוע שעבר נמסר לנו כי ההחלטה הקודמת השתנתה והרשו לנו לעזוב.

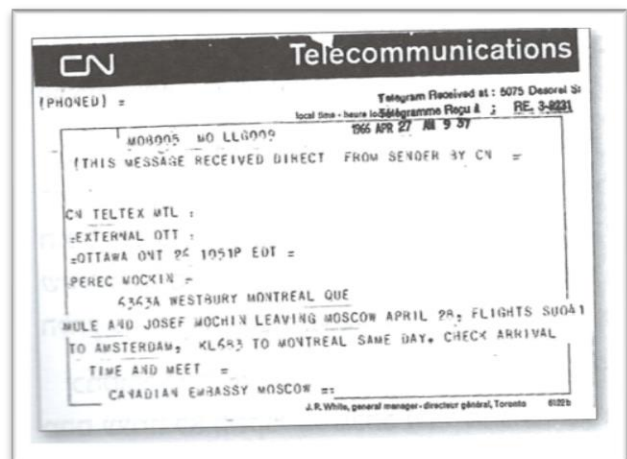
אנחנו מילאנו טפסים נוספים שנדרשו על ידי השגרירות שלכם במוסקבה. עכשיו, אולי, הדבר יהיה תלוי כמה מהר תענה השגרירות במתן היתר כניסה או אשרה (איך שיקראו לזה). יש להניח, כפי שנאמר לנו, שזה יכול להימשך עד 2-3 חודשים. באופן טבעי, זה יהיה רק מקרה, אם השגרירות הייתה מוצאת את הענין כראוי להענקת היתר כזה.

אנחנו מחכים ומקווים לראות אתכם בקרוב.

היו שלום.

בתחילת חודש אייר התקבל מברק בשגרירות שבאוטווה, קנדה, בו נכתב:

מולע ויוסף מוצ'קין עוזבים את מוסקבה

ב-28 לאפריל [ח' אייר],

טסים לאמסטרדם,

683K למונטריאול באותו

יום. וודאו את הגעתם.

בשעה טובה יצאו השניים מרוסיה בדרכם לקנדה, ותוך זמן קצר נפגשו הבנים עם הוריהם ובני משפחתם, ורגשות השמחה שהציפו את הלבבות לא ניתנים לתיאור. בשבת הקרובה נערכה

במונטריאול התוועדות גדולה בנוכחות כל אנ"ש והתמימים בעיר, התוועדות שנחקה בזכרון כל משתתפיה. השבת כונתה "שבת הגדול" וה"משקה" נשפך כמים.

בעיצומה של ההתוועדות, בפרץ של שמחה, ר' פרץ – שבל נשכת, היה אז בגיל שבעים לערך - החל "ללכת על הידים" כשרגליו למעלה וראשו למטה, כדרכו בקודש. היה זה מחזה מרגש ומיוחד.

במהלך ההתוועדות חזר ר' יוסף בעל פה את המאמר "וספרתם לכם" מלקוטי תורה, בספרו שכאשר היה הולך עם אביו ברחובות לניגרד בדרך לבית הכנסת, היה אביו חוזר בפניהם מאמרים בעל פה, ואלו נחקקו היטב בזכרונו.

אצל הרבי

לאחר זמן קצר זכו האחים לנסוע אל הרבי, לקראת שבת קודש כ' מנחם אב תשכ"ו. הם זכו להיכנס כל אחד אל הרבי ל"יחידות" שארכה זמן רב. בין השאר, הרבי התעניין במצב היהודים והיהדות בברית המועצות. כן באחת ההזדמנויות ביקשם הרבי שיעלו את זכרונותיהם על הכתב (דבר שלמעשה לא יצא לפועל על ידם).

ברשימות אותם ימים נרשם:

בערב שבת קודש, קודם מנחה, בשעה 19:30, קרא הרבי לאחים מוצ'קין והיו אצלו כעשרה רגעים.

ביום שבת קודש, בעת ההתוועדות, דיבר הרבי אודות יהודי רוסיה. אחר כך נגשו גם האחים מוצ'קין עם שני בקבוקי משקה גדולים, והאח הגדול הביא גם בקבוק קטן - מרוסיה. הרבי שפך בכוסו מכל בקבוק, ואחר כך מזג להם, תחילה לר' פרץ ואח"כ לאחים, ובקבוק אחד נתן לאחיהם ר' יהודה ליב מוצקין, שיחלק לקהל, והשאר נשאר על השולחן.

מיד לאחר מכן הורה הרבי שינגנו "כי בשמחה תצאו", ומיד קם על רגליו ועודד את השירה בידינו. כולם קפצו ממקומותיהם. הרבי עמד מלוא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה.

באחת ה'יחידות' אמר הרבי לר' יוסף, שהשנים בהן ישב בכלא הסובייטי - לא ייחשבו לו במניין שנות חייו!

זמן קצר אחר שחרורו, פגש ר' יוסף את המשפיע ר' ניסן נמנוב. במהלך הפגישה המרגשת אמר לו ר' ניסן: "גלויב מיר אז עס איז ניט דורכגעגאנגען א טאג וואס איך האב ניט געטראכט וועגן דיר" [=האמן לי, לא עבר יום שלא חשבתי עליך]; מאז ששלחתי אותך לנסות לשחרר את ר' מולע פרוס - הרגשתי אחריות אישית עליך".

כשר' יוסף סיפר לבני ביתו על דבריו של ר' ניסן, הוסיף: "זר' ניסן לא מגזים!..."

כתב אישום וגזר דין

של סב החתן ר' מולע ואחיו ר' יוסף מאצקין ע"ה

כתב האישום¹⁵

ראש האגף במשרד לביטחון המדינה,

לוטננט גנרל ארמולייב,

אוגוסט 7, 1952

לנינגרד.

תיק התביעה מספר 52-67

נאשם:

מוצ'קין מוליע תחת הסעיפים על אחריות פלילית לגניבת רכוש המדינה והציבור. סעיפים מספר 19-58-1 "h", "10a-58", 12-11,59-58.

מוצ'קין יוסף תחת הסעיפים על אחריות פלילית לגניבת רכוש המדינה והציבור. סעיפים מספר 19-58-1 "h", "10a-58", 12-11,59-58.

קבוצה של חברי הארגון היהודי הלאומני החסידי נעצרה על ידי הנהלת המשרד לביטחון המדינה של אזור לנינגרד בשנים 1950-1951.

על פי עדויותיהם של . . . ואחרים, שהיו מעורבים בפרשה כחברים בארגון אנטי-סובייטי זה. מוצ'קין יוסף ואחיו מוצ'קין מוליע לא נעצרו משום ששניהם היו במצב לא חוקי מאז 1949.

והם חיו בערים שונות של ברית המועצות תחת שמות בדויים.

15) יש לציין שבמסמכים אלו מופיע 41 פעמים התיבות "חסיד", "חסידים", "חסידים".

ננקטו אמצעים לחיפוש אחר המוצ'קינים והם נמצאו בעיר טביליסי. מוצ'קין מוליע נעצר ב-5 באפריל 1952 ומוצ'קין יוסף נעצר ב-8 במאי 1952.

החקירה הראשונית של המקרה קבעה כי מוצ'קין מוליע הוא חבר בארגון היהודי-לאומני החסידי. הוא ידע על כוונות החסידים, על בריחתם ההמונית לחו"ל ב-1946 ועל קיומו של ועד מחתרת יהודי בעיר לבוב להעברת לאומנים יהודים מבריה"מ לחו"ל. הוא גם מזדהה עם דעותיהם וסייע לוועד המחתרת של לבוב בהשגת מסמכים מזויפים לחברי הארגון.

בשנת 1946 עמד מוצ'קין מוליע לברוח לחו"ל עם אביו, אמו, אחותו ואחיו לייב. אך הוא נשאר באופן זמני בברית המועצות בכדי לארגן בריחה משותפת עם אחיו מוצ'קין יוסף, שריצה את עונשו במחנה לעבודות כפייה.

באותה שנה עזב מוצ'קין מוליע את טשקנט ללבוב, שם ניהל משא ומתן עם אחיו לייב על בריחה לחו"ל. אחיו לייב היה ראש ועד לבוב. הוא ניהל התכתבות עם קרובי משפחתו, שנמלטו לחו"ל, בעזרת החסידים רסקין וגולמבביץ'.

בשנים 1947-1948, בעזרת ראשי ועד המחתרת של לבוב דוברבסקי והחסיד נימוטין, מצא מוצ'קין הזדמנויות ליישם את תוכניתו.

מאז 1940 עסק מוצ'קין מוליע בגניבת רכוש סוציאליסטי והעביר חלק מהכסף הגנוב ליצירת הבסיס החומרי של הארגון הלאומני, שבו היה חבר.

בשנת 1947, במוסקבה, בזמנים שונים, הוא נתן לדוברבסקי לערך 9,000 רובל.

באותה שנה, באמצעות אחיו מוצ'קין יוסף בטשקנט, העביר לדוברבסקי 300 רובל בזהב במטבעות מלכותיים.

בסוף 1948, למטרות פלילות, יחד עם חברי הארגון היהודי הלאומני אייזנשטדט, זוסקין, מוצ'קין יוסף ובעזרתם של מנהיגי מפעל התעשייה לשעבר ריז'יק ופובולוצקי, ארגנו בית מלאכה לתיקון וסריגה, בו גנבו חברי הארגון סכומי כסף גדולים, שחלקם הלכו למימון הארגון החסידי, וחלקם נוכסו על ידי שותפים לפשע להתעשרותם.

בסך הכל נגנבו כמיליון רובל מכספי ציבור.

מוצ'קין מוליע ואחיו יוסף מעלו ביותר מ-100,000 רובל מכספי ציבור גנובים.

בשנים 1941-1950 עסק מוצ'קין מוליע ברכישה ומכירה של זהב במטבעות ההטבעה הצארית.

בתחילת 1949 פחד מוצ'קין מוליע מאחריות לפשעים שביצע, ולכן היה לו דרכון פיקטיבי ועד יום מעצרו חי תחת השם הפיקטיבי אוסטרובסקי סמיון.

בעודו במצב בלתי חוקי, שמר על קשר עם החסידים ניימרק, רפופורט, רסקין ואחרים.

הנאשם מוצ'קין יוסף הוא חבר פעיל בארגון היהודי-לאומי החסידי. מאז 1946, הוא רצה לברוח לחו"ל ולבגוד במולדתו. ניהל משא ומתן חוזר ונשנה עם אחיו החסיד מוצ'קין מוליע בדצמבר 1948, על מנת למצוא הזדמנות לברוח לחו"ל, יחד עם החסיד נימוטין עזב את לנינגרד לצ'רנוביץ.

מוצ'קין יוסף העניק סיוע כספי לארגון החסידי ולמשתתפים בו. ב-1946 נתן לפרמן-סברדלובה 1,500 רובל. פרמן-סברדלובה הייתה בוגדת במולדת. באותה שנה, לבקשת אחיו מוצ'קין מוליע, הוא מסר 300 רובל בזהב במטבעות צארים לראש ועד המחתרת של לבוב דוברבסקי. בדצמבר 1948 נתן לחסיד נימוטין גם 6,000 רובל לצרכי הארגון ובשנת 1950 נתן 1,000 רובל למשפחתו של חבר הארגון גולמבביץ' שנעצר.

בשנת 1947 סייע ברכישת דרכון פיקטיבי עבור פרמן-סברדלובה הנ"ל למגורים בלתי חוקיים בברית המועצות. ב-1948 עזר לה להתקבל לעבודה בבית מלאכה לאריגה, ובתחילת 1949 הזהיר את פרמן-סברדלובה שעליה לעזוב את לנינגרד בקשר עם תחילת המעצרים של חברי הארגון החסידי הלאומי.

בשנים 1948-1949, בעיר לנינגרד סידר עבודה לחבר הארגון רפופורט-צייטלין, שהיה במעמד בלתי חוקי וכן לאשתו גולמבביץ', אחותה של אשתו ולפעילה חסידית מינדינה.

בשנת 1950, לאחר מעצרו של חבר פעיל בארגון גולמבביץ', הוא סייע לחסידים בניסיונם לקחת באופן בלתי חוקי את ילדו של גולמבביץ' מלנינגרד לאוקראינה.

בתחילת 1948, בעיר לנינגרד, התקשר מוצ'קין יוסף בהסכם עם חוטפי הרכוש הסוציאליסטי איזריילביץ' ובלקין. ארגנו ואז הובילו את ביזת הרכוש הסוציאליסטי. בשנת 1948, באמצעות תכסיסי הונאה שונים, הוא גנב כ-200,000 רובל של כספי המדינה, שממנו הוא לקח כ-100,000 רובל לעצמו.

בשנת 1949 קנה מוצ'קין יוסף מטבע זהב באמצעות זוסקין.

בשנת 1949 חשש מאחריות לפשעים שבוצעו, הוא נקט בעמדה בלתי חוקית ועד לרגע מעצרו הסתתר תחת מסמכים מזויפים בערים שונות בברית המועצות תחת השם הפיקטיבי של נחנין יוסף.

ב-1949, עם מסמכים מזויפים, עמד בראש הנהגת גניבת רכוש הסוציאליסטי בבית מלאכה לליפוף וסריגה בעיר לנינגרד. בסך הכל נגנבו שם כמיליון רובל ולמעלה מ-100,000 רובל נוכסו על ידי המוצ'קינים.

זוסקין, בהסכמת מוצ'קין יוסף, שלח אלפיים רובל מהכסף הגנוב לצרכי הארגון החסידי הלאומי היהודי.

חלק 1, תיקים פרטיים מספר 63, 102, 109, 125, 131, 132, 156, 171, 172, 187, 201, 207, 209-229, 232, 256, 263, 271, 282, 286, 290, 295, 301, 303, 304;

חלק 2, תיקים פרטיים מספר 76, 98, 101, 104, 108, 112, 115-126, 129, 130, 134, 143, 144,
149, 154-156, 158, 163-167;

חלק 3, מספר תיקים פרטיים 51, 87, 88, 100, 107, 108, 143, 147, 166, 167, 183-185, 191, 192,
195, 196, 199, 200, 204, 213, 230-232, 247, 255, 258, 266, 267, 268, 290, 295, 301.

חלק 4, תיקים פרטיים מספר -106, 87-88, 85, 80, 78, 76, 64-62, 57, 45, 29, 28, 21, 12, 11, 9, 7-4,
112, 121, 123, 237, 238.

חלק 5, תיקים פרטיים מספר 4, 12, 13, 26, 30, 31, 32, 38, 68, 69, 74, 88, 90, 94, 104, 118, 123,
131, 149, 156, 160, 161, 164, 172, 182, 247, 248, 284, 301, 306, 316, 329-331.

חלק 6, תיקים פרטיים מספר 12-14, 64-66, 70-71, 74, 75, 78-86, 88-98, 102-117, 119-
133, 147, 145-143, 141-135.

הנאשם מוצ'קין מוליע נחקר והודה באשמתו בכל סעיפי האישום, למעט סיוע לוועד המחתרת
של לבוב ברכישת מסמכים פיקטיביים לבוגדים במולדת.

לתיק צורפה עדותו של שותפו לפשע מוצ'קין יוסף ו... .

נחקר כנאשם מוצ'קין יוסף. הוא הודה באשמתו. אבל הוא מכחיש כי עמד לברוח לחו"ל וכי חיפש
הזדמנויות לכך. / חלק 2, תיקים פרטיים 163-167.

עדותו של שותפו לפשע מוצ'קין מוליע נכללה בתיק וכן... .

על בסיס מה שתואר לעיל, מואשם:

מוצ'קין מוליע, יליד 1918, יליד הכפר סמיונובקה, אזור צ'רנינוב, מהמעמד הבינוני, יהודי, אזרח
ברית המועצות, לא היה חבר במפלגה הקומוניסטית, סיים 6 כיתות, רווק, לא שירת בצבא הסובייטי,
אין לו פרסים ממשלתיים, אין לו הרשעות, אביו מוצ'קין פרץ, אמו, אחותו ואחיו מוצ'קין לייב ברחו
לחו"ל בשנת 1946, עד למעצרו הוא היה ללא מקום מגורים ועבודה קבוע.

אשר:

הוא היה חבר בארגון החסידי היהודי הלאומני, ניסה לברוח לחו"ל, היו לו קשרים עם ראשי ועד
לבוב בנושא המעבר הבלתי חוקי של החסידים מעבר לגבול וביצע את פקודותיהם, השתתף בסבסוד
הארגון. הוא עסק ברכישה ומכירה של זהב במטבעות של ההטבעה המלכותית.

ארגן בית מלאכה לליפוף וסריגה למטרות פליליות. יחד עם אחיו מוצ'קין יוסף, הוא גנב יותר מ-
100,000 רובל.

מתחילת 1949 חי תחת מסמכים בלתי חוקיים.

זאת אומרת:

על ידי צו של נשיאות הסובייט העליון של ברית המועצות מיום 4 ביוני 1947 "אחריות פלילית בגין מעילה ברכוש המדינה והציבור" והוא מואשם תחת סעיפים 1-57-19 "א", -11.59-10.58-58 12.72 של החוק הפלילי של ברית המועצות.

מוצ'קין יוסף, יליד 1920, יליד הכפר סמינובקה, אזור צ'רנינוב, יהודי, אזרח ברית המועצות, מהמעמד הבינוני, רווק, לא שירת בצבא הסובייטי, אין לו פרסים ממשלתיים, בשנת 1943 הוא נשפט על פי סעיף 150 לחוק הפלילי של ברית המועצות. אביו מוצ'קין פרץ, אמו, אחותו ואחיו מוצ'קין לייב נמלטו לחו"ל בשנת 1946, עד למעצרו היה ללא מקום מגורים ועבודה קבוע.

אשר:

הוא היה חבר בארגון החסידי הלאומני האנטי-סובייטי, ניסה לברוח לחו"ל, היו לו קשרים עם ראשי ועד לבוב בנושא המעבר הבלתי חוקי של חסידים לחו"ל, השתתף בסבסוד הארגון וחסידיים פרטיים. הוא קנה זהב במטבעות של ההטבעה המלכותית. הוא ארגן מפעלים לאריגה ובתי מלאכה לליפוף ואריגה וגנב יותר מ-200,000 רובל מכספי המדינה.

מתחילת 1949 חי תחת מסמכים בלתי חוקיים.

זאת אומרת:

על ידי צו של נשיאות הסובייט העליון של ברית המועצות מיום 4 ביוני 1947 "אחריות פלילית בגין מעילה ברכוש המדינה והציבור" והוא מחויב על פי סעיפים 1-57-19 "א", -11.59-10.58-58 12.72 של החוק הפלילי של ברית המועצות.

תיק חקירה מספר 52-67 באשמת מוצ'קין מוליע ומוצ'קין יוסף יש לשלוח לתובע הצבאי. על פי סעיף 208 לחוק הפלילי.

כתב אישום מיום 7 באוגוסט 1952 בעיר לנינגרד.

סגן ראש אגף החקירות הרביעי, רס"ן סילין.

ראש מחלקת החקירות הרביעית, רס"ן מוזר.

"מסכים" ראש מחלקת החקירות קולונל קלמיקוב

חקירה:

1. הנאשם מוצ'קין מוליע נעצר ב-5 באפריל 1952 / חלק 1 תיק אישי 4-6
2. הנאשם מוצ'קין יוסף נעצר ב-8 במאי 1952 / חלק ב' תיק אישי 3-5
שניהם מוחזקים בכלא הפנימי של המשרד הפלילי לביטחון המדינה של אזור לנינגרד.
אין מסמכים אישיים.

הראיות שנכללו בתיק.

סגן ראש אגף החקירות הרביעי, רס"ן סילין.

רשימת האנשים שיופיעו בבית המשפט

הנאשם

1. מוצ'קין מוליע מוחזק בכלא הפנימי.

2. מוצ'קין יוסף מוחזק בכלא הפנימי.

עדים:

1. ...

2. ...

3. ...

4. ...

5. ...

6. ...

7. ...

כל העדים מוחזקים בכלא הפנימי.

סגן ראש אגף החקירות הרביעי, רס"ן סילין.

גזר דין של בית המשפט

בשם איחוד הרפובליקות הסוציאליסטיות הסובייטיות.

1952, 1-2 באוקטובר, בית המשפט הצבאי של אזור לנינגרד, המורכב מ: קולונל השופט קוזימין, חבר המושבעים העממי, מייג'ור בויטסוב וסגן בכיר אנדרייב, תחת מזכירו של קפטן בולטוב, בהשתתפות נציג התביעה הממלכתית, התובע הצבאי, קולונל השופט אוסטקצ'קיטסב וההגנה המיוצגת על ידי עורכי הדין טרסנוב וארנבורג, בחן את המקרה באישומים:

1. מוצ'קין מוליע, יליד 1918, יליד הכפר סמיונובקה, אזור צ'רנינוב, מהמעמד הבינוני, יהודי, אזרח ברית המועצות, לא היה חבר במפלגה הקומוניסטית, סיים 6 כיתות, רווק, לא שירת בצבא הסובייטי, אין לו פרסים ממשלתיים, אין לו הרשעות, עד למעצרו הוא היה ללא מקום מגורים ועבודה קבוע.

2. מוצ'קין יוסף, יליד 1920, יליד הכפר סמיונובקה, אזור צ'רנינוב, יהודי, אזרח ברית המועצות, מהמעמד הבינוני, רווק, לא שירת בצבא הסובייטי, אין לו פרסים ממשלתיים, בשנת 1943 הוא נשפט על פי סעיף 150 לחוק הפלילי של ברית המועצות. אביו מוצ'קין פרץ, אמו, אחותו ואחיו מוצ'קין לייב נמלטו לחו"ל בשנת 1946, עד למעצרו היה ללא מקום מגורים ועבודה קבוע.

בית הדין הצבאי קבע:

הנאשם מוצ'קין מוליע היה משתתף פעיל בארגון הלאומני האנטי-סובייטי של החסידים, אשר הטיל עליו את המשימה למצוא אנשים בעלי לאום יהודי שיעבירו אותם משטח ברית המועצות לחו"ל.

בשנת 1946 נמלטו אביו מוצ'קין פרץ, אמו, אחיו מוצ'קין לייב ובני משפחה נוספים. הם גם היו חברים בארגון זה. בהסכמה עם הוריו, מוצ'קין מוליע שהה באופן זמני בעיר טשקנט ולא ברח איתם לחו"ל. כי באותו זמן אחיו מוצ'קין יוסף היה בכלא וריצה עונש על פשע. לכן, מוצ'קין מוליע נשאר להמתין לשחרורו של אחיו, שהיה אמור להתקיים במרץ 1947. ב-1947, מוצ'קין מוליע זומן למשטרה, אך הוא לא הופיע שם, כי חשש שהוא עלול להיעצר. והוא ברח למוסקבה, שם החל להתכונן לברוח לחו"ל.

הוא התקשר בטלפון לחסיד הפעיל נימוטין, שהתגורר בעיר צ'רנוביץ, וקרא לו למוסקבה. כשהגיע נימוטין למוסקבה, חיפשו יחד הזדמנות לברוח לחו"ל.

ב-1947 נפגש מוצ'קין מוליע עם ראש ועד המחותרת של לבוב, שהיה מעורב במעבר בלתי חוקי של יהודים חסידים לחו"ל.

מוצ'קין מוליע ביקש מראש ועדת המחותרת דוברבסקי לעזור לו לחצות את הגבול; הוא הסכים ואמר שיעזור לחצות את הגבול בהקדם האפשרי.

בשנים 1946 ו-1947 שוחח מוצ'קין מוליע גם על בריחה עם אחיו יוסף.

עקב מעצרו של ראש ועדת המחותרת דוברבסקי ואחרים, מוצ'קין מוליע לא יכול היה ליישם את תוכניתו.

כחבר פעיל בוועדה זו היה מוצ'קין מוליע בקשר עם ראש הוועד החסידי המחותרת דוברבסקי ועם אחיו מוצ'קין לייב, אליו נסע ללבוב בשנת 1946. מוצ'קין מוליע ידע על בריחתם ההמונית של יהודים חסידים לחו"ל וסייע להם כלכלית.

בשנת 1947 נתן מוצ'קין מוליע באופן אישי לדוברבסקי 9,000 רובל, וגם תרם 300 רובל בזהב במטבעות צאריים כדי לתמוך בארגון החסידי הלאומני האנטי-סובייטי.

בשנת 1948 יצר מוצ'קין מוליע, בסיועם של ריז'יק ופובלוצקי, בית מלאכה לליפוף וסריגה על בסיס מפעל תעשייתי, שבו עסק יחד עם אחיו מוצ'קין יוסף ואייזנשטט בגניבת כספי ציבור.

הם ייצרו מוצרים לא מתוכננים עקב מחיקה בלתי חוקית של חומרי גלם לסריגים ומעילה בכסף ממכירת מוצרים אלה, שחלקם (מדי חודש 2,000 רובל) הלכו לסיוע כספי לארגון החסידי, וחלקם למעלה מ-10,000 רובל הוסב לשימוש אישי על ידי מוצ'קין מוליע ומוצ'קין יוסף.

בנוסף, בלנינגרד בשנים 1941-1950, מוצ'קין מוליע עסק ברכישה ומכירה של זהב במטבעות של ההטבעה הצארית. בדרך זו הוא הרוויח יותר מ-8,000 רובל, שחלקם נתרמו לסיוע כספי לארגון החסידי האנטי-סובייטי. מינואר 1949 עד 5 באפריל 1950 (יום מעצרו), מחשש שייעצר על פשעיו, היו ברשותו מסמכים בלתי חוקיים על שמו של אוסטרובסקי סמיון. הוא קנה את הדרכון הבלתי חוקי הזה בעיר קוטאיסי בשנת 1949.

הנאשם מוצ'קין יוסף, שהיה משתתף פעיל בארגון האנטי-סובייטי של החסידים, יחד עם חסיד נימוטין, עזב את לנינגרד לצ'רנוביץ כדי למצוא דרכים לברוח לחו"ל, אך מכיוון שראש הארגון האנטי-סובייטי דוברבסקי נעצר, הם לא יכלו להוציא לפועל את תוכניתם.

מוצ'קין יוסף סיפק סיוע כספי לארגון אנטי-סובייטי זה של חסידים וחבריו הפרטיים.

בשנת 1947 העביר מוצ'קין יוסף גם לדוברבסקי 300 רובל בזהב במטבעות מלכותיים בשם אחיו [מולע]. בשנת 1948 פנה אליו החסיד נימוטין לקבלת סיוע כספי לארגון החסידי האנטי-סובייטי וקיבל 6,000 רובל דרך זוסקין הודות לעזרתו של מוצ'קין יוסף.

ב-1947 העניק מוצ'קין יוסף סיוע כספי לבוגדת המולדת, האישה החסידית פרמן-סברדלובה, כשנסעה מלנינגרד לסמרקנד כדי להשיג דרכון מזויף.

כשחזרה פרמן-סברדלובה ללנינגרד, נתן לה מוצ'קין יוסף עבודה בבית מלאכה לסריגים, שם עבדה כמנהלת חשבונות וקיבלה, בנוסף למשכורתה הרשמית, עוד 1,000 רובל.

בשנת 1949 סיפק הנאשם סיוע כספי להוריה של האישה החסידית המורשעת גולמבביץ'.

בשנת 1948 העסיק מוצ'קין יוסף באופן לא רשמי את החסיד רפופורט - צייטלין, שחי בלנינגרד תחת מסמכים בלתי חוקיים. הוא גם העסיק את אשתו גולמבביץ' ואת קרוב משפחתה.

בשנת 1949 העסיק הנאשם אישה החסידית, מינדינה, בבית מלאכה לסריגה וליפוף.

בשנת 1948, בעזרתם של איזריילביץ' ובלקין, הוא קיבל עבודה בבית מלאכה לסריגה כסורג, אך למעשה ביצע את תפקידיו של מנהל בית המלאכה. מוצ'קין יוסף ארגן ייצור של מוצרים לא מתוכננים על ידי מחיקה מוגזמת של חומרי גלם לפסולת. יחד עם איזריילביץ' ובלקין ניכס את כל כספי המכירה. בסך הכל, הוא באופן אישי, יחד עם איזריילביץ' ובלקין, גנבו 10,000 רובל.

בשנת 1949 הוא, יחד עם אחיו מוצ'קין מוליע, גנבו נכסי מדינה בבית מלאכה לסריגה וליפוף. הם ייצרו ומכרו מוצרים לא מתוכננים. בסך הכל הם גנבו 10,000 רובל.

בשנת 1949 קנה הנאשם זהב במטבעות של ההטבעה הצארית, ובעזרת סוסקין קנה מטבעות כאלו בסכום של 1,250 רובל.

בשנת 1949 חשש מוצ'קין יוסף שייתפס, ולכן זייף דרכון על שם נחנין יוסף והתגורר בערים שונות בברית המועצות עד למעצרו ב-8 במאי 1952.

מוצ'קין מוליע שנחקר בבית המשפט הודה באשמתו. העד . . . אישר כי מוצ'קין מוליע רצה לברוח לחו"ל. . . . ו- . . . אישרו את גניבת כספי הציבור. מוצ'קין יוסף אישר כי מוצ'קין מוליע תרם 300 רובל לדוברבסקי לצרכי הארגון החסידי הלאומי האנטי-סובייטי.

גם מוצ'קין יוסף הודה באשמתו, למעט העובדה שרצה לברוח לחו"ל. עם זאת, העד . . . אישר כי למוצ'קין יוסף הייתה כוונה לברוח לחו"ל. עדים . . . , . . . , ו- . . . אישרו את הקשר בין מוצ'קין יוסף לארגון החסידי הלאומי האנטי-סובייטי וכי הוא סייע כלכלית. העד . . . אישר את גניבת כספי הציבור בבית המלאכה לסריגה, ועדים . . . ו- . . . אישרו את גניבת כספי הציבור בבית המלאכה לסריגה וליפוף.

בית המשפט הוכיח את אשמתם של מוצ'קין מוליע ומוצ'קין יוסף.

על סמך מכלול הראיות מאשר בית המשפט את אשמתם של מוצ'קין מוליע ומוצ'קין יוסף בגניבת כספי ציבור ובהשתתפות בארגון החסידי הלאומי האנטי-סובייטי.

פשעים אלה מורים על ענישה על פי סעיפים 19-58-1 "א" ו-11-58 של החוק הפלילי של ברית המועצות.

גזר דין

יש לכלוא את מוצ'קין מוליע ומוצ'קין יוסף במחנות עבודה בכפיה לתקופה של עשרים וחמש שנים בהתאם לסעיפים 19-58-1 "א" ו-11-58 לחוק הפלילי של ברית המועצות עם ירידה בזכויות לפי סעיף "א" לתקופה של חמש שנים, תוך החרמת כל הרכוש מכל אחד מהם.

תקופת ריצוי העונש תיספר מיום 5.4.1952 עבור מוצ'קין מוליע ומיום 8.5.1952 עבור מוצ'קין יוסף.

האמצעי למניעת עזיבת המורשעים את המקום שנבחר עבורם - מעצר.

השאירו את המוצגים בתיק בעמודים 227 ו-280 (בחבילות).

לגבות חמש מאות רובל מכל אחד מהמורשעים מוצ'קין מוליע ומוצ'קין יוסף לטובת קולגיום העיר של עורכי דין עבור ההגנה שניתנה להם.

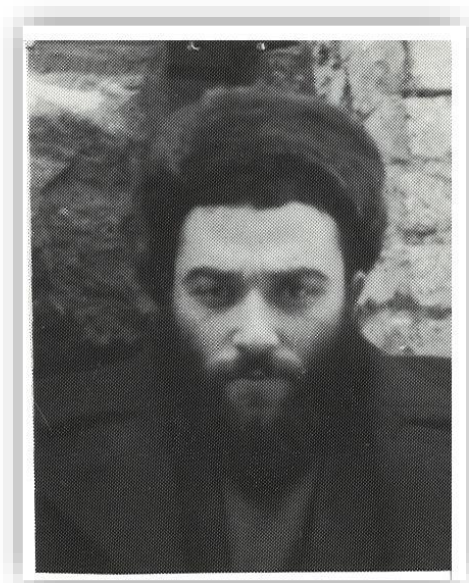
ניתן לערער על גזר הדין באמצעות בית דין צבאי תוך 72 שעות ממסירת העותק שלו למורשעים.

הונפק עותק - אל"מ השופט קוזמין.

הארי שפריץ

קטע מתוך ספר שיצא לאור בקרוב אי"ה אודות ר' לייבל מוצקין,
סבא רבה של הכלה, ודודו של אבי החתן

האחים ר' מולע ור' יוסף

כבר סופר בכמה מקומות על מאסרו של אחי ר' יוסף ע"ה, עקב השתדלותו לטובת ר' שמואל (מולע) פרוס ע"ה, שנתפס בגלל עסקיו להשיג כרטיסים ללחם עבור משפחות של אנ"ש. ר' ניסן נמנוב ע"ה, שהכיר היטב את כשרונותיו של ר' יוסף, הן בגיוס כספים למטרות חשובות והן בכשרונו האינטליגנטי המבריק, פנה אליו ואמר לו: "שמע נא, יוסל. ר' מולע פרוס נמצא בבית-הכלא כאן בטשקנט, מצבו חמור וחייבים להשתמש בדרכים שונות ומשונות כדי להוציאו מן הכלא".

ר' יוסף הבין את המצב החמור, והחליט לנקוט בצעד מסוכן. בדרך-לא-דרך, הוא הצליח ליצור קשר עם מפקד בית-הכלא שבו היה ר' מולע פרוס אסור, ולקבוע איתו פגישה. ליוסף היו כבר קשרים בעבר עם בכירי המשטרה וכבר הצליח לשחרר כמה מאנ"ש שנעצרו.

באותה פגישה, שהתקיימה באחד החדרים הצדדיים בבית-הכלא, פנה ר' יוסף אל המפקד ואמר לו כך: "ידידי היקר, אם תיעתר לפנייתי ותשחרר את האסיר פרוס, אתן לך סכום כסף אגדי, כאילו שזכית בלוטו!". המפקד פתח איתו במשא-ומתן על גובה הסכום, ולבסוף הניח ר' יוסף על השולחן סכום של כמה מאות אלפי רובלים! (כדי להבין את ערך הסכום, נציין רק שמשכורת חודשית ממוצעת הגיעה באותם ימים ל-300 רובל בערך...) המפקד כבר התכוון לגשת לשחרור האסיר פרוס, אבל באותו רגע בדיוק – אירע הדבר הכי לא צפוי והכי לא רצוי מבחינת שניהם: לפתע נפתחה הדלת, ודמותו של סגן מפקד הכלא נראתה בפתח! ר' יוסף הרגיש באותו רגע כאילו לבו מפסיק לפעום (וכנראה גם המפקד הרגיש כך...). ואכן, שניהם נאסרו בו-במקום, על ר' יוסף נגזרו אז חמש שנות גלות למחנה עבודה, וגם המפקד קיבל שנים של מאסר.

כך אירע שבאותה תקופה שר' לייבל זכה להוציא מאות חסידים מרוסיה, ובהם בני משפחתו (כדלהלן), נשאר ר' יוסף בבית הכלא, וגם אחיו ר' שמואל לא אבה בשום אופן לצאת מרוסיה בטרם יצליח לוודא שאחיו משתחרר מהמאסר. למעשה, ר' יוסף השתחרר ממאסרו מאוחר יותר, אבל אז כבר היו שערי רוסיה נעולים והאחים ר' שמואל נשארו ברוסיה עוד כעשרים שנה. אחר כך הם נאסרו שנית עבור החטא של אחיהם לייבל, כמו שנכתוב על כך בפרקים הבאים. לימים, לאחר שר' יוסף זכה לצאת מרוסיה, נפגש עם הרה"ח ר' ניסן נמנוב ע"ה בצרפת. היה זה מפגש מרגש מאוד, ובין השאר אמר לו ר' ניסן: 'תאמין לי, יוסף, שמדי יום ביומו חשבתי עליך...'

אגב, לאחר שחרורו של ר' יוסף ממחנה העבודה בטשקנט אמר לחבריו החסידים שהוא מיצר על כך שנתפס ונאסר, משום שאלמלא היה נאסר, היתה לו אפשרות להרוויח הון רב בעת ההיא ואזי היה יכול לשלם עבור כל ההוצאות של מוסדות החינוך החב"דיים בסמרקנד ולא היה חסר להם כלום.

בכל אופן, בתקופה בה אנו עוסקים עתה – היינו, תחילת חורף תש"ו – היה האח ר' שמואל מוצ'קין עסוק וטרוד בהפעלת מאמצים גדולים מאוד לשם שחרורו של ר' יוסף. והוא עסק בזה בחירוף נפש ממש, בעיקר מכיוון שהכיר היטב את אחיו ר' יוסף וידע שהוא אדם כזה שאינו מסוגל לחיות בשקט ובשלווה חיי אסיר במשך תקופת היותו במחנה. הוא ידע שר' יוסף יתעקש לקיים כל מצוה שרק יוכל.

וכפי שהתברר לאחר מכן, אכן כך היה: בהיותו במחנה העבודה הצליח ר' יוסף לתקוע שם בשופר בראש-השנה, לבנות סוכה בחג הסוכות, וכן הלאה. הנה, לדוגמה, אפיזודה אחת המתארת מה שאירע אתו בחג הסוכות הראשון שלו במחנה העבודה. לקראת החג הצליח ר' יוסף לבנות סוכה לא גדולה באחת הפינות הנידחות של המחנה. במחנה העבודה שהו כחמשת אלפים איש, ביניהם לא מעט יהודים. מפה לאוזן עברה השמועה בין יהודי המחנה על הסוכה שנבנתה בתוך המחנה, ובמשך החג הגיעו רבים מהם לסוכה כדי לטעום שם חתיכת מזונות ולברך ברכת 'לישב בסוכה'. לילה אחד, בשעה שר' יוסף ישב בסוכה עם עוד כמה יהודים, גונבה לאוזניהם שמועה לפיה מתקרב למקום אחד הקצינים הראשיים מהנהלת המחנה שהיה ידוע כאיש קשוח ואלים מאוד. מובן שכל הנוכחים נבהלו מאוד וברחו מהמקום כל עוד נפשם בם. רק ר' יוסף, האיש שבנה במו-ידיו את הסוכה, לא ברח

מהסוכה אלא נשאר לשבת שם בשלוות-נפש. הקצין נכנס לסוכה והחל לחקור את ר' יוסף בקשר לבניית הסוכה ומה טיבו של מבנה כזה במחנה עבודה. ר' יוסף התחיל להסביר לו שבימים אלה יש ליהודים חג ששמו סוכות ובחג זה היהודים אוכלים בסוכה. הקצין קטע אותו באמצע ההסבר ואמר לו שאין צורך בהסברים נוספים כי זכור לו שבילדותו, אביו היה בונה בתחילת הסתיו מבנה כזה ויושב בו כשבוע ימים... באותו מעמד זיכה ר' יוסף את הקצין בטעימה כלשהי ובברכת 'לישב בסוכה'. לפני שהקצין עזב את המקום, ביקש מר' יוסף שלא לגלות לאף אחד שהוא היה שם.

אלא שהאח ר' שמואל לא ידע על כך, כמובן. ומכיוון שהיה ברור לו שר' יוסף יעשה כל מאמץ לקיים עוד מצוה ועוד מצוה, ומאחר שידע שכל צעד כזה עלול לסכן את חיו, לכן השתדל ר' שמואל בכל כוחותיו לפעול למען שחרורו של ר' יוסף ממחנה העבודה.

אין סיכוי להחזיר את הקהילה למוסקבה

"בימי שהותי במוסקבה", ממשיך ר' לייבל בסיפורו, "מלבד פגישותיי עם ר' דוד ברוומן ועם אחי ר' שמואל, נפגשתי עם עוד כמה מאנ"ש שהיו אז מראשי העסקנים במוסקבה. חשוב במיוחד להזכיר את פגישתי עם העסקן החב"די המפורסם, ר' מרדכי דובין ע"ה. באותה פגישה ניתחנו ביחד את כל פרטי המצב לאשורו ולעומקו ובדקנו את כל האפשרויות הקיימות, עד שהמסקנה הלכה והתבהרה כמעט מעצמה ומאליה, שגם בפרברי מוסקבה יש סכנה לסדר חדרים או ישיבות בשביל התלמידים".

לא כאן המקום לספר על גודל מפעליו של ר' מרדכי ע"ה, אשר בזכות השתדלותו הרבה יצא כ"ק אדמו"ר הרי"צ מרוסיה, וידועים עוד דברים רבים שעשה לטובת אחינו בני ישראל ברוסיה (ובעזרת ה', בהמשך הספר נשוב לספר על כך). כאן נציין רק את מסקנת הדברים בנוגע לענייננו: בעקבות הפגישות שהיו לר' לייבל עם ר' מרדכי דובין, עם ר' דוד ברוומן ועם אחיו ר' שמואל מוצ'קין, ולאחר ישוב הדעת הגיעו כולם לידי החלטה סופית שגם במוסקבה אין עתידם של חסידי חב"ד מובטח כלל וכלל, כי גם שם אנשי הק.ג.ב. כבר עוקבים אחרי עסקני חב"ד ואם יגיעו למוסקבה עוד כמה עשרות חסידים עם בני משפחתם, אין סיכוי שיצליחו להקים שם מחדש חיי יהדות חסידיים עם מוסדות חינוך.

בעת היותו במוסקבה הספיק ר' לייבל להכיר כמה משפחות חב"דיות, וזה יצר את התשתית הראשונית למלאכת הוצאת החסידים מרוסיה, מבחינת הבנת המצב הרוחני הקשה הדורש פתרון סופי ומיידי. כך, למשל, הוא מספר על ביקורו בבית משפחת פלטיאל [=פנטיליב]:

"הגעתי לביתם באחד הימים לקראת הצהריים ומצאתי בבית שלושה ילדים קטנים, שני בנים ובת, שישבו לבדם בלב נשבר וברוח נכאה. הם סיפרו לי שאבא הלך לעבודה (הוא עבד בתור מנהל חשבונות), ואימם שבקה חיים לכל חי, לא עלינו, זמן קצר לפני כן. החינוך החסידי שקיבלו מאביהם

היה כל-כך חזק, עד שהיו מוכנים לשבת כל היום לבדם בבית בחוסר מעש, ובלבד שלא ללכת ל"שקאלע", לבית-הספר הקומוניסטי שמחנך לכפירה, רחמנא ליצלן.

המחזה העגום והמצער הזה, של שלושה ילדים קטנים שאין להם שום מקום לימודים ושום תעסוקה במשך כל שעות היום, עשה עלי רושם עצום. וכשהגעתי ללמברג ועלה בידי להתחיל לסדר מסמכים פולניים עבור משפחות אנ"ש כדי שיוכלו לצאת מרוסיה, כפי שיסופר בהמשך בעזרת ה', הנה בהזדמנות הראשונה שלחתי להודיע למשפחת פנטילייב במוסקבה שתגיע ללמברג וסידרתי עבורם מסמכים מתאימים. ואכן, בעזרת השם יתברך עלה בידי לשלוח אותם מחוץ לגבולות רוסיה, שם גדלו הילדים והתחנכו ברוח החסידות וברבות השנים הקימו בתים חסידיים למופת – הלוא הם האחים ר' אליעזר פלטיאל ממלבורן, ר' אבא פלטיאל מקראון-הייטס, ואחותם שנישאה לימים לר' ישראל גורדון".

המעצר במוסקבה

בימי שהותו במוסקבה, חווה ר' לייבל לא מעט חוויות מסעירות. במקרה אחד היה עליו לסור לביתו של אחד מאנ"ש ולמסור לו חבילה שקיבל בסמרקנד מר' חיים אייזיק קראסניאנסקי ע"ה, על מנת להעבירה למשפחת קרוגליאק המפורסמת בין אנ"ש במוסקבה. "הגעתי לרחוב שבו התגורר האיש וחיפשתי את הבית", הוא מספר, "אך משום-מה הדבר לא עלה בידי. האמת היא שבאותו רגע התפלאתי על עצמי: היתה בידי הכתובת המדויקת, כולל פרטים על מראה החצר והכניסה לבית, ובכל זאת אינני מצליח למצוא את הדירה שבה מתגורר האיש! באותו רגע עבר שם ה'תמים' אליהו רייטפורט (אחיו של הגה"ח הרב יצחק רייטפורט שליט"א). ביקשתי ממנו שיסייע לי למצוא את הבית, אבל גם שנינו ביחד לא הצלחנו למצוא את המקום. בינתיים התקרבה שעת תפילת מנחה, ומכיוון שלא מצאנו את הבית, אמרתי לו שהרי זה בוודאי בהשגחה פרטית וכנראה מן השמים לא רוצים שאגיע עכשיו לבית הזה. לכן נלך לבית-הכנסת לתפילת מנחה, וקיוויתי שאחר כך אסתדר איכשהו. לאחר מכן התברר שאנשי המשטרה ערכו בדיוק באותו זמן חיפוש באותו בית. בחבילה שנשאתי איתי היתה סחורה לא חוקית לגמרי, ולא קשה לנחש מה היו התוצאות אילו הייתי נכנס לבית והשוטרים היו מגלים אצלי את הסחורה... וכנראה שזה אחד מהסעיפים שהאשימו את משפחת קרוגליאק שהם עושים עסקים שחורים ובשביל כך אסרו אותם ולא ברור לי כמה זמן ישבו עד ששוחררו".

בפעם הזאת ניצל ר' לייבל מידי המשטרה, תודה לא-ל. אבל לא לעולם חוסן. זמן קצר אחר כך קבע ר' לייבל פגישה בבית מסויים בנוגע לעסקי הצבע (כפי שיסופר בפרקים הבאים, בתקופת היותו בסמרקנד עסק במכירת צבע באופן בלתי חוקי וכך יכול היה לתמוך ביד רחבה בשיבת 'תומכי תמימים'). הפגישה נועדה להתקיים עם אחד מאנשי שהיה משיג את הצבע באופן בלתי חוקי במוסקבה ושולח את הסחורה לר' לייבל לסמרקנד.

"כשהגעתי לביתו של האיש בשעת בוקר", ממשיך ר' לייבל בסיפורו, "כבר נכחו שם אנשי הבולשת. הם הגיעו לערוך חיפוש מקיף בבית, וכל אדם שהגיע לדירה זו במשך זמן החיפוש נלקח על ידיהם למעצר. וגם כשאני הגעתי לבית, נעצרת. במשך זמן החיפוש, בעת שהשוטרים עברו מחדר לחדר, הצלחתי לומר לבעל-הבית מספר מילים. אמרתי לו שלטובת שנינו, טוב יהיה אם לא יגלו לאנשי המשטרה שקיים בינינו קשר כלשהו, ואם יישאל על כך, יאמר להם שאיננו מכיר אותי בכלל, משום שאם ייודע למשטרה על הקשר שיש בינינו, הוא עלול לסבול בגלל זה. כאמור, האמת היתה שבמשך תקופה הוא היה אחד מהאנשים במוסקבה שהיו מעורבים במשלוח הסחורה של הצבע אלי לסמרקנד, והיה מקום לחשש שהאיש לא יעמוד בלחצים ובעינויים שהוא עלול לעבור בעת החקירות. אבל הרשיתי לעצמי לקוות שהאיש יבין שלטובתו האישית עדיף שלא יגלה לחוקרים שיש לו קשר איתי, ושמתי את בטחוני בהשם יתברך שבזכות שליחותי ופעילותי למען אנ"ש בסמרקנד, לא יאונה לי כל אוון".

החיפוש בביתו של סוחר הצבעים החל כאמור בשעות הבוקר המוקדמות ונמשך כל שעות היום. רק בשעות אחר הצהריים המאוחרות הסיעו את כל האנשים שנתפסו בבית לבית-הסוהר המרכזי במוסקבה, המכונה 'בוטירקה', אחד משני בתי הסוהר שהיו המקומות השמורים ביותר של הק.ג.ב.. לשני בתי-סוהר אלה, 'בוטירקה' ו'לוביאנקה', נלקחו רק עצירים שהואשמו בעוונות חמורים ביותר, ועצם העובדה שר' לייבל ויתר האנשים שנעצרו עמו נלקחו ל'בוטירקה' די היה בה כדי ללמד על חומרת המצב. "השוטרים הובילו אותנו בהליכה רגלית ברחובות מוסקבה, כשכולנו קשורים באזיקים ומאחורינו הולכת פלוגת שוטרים עם אקדחים. השתדלתי עד כמה שיכולתי להיות בין העצירים ההולכים בצד החיצוני של הקבוצה, כדי שאם יעבור לידינו אחד מהאנשים 'שלנו' (היינו, אחד מבני עדת החסידים), יבחין בי ואוכל להעביר באמצעותו הודעה על מעצרי אחי שמואל או למישהו אחר מהאנשים 'שלנו'. קיוויתי שכאשר ייודע לאחי שמואל על מעצרי, הוא ישתדל לפעול למען שחרורי.

כשהשוטרים התקרבו איתנו לבניין בית הסוהר 'בוטירקה', ניגשה אלי בתו של הרה"ח ר' בערל ריקמן ע"ה, שהיה אסור בבית הסוהר באותם ימים, וביקשה להעביר באמצעותי מסר מסוים לאביה. רמזתי לה שלא תדבר אלי מאומה, כי זה עלול לסכן אותה. היא הבינה את הרמז והסתלקה מיד מהמקום. אולם לפני שהתרחקה ממני, הספקתי לומר לה חמש מילים: 'תמסרי לאחי שמואל שעצרו אותי'. לאמתו של דבר, הרגשתי קושי נפשי כשביקשתי להעמיס על כתפי אחי את המשימה לטפל בשחרורי. ידעתי שהוא כבר טרוד במאמציו לשחרר את אחינו יוסף, וגם לקחתי בחשבון שהחטא שבגללו נעצרתי אני – מסחר לא חוקי בהיקף ענק – הוא חמור הרבה יותר מהחטא של אחי, ניסיון לשחד פקיד משטרה. אבל לא היתה לי ברירה, ולכן העברתי אליו את הבקשה הזו".

התפילין שעשו היסטוריה

הדאגה לשחרורו מהמאסר לא היתה הדבר היחיד שהטריד את ר' לייבל באותה שעה. במשך כל אותו יום, בגלל החיפוש שנערך בבית שותפו לעסקים החל משעות הבוקר המוקדמות, לא היתה לו אפשרות להניח תפילין. באחד הכיסים הפנימיים של מעילו היה מוסתר דרך קבע זוג תפילין קטנות, על כל צרה שלא תבוא. עתה, כאשר הבחין שהשעה מאוחרת, והרי עוד מעט תשקע השמש והוא עדיין לא הספיק להניח תפילין, היו כל מעייניו נתונים לשאלה איך מניחים תפילין בתוככי בית האסורים הסובייטי...

הקורא הנכבד בוודאי נזכר בסיפור רשימת המאסר של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, בו הוא מתאר כיצד ניסה להניח תפילין תוך כדי עלייה במדרגות בעת שנלקח לחקירה וכיצד השוטר הדף אותו בגסות וגרם לו כאבים עזים בבטנו באופן שהכאבים נמשכו עוד שנים רבות. כשנעצר ידידנו ר' לייבל מוצקין במוסקבה, הוא לא הספיק לקרוא עדיין את רשימת המאסר של הרבי הריי"צ, מהסיבה הפשוטה שהרשימה עדיין לא פורסמה בשנת תש"ה. אבל הוא בוודאי היה יכול לדמיין לעצמו כיצד יגיבו השוטרים כאשר יראוהו עטור בתפילין בהיותו עצור בין כותלי ה'בוטירקה'. אך לא חסיד מסור ובעל מסירות-נפש כר' לייבל יתפעל מחששות שכאלה. הוא החליט על אתר שהוא חייב להניח תפילין לפני השקיעה, ויהיה מה שיהיה.

וממחשבה למעשה. "כשהשוטרים הכניסו אותנו למקום המתנה באולם ה'לובי' המרכזי של בית-הסוהר, התחלתי לחפש מקום מתאים באולם שבו אוכל להסתתר ולהניח תפילין, לכל הפחות כדי לקרוא קריאת שמע עם תפילין. ראיתי שבירכתי האולם ישנם עמודים גבוהים ורחבים וחשבתי שאוכל להסתתר מאחורי אחד העמודים הללו ולהניח שם תפילין לדקות אחדות. וכך עשיתי. הסתתרתי מאחורי אחד העמודים, הוצאתי מכיס מעילי את התפילין והנחתי אותן במהירות על היד ועל הראש. לפתע הבחין במעשיי אחד השוטרים, אדם גבוה בעל מבנה גוף גס ומגושם, והתקרב לעברי...

לבי הלם בפראות, אך התגברתי על הפחד ושמרתי על קור-רוח. השוטר ניגש אלי, סטר בחוזקה על לחיי ודחף אותי עד שנפלתי לארץ. מסתבר שהוא ידע מה הם תפילין (ואולי היה יהודי), שכן השוטר צעק עלי: 'האם גם פה אתה רוצה לעשות בית-תפילה'?! ('מאליטוונא', כלשונו). הוא הסיר בכוח ובחמת זעם את התפילין מראשי, וחרדתי לגורלן של התפילין. ואמנם הוא ביקש להחרים ממני את התפילין. אך אמרתי לו שלתפילין יש אצלי ערך סנטימנטלי יקר מאוד בעיניי כי קיבלתי בירושה מהסבא שלי. ותודה לא-ל, אשר לאחר תחנונים רבים, הצלחתי לשכנע את השוטר שיסכים להחזיר לי את התפילין. החזרתי את התפילין לכיס המעיל, וקיוויתי שאוכל להמשיך להשתמש בהם בתקופת המעצר שלי. אמנם, לא כך היה. כי כשהכניסו אותי לחדר המעצר, החרמו ממני את כל חפצי האישיים, כולל התפילין, ולא הועילו לי כל בקשותיי ותחנווני הרבים. רק לאחר שנשתחררתי מהמעצר, החזירו לי את כל חפצי, כולל התפילין".

זוג התפילין הזה, כך מתברר, עשה בשנים הבאות היסטוריה שלימה. כאשר ר' לייבל יצא מרוסיה יחד עם כל קבוצת החסידים שיצאה ב'עשאלון' האחרון, כפי שיסופר להלן, הסתדרו העניינים ברגע האחרון באופן כזה שהיה מוכרח להצטרף לקבוצת החסידים שיצאה ברכבת אשר חצתה את הגבול, וממילא נשארו כל חפציו האישיים והתפילין בתוכם במרתף ששימש כמשרד חשאי של 'הוועד'. התפילין היו מהודרים נפרדים ומרובעים, מהיחידים ברוסיה. כך אירע שהתפילין הקטנות הללו נשארו בסופו-של-דבר אצל החסיד ר' מענדל פוטרפס ע"ה, וכאשר נתפס ונלקח למאסר, לקח עמו את התפילין הקטנות בידועו שיוכל להניחן בקלות יותר בכל מקום בו יהיה. ואכן, ר' מענדל השתמש בתפילין אלו במשך התקופה שישב בבית-הסוהר ובשנים שהיה בגלות במחנה עבודה בסיביר.

"כעבור שנים רבות זכה ר' מענדל לצאת מרוסיה", מוסיף ר' לייבל ומספר, "וכאשר הגיע לרבי לראשונה בשנת תשכ"ד, החזיר לי את התפילין הקטנות שלי. אבל אני הצעתי לו שהתפילין יישארו ברשותו, לאחר כל השנים שבהן זכה להניח תפילין אלו במסירות-נפש בתנאים הקשים ששררו במקומות המאסר והגלות. ואכן, ר' מענדל סיפר לי אז שהתפילין האלו עברו היסטוריה ארוכה, ואילו היו יכולות לפצות את פיהן ולספר על כל הפעמים והנסיבות שבהן הניח אותן, היינו שומעים על הרפתקאות רבות שעברו עליו עם התפילין האלו במחנות העבודה ברוסיה. הוא תיאר לי איך במשך כל התקופה הארוכה שישב במאסר היו האסירים העבריינים מגוננים עליו בגופם ומסתירים אותו מעיניהם הבולשות של הסוהרים שהיו מביטים דרך האשנב שבדלת תא המאסר, כל אימת שהתפלל כשהוא עטור בתפילין אלו. הוא גם סיפר לי על כמה מקרים מיוחדים של סכנות שעבר עם התפילין במחנה העבודה. אבל העיקר הוא, כפי שר' מענדל אמר לי בסיום סיפורו, שהתפילין נותרו שלמות במשך כל השנים ונשארו בידו עד יציאתו מרוסיה. בסופו-של-דבר הסכים ר' מענדל שהתפילין יישארו ברשותו, ובמשך כמה שנים השתמש בתפילין אלה כשהיה יוצא ל'מבצע תפילין' בשנים שחי באנגליה, ואחר כך כשהיה בארץ-ישראל החזיר לי את התפילין".

מ'בוטירקה' ל'לוביאנקה'

ובחזרה לבית-המעצר 'בוטירקה', שם השארנו את ר' לייבל מוצ'קין ביום הראשון למעצרו. לאחר ה'קבלת פנים' הראשונית שנערכה לו ולשאר העצורים שנעצרו עמו באותו יום, הפרידו אותם איש מרעהו והכניסו אותם לחדרי מעצר שהיו נפרדים זה מזה. את ר' לייבל הכניסו לחדר אחד שבו היו עצורים עבריינים גדולים. הנה תיאורו של ר' לייבל על ה'חוויות' שעבר שם בלילה הראשון למעצרו:

"במשך אותו לילה היו כמה פעמים שהחזירו לחדר עצירים שכבר ישבו שם, לאחר שהסתיימה חקירתם הממושכת. כששמעתי את הגניחות והיללות של העצירים האלה לאחר שהוחזרו לחדר המעצר, הבנתי איזה עינויים קשים עברו עליהם במהלך חקירתם, מבלי שיספרו מלה וחצי מלה על כך. והדבר הזה לבדו, כבר היה מספיק כדי לשבור את רוחו של האדם האמיץ ביותר בתבל".

בשלב זה התחיל ר' לייבל לתכנן את צעדיו הבאים. הוא חשב ששמו מוכר לאנשי הק.ג.ב. שהרי בשנים הקודמות נעצר כמה פעמים, כולל המעצר שבו נאסר יחד עם אחיו ר' יוסף בבית המאסר 'שפאלערקע' בלנינגרד עוד לפני המלחמה, וגם בסמרקנד נעצר ב' פעמים. והרי ידוע שאצלם הכל נשאר רשום ומתועד, ואין דבר שיימלט מעיניהם. היה מובן אפוא שהם מתכוונים הפעם לקיים בו את הכתוב 'וביום פקדי ופקדתי', ולהאשימו בכל ההאשמות שהאשימו אותו בעבר גם יחד. ולמרות כל זאת, החליט ר' לייבל לעמוד בתוקף, לא להתפעל משום דבר ולא להודות בשום אשמה. והעיקר – שלא להזכיר שום שמות של יהודים המעורבים במעשים פליליים, חס ושלום, יהיה מה שיהיה.

לאחר איזה ימים העבירו אותו לבית-המאסר 'לוביאנקה', שם התחילו לחקור אותו מיהו ומה מעשיו, ולאילו מטרה הגיע עתה למוסקבה. ר' לייבל לא איבד את עשתונותו ושלף מיד את סיפור הכיסוי שהכין מראש למקרה כזה. "עניתי להם שהגעתי מטשקנט למוסקבה, בשליחותה של קבוצת-הספורט 'ספארטאק דומינו', כדי לקנות עבור חברי הקבוצה מדי-ספורט בצבעים מסוימים. המדים צריכים להיות בדיוק בצבע פלוני. אמרו לי שבבית ההוא, אליו הגעתי אתמול בבוקר, גרים אנשים שהם מומחים לצבוע בצבע הנכון. ולכן הגעתי לאותו בית. כהוכחה לאמיתות דבריי, הראיתי לחוקרים את המסמכים שבהם הייתי מצויד מטעם קבוצת-הספורט 'ספארטאק דומינו' ואשר היו באמתחתי תמיד בכל מקום אליו הלכתי בזמן היותי במוסקבה.

בתוך הדברים החוקרים שאלו אותי שאלות שונות אודות כמה מהחסידיים שישבו באותה שעה במעצר, ביניהם ר' בערל ריקמן ע"ה, והתעניינו אצלם האם אני מכיר אותם ואיזה קשרים יש לי איתם. חשבתי לעצמי שמכיוון שהשוטרים שעצרו אותנו ראו את בתו של ר' בערל ריקמן ע"ה מתקרבת אלי, לכן הם חושבים שיש איזה קשר בינינו. טענתי בתוקף שאינני יודע על מה הם מדברים, שאין לי שום קשר עם אף אחד מהאנשים האלה, וכי כל מטרת נסיעתי מטשקנט למוסקבה היתה רק כדי לקנות מדים בשביל הספורטאים מקבוצת 'ספארטאק בלבד'.

החוקרים לא הסתפקו בשמיעת דבריו של ר' לייבל, ואף לא בקריאת המסמכים המקוריים שהציג לפנייהם בעת החקירה. אלא התקשרו בטלפון להנהלת קבוצת הספורט הטשקנטאית, על מנת לברר האם העציר מוצ'קין דובר אמת והאומנם הם שלחו אותו למוסקבה כדי שיקנה עבורם מדי ספורט. ואכן, איש הנהלת קבוצת 'ספארטאק' בטשקנט אישר בטלפון באוזני החוקרים את כל העניין ואף ביקש מהם שישחררו את האיש בהקדם, באומרו שהמדים נחוצים להם מאוד לצורך קיומו של משחק ספורט חשוב שכבר נקבע לתאריך מסויים בעתיד הקרוב ולכן חשוב מאוד שמוצ'קין ישוב עם המדים לטשקנט בהקדם האפשרי.

אולם מסתבר שחוקרי הק.ג.ב. לא נבהלו כל כך מהאפשרות שמשחק הספורט יידחה. מבחינתם, זהו דבר של מה בכך. אצלם, בחדרי החקירות של הק.ג.ב. הזמן זוחל לאיטו, ואף אחד אינו ממנהל לשום מקום. וכך, למרות שקיבלו מטשקנט תשובות חיוביות ומספקות, הם עדיין לא שוכנעו לחלוטין שהכל 'כשר' אצל האסיר מוצ'קין. הם התקשרו ל'ספארטאק' בטשקנט עוד כמה פעמים

כדי לברר את העניין לאשורו וגם חקרו את ר' לייבל עצמו עוד מספר פעמים ושאלו אותו שאלות שונות בנוגע לעניינים נוספים.

נס השחרור

ובינתיים, עם כל יום נוסף של ישיבה ב'לוביאנקה' ואחרי כל שיחה נוספת עם העצירים המפוחדים, הופכים חיי ה'שיגרה' היומיומית בבית הכלא לחיים של אימה ופחד, בבחינת 'בבוקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בוקר'. אבל ר' לייבל, שהחליט לעמוד בתוקף ולא להיכנע כלל להפחדות כלשהן, נשאר שלו ורגוע ולא חשש כלל לגורלו. בטוח היה בבורא עולם ומנהיגו כי יצילהו משיני החיות הטורפות האלה.

חלפו ימים נוספים. ואז, בשעת לילה מאוחרת, נכנסו לחדר המעצר שני סוהרים והובילו אותו למחלקה חדשה, שאליה עדיין לא נלקח. במחלקה זו הכניסו אותו לחדר חקירות ארוך. די היה בכך שהעציר הנלקח לחקירה יעיף מבט ממושך על המבנה של החדר הגדול, ועל שלושת החוקרים היושבים מאחורי שולחן משרדי ארוך בקצה החדר, כדי שאימה ופחד יתקפו אותו, עוד לפני התחלת החקירה.

שוב החל תהליך החקירה מחדש, כאילו לא נשאל ר' לייבל מעולם את השאלות הללו: מה מעשיך במוסקבה? מה מביא אותך לעיר הבירה? התוכל לספר לנו מי הם האנשים שאתה נפגש איתם? ושוב ענה להם ר' לייבל את אותן תשובות כפי שענה לפני כן: באתי למוסקבה אך ורק לשם רכישת מדים עבור קבוצת 'ספארטאק' מטשקנט, אין לי שום עסקים אחרים כאן בעיר ואינני מכיר כאן עוד אנשים.

אלא שהפעם, בסיומה של החקירה, הודיעו לו החוקרים על החלטתם הסופית: דע לך שאיננו מאמינים לך, מוצ'קין הצעיר. יש לנו יסוד חזק להניח שהגעת למוסקבה למטרות נוספות, שלפי שעה הן נסתרות מעינינו. אך מכיוון שאתה אדם צעיר ונמרץ, ויש בכוחך לתרום תרומה חשובה לפיתוח המולדת, החלטנו לדון בזה שוב ולאחר מכן נודיע לך על החלטתינו. לאחר זמן הזמינו אותי שוב לחדר החקירות והודיעו לי: "החלטנו לא להכניס אותך לכלא, לא נגרום לך לבלות את מיטב שנותיך במחנות עבודה. אנחנו משחררים אותך מכאן מחר בבוקר ונותנים לך בכך סיכוי להשתקם ולהתחיל מחדש חיים חדשים, יצרניים ומועילים".

קשה להסביר מה היתה הסיבה להחלטתם המפתיעה של שחרורו: אולי מחמת חוסר ראיות מפלילות, ואולי משום שגם אצל אנשים אלה ישנה מידה מסוימת של רגשי רחמים. אחרי הכל, אף אחד מהם לא היה בטוח בעתידו. היום הוא יושב כאן על כיסא החוקר, ומחר הוא עלול למצוא את עצמו יושב על כסא הנאשמים...

לאחר שר' לייבל שוחרר מבית-הסוהר 'לוביאנקה', הלך להיפגש עם אחיו ר' שמואל. זה האחרון, כשראה מולו את ר' לייבל, כמעט שלא האמין למראה עיניו. כי אמנם הוא השקיע מאמצים רבים והשתדל למען שחרורו של אחיו, וגם היו לו קשרים מצוינים בחלונות הגבוהים, אבל כשגילה לידידיו שאחיו עצור בבית-הסוהר 'לוביאנקה', אמרו לו שבמקום כזה יושבים בדרך כלל עצירים המואשמים בעוונות חמורים וקשה לפעול לשחרורם. לדעתו של ר' שמואל, הסיבה העיקרית לשחרורו של אחיו ר' לייבל מידי הרשעים האלה היתה בגלל המסמכים של קבוצת הספורט "ספארטאק דאמינא" שהיו אצלו, כי גם חוקרי הק.ג.ב. התייחסו בכבוד לקבוצת ספורט זו שהיתה אז קבוצת הספורט החשובה ביותר ברוסיה. כך או כך, ברור ששחרורו המוחלט של ר' לייבל היה נס גדול בהרבה מכפי שאנו מסוגלים לתאר לעצמנו. הנה, רק זמן קצר לפני מעצרו זה נודע לו שמר מאכלין, אחד האנשים ששיתף איתו פעולה בעסקי הצבע והיה שולח אליו את מיכלי הצבעים ממוסקבה לסמרקנד, נעצר יום אחד בעת שנסע ברכבת בדרכו לסמרקנד למוסקבה. כעבור זמן נודע לר' לייבל שמר מאכלין יצא אשם במשפט וקיבל עונש של עבודת פרך בסיביר.

אגב, מיד לאחר שנתפס מר מאכלין, החלה המשטרה לחפש אחר ר' לייבל בסמרקנד. אל חוקרי המשטרה כבר הגיעו שמועות המאשרות את החשש שהאיש שמנהל את כל העסקים השחורים של מכירת הצבעים הוא לייבל מוצ'קין, הוא ולא אחר. היו ביניהם אפילו כאלה שהדביקו לו את "תואר הכבוד": 'קֶאָרְאָל קֶאָסְקִי' [= 'מלך הצבע']. הדבר נודע כאשר שוטרים הגיעו באחד הלילות לביתו של החסיד ר' יענקל גורקוב, שהתגורר בסמרקנד ובביתו הטמין ר' לייבל חלק מהכמות של מיכלי הצבע שלו, וביקשו לעצור אותו. אלא שתודה לא-ל, עד שהמשטרה הגיעה לביתו של ר' יעקב וערכה שם חיפוש, הוא כבר הספיק להטמין את כל הסחורה ולעזוב את הבית. כעבור שבוע הגיעה המשטרה שוב לביתו של ר' יענקל, הפעם כדי לעצור את אשתו כעילה שגם היא קשורה לעסקי הצבע. אלא שבהשגחה פרטית יצאה הגברת להשתתף באותו לילה בשמחת חתונה וכך ניצלה מהמעצר (על כל זה מסופר בפרטיות ברשימותיו של הבן, הרה"ח ר' שלום - דובער גורקוב).

הצעה: להתחפש לקצין בכיר ולברוח

ר' לייבל אמנם השתחרר ממלתעות החיות הטורפות ששם ק.ג.ב., אבל הוא ידע היטב שהוא עדיין איננו חופשי כלל וכלל. היה ברור לו שעמיתו מר מאכלין, האיש שבמשך מספר שנים היה שולח אליו בקביעות את הסחורה של הצבע ממוסקבה לסמרקנד, עלול להישבר תחת לחץ החקירות והעינויים ולגלות לחוקריו אל מי בסמרקנד היה שולח את הסחורה. ובמקרה של עדות ברורה מפיו של מר מאכלין על חלקו של ר' לייבל בעסקי הצבע, היה ברור מאוד שאנשי הק.ג.ב. יתחילו לחפש אחריו שוב במרץ, וח"ו אם ייתפס פעם נוספת...

ובל נשכח באיזו עבירה חמורה מדובר כאן: מיכלי הצבע אותם העביר ר' לייבל ממוסקבה לסמרקנד היו מיועדים מלכתחילה לשימוש על-ידי הצבא בלבד. כך שעצם הוצאת הסחורה מידי

הצבא נחשב לעוון חמור מאוד מצד עצמו. קל-וחומר לגבי העיסוק הבלתי-חוקי במשלוח הסחורה ממוסקבה לסמרקנד ועסקאות המכירה שביצע ר' לייבל באופן 'שחור' לחלוטין. ומאחר שר' לייבל התחיל לעסוק בזה עוד בעיצומה של המלחמה, כאשר הצבא זקוק בדחיפות לכל ציוד אפשרי, מובן שהתעסקותו זו היתה בבחינת חטא שגדול עונו מנשוא והיה ברור לכל בר-דעת כי הוא עלול להיענש בעונש הכי חמור.

באותם ימים חי במוסקבה החסיד ר' שמואל ברטנובסקי, שבנו היה חבר של אחיו ר' שמואל מוצ'קין. הבן של ברטנובסקי היה קצין בכיר בצבא הסובייטי והיו ברשותו מדי צבא. כששמע מחברו ר' שמואל מוצ'קין על מצוקתו של אחיו ר' לייבל, הציע הצעה נועזת למדי: ר' לייבל ילבש מדים של קצין גבוה בצבא הרוסי וכך יוכל לברוח מחוץ לתחומי רוסיה. שכן, בתקופה ההיא עדיין היתה נוכחות חזקה של הצבא הרוסי במדינות שונות באירופה, בעקבות הקמת בסיסים של הצבא הרוסי באותן מדינות בשנות המלחמה, והקצינים הבכירים בצבא היו רשאים לצאת מרוסיה במידה שתפקידם דרש שיבקרו בבסיסי הצבא הללו. ברטנובסקי הצעיר כבר הביא את המדים שלו לר' לייבל והציע לו שימדוד אותם על גופו ויבדוק אם הם מתאימים למידותיו. המדים דווקא התאימו לר' לייבל, אבל לבסוף ההצעה הזו ירדה מהפרק משום שר' לייבל היה אז בחור צעיר ואיש לא היה מסוגל להאמין שבחור צעיר כזה מכהן כקצין בכיר בצבא, שיתנו לו רשיון בהעברת הגבול הרוסי...

כך שלפי שעה נותר ר' לייבל במוסקבה כשהוא מתוסכל ואובד עצות. היה ברור לו שהמצב חמור. הק.ג.ב. עלול לתפוס אותו בכל רגע והוא מוכרח למצוא לעצמו פתרון מידי, מחשש שייעצר שנית ויוליכו אותו חזרה ללוביאנקה ואז לא תהיה דרך לצאת משם.

אבל מה באמת אפשר לעשות? אנה יברח מפני הציידים המוכשרים, אנשי המשטרה החשאית?...

הפחד במוסקבה

עד כאן תיארנו בעיקר את הנסיבות שהובילו את ר' לייבל למסקנה שהוא חייב למצוא לעצמו פתח מילוט כלשהו כדי להימלט משטחה של מוסקבה. עתה נשתדל לתאר קצת את תמונת המצב הכללית ששררה באותם ימים במוסקבה, כדי שנבין מה הוביל את עסקני אנ"ש להחלטה, שאי אפשר לנסוע מסמרקנד למוסקבה:

ובכן, ראשית כל, הפחד של כלל התושבים במוסקבה, כמו בכל שטחי ברית-המועצות, מפני השלטונות היה באותה תקופה גדול מאוד. שכן, לאחר תום המלחמה החלו השלטונות הסובייטים לעקוב מחדש אחרי כל האזרחים שעברו על החוק בתקופת המלחמה, ובמיוחד באלה שעסקו במסחר בלתי חוקי, דבר שמנוגד לחלוטין לכל הרעיון של השוויון החברתי שעומד בבסיס הקומוניזם. גורם נוסף, שהגדיל עוד יותר את הפחד והיראה מפני שלטון האימים של סטאלין, היתה השמועה שנפוצה, כי לאחר ניצחונו של סטאלין במלחמה נגד הגרמנים, הוא הפך להיות אגרסיבי

ואכזרי עוד יותר. זאת אומרת: המצב של החופש הכללי היחסי ששרר ברוסיה בשנות המלחמה – תם ונשלם. סטאלין החליט להדק מחדש את החגורה סביב כל העם הרוסי, וזה אומר שהולכים להיות להם חיים לא קלים על להבא.

שני הגורמים האמורים הספיקו כדי להפחיד את החסידים במוסקבה: הם ידעו היטב שידיהם אינן נקיות ממסחר בלתי חוקי, ודבר זה לבדו כבר הספיק להפחיד אותם, כמו כל יתר האזרחים במוסקבה. הם גם חרדו כמו כולם מפני הגזירות הכלכליות שסטאלין עשוי להטיל על בני עמו.

אבל יותר מכך העיקר על לבם של החסידים במוסקבה החשש הגדול פן ייענשו על 'העבירה הגדולה' שרבים מהם עסקו בה בשנים האחרונות – החזקת מוסדות הדת למיניהם. שמועה עקשנית שהסתובבה בעיר אמרה שסטאלין ימ"ש הורה להקים מחנות עבודה חדשים בסיביר עבור עוד רבבות בני-אדם, והיה ברור לכל חסידי חב"ד שבראש הרשימה השחורה של המיועדים להישלח לעבודת פרך, מופיעים כל אותם חסידים השומרים על גחלת היהדות.

"עדיין טריים היו בזיכרוננו", מספר ר' לייבל, "כל מעשי הזוועה המחרדים שסטאלין עשה רק לפני פחות מעשר שנים, בין השנים תרצ"ו-תרצ"ח (1936-1938), כאשר על פי פקודתו הרגו את מר קירוב, האיש שכיהן עד אז כיו"ר המפלגה הקומוניסטית ומושל העיר לנינגרד, וגם האשים ברצח זה עצמו את מתנגדיו והשתמש בעילה זו כדי להרוג רבים מהקצינים הבכירים בצבא ומחברי הממשלה הקומוניסטית! (אגב, אומרים שצעד אוילי זה היה בין הגורמים לכשלונה של רוסיה מול הצבא הגרמני בתחילת המלחמה, מכיוון שסטאלין הוציא להורג את מיטב הכוחות שהיו לו בקצונה הבכירה בצבא).

זכרנו גם את המאסרים ההמוניים שהוביל סטאלין לפני המלחמה במסגרת מדיניות ה'רהביליטציה' [=טיהור] שהנהיג אז, מוסיף ר' לייבל. "בין המוני רבנים, האסורים היו הרבה יהודים שעסקו בתפקידים של כלי-קודש' שוחטים, מלמדים וכדומה. בקרב חסידי חב"ד עצמם זכור היה לשמצה אותו לילה שבו נאסרו והוצאו להורג עשרה מחשובי החסידים בלנינגרד, וכפי שכינו אותם בשעתו – 'עשרה הרוגי מלכות'. גם מקומם של החסידים במוסקבה לא נפקד בין אלה שנתפסו והוצאו להורג בתקופה ההיא..."

לכן, כשראו החסידים איך בתקופה שאחרי המלחמה מתחילות להתחדש הרדיפות מצד אנשי השלטונות נגד יהודים, הם פחדו מאוד. "בתקופת שהותי במוסקבה, עד חודש טבת תש"ז", מספר ר' לייבל, "גיליתי שכל החסידים חיים בפחד בל יתואר. גם האנשים שחיו במוסקבה, אנשים שהורגלו מאז ומתמיד לארח בביתם אורחים מערים אחרים, החלו לפחד פתאום להכניס אדם זר הביתה. כי מי יודע אם לא יתברר במהלך הלילה הקרוב שהאיש הזה מבוקש על-ידי הק.ג.ב.?... וכך נהיה קשה מאוד להשיג מקום לינה במוסקבה. אני נזכר כיצד באחד הלילות שפר עלי מזלי וישנתי אצל יהודי טוב-לב, ר' מרדכי-בער לוקשין ע"ה, שהסכים להסתכן והרשה לי להיכנס ללון לביתו. אולם כבר למחרת נאלצתי לחפש לעצמי מקום לינה אחר, כי המזרון שעליו ישנתי היה מלא בפשפשים

אדומים צמאי-דם, שהיו מתנפלים על כל אורח חדש שהיה בא ללון בבית ומוצצים את דמו (את האורחים ה'וותיקים' היו מניחים לנפשם...), ובמשך הלילה נעקצתי בכל חלקי גופי".

לכן, לאחר שנודע איכשהו לזקני החסידים בסמרקנד על המצב במוסקבה, כולל המעצר של ר' לייבל מוצ'קין ושל יהודים נוספים, ביניהם כמה מאנ"ש המקומיים כמו ר' בערל ריקמן, מובן מאליו שההצעה לשלוח חלק מאנ"ש המבוקשים בסמרקנד לאזור מוסקבה – ירדה מהפרק. הודעה חשאית בנוסח זה נשלחה, כמובן, לסמרקנד, וזקני אנ"ש שהיו שם, בראשות ר' ניסן נמנוב ע"ה, הבינו היטב שהאפשרות הזו ירדה מסדר היום.

ההחלטה לנסוע ללמברג

יום אחד, בעודו שוהה במוסקבה ומתלבט כיצד עליו לנהוג ומה כדאי שיעשה הלאה, הגיעה ידיעה להאחים, ר' לייבל ור' שמואל, שבעיר למברג שהיתה סמוכה לגבול הפולני, עוד עוברים קבוצות של פולנים דרך שם אל מחוץ לגבול רוסיה, לפולין.

עם קבלת ידיעה זו, החליטו לנסוע ללמברג על מנת לבדוק מקרוב את המצב שם.

"לפני שנסעתי ממוסקבה ללמברג", נזכר ר' לייבל, "החלטתי להיפגש עם הרה"ח ר' דוד ברומן. אני זוכר כמו היום איך כשהגעתי אליו הביתה, דפקתי בדלת אבל אמו הקשישה פחדה לפתוח לי את הדלת. רק לאחר שהציצה מבעד לחור שבדלת וראתה שעומד שם צעיר יהודי מזוקן, פתחה לי את הדלת. היה זה ביום חול פשוט ובשעה שנכנסתי לביתו של ר' דוד, הוא עמד והתפלל תפילת ערבית. למיטב זכרוני, התפילה שלו נמשכה יותר ממחצית השעה! לאחר שר' דוד סיים להתפלל, שוחחנו באריכות על תוכנית הנסיעה שלי ללמברג, לברר את המצב ולאחר מכן אודיע לו מכל הנעשה שם".

ר' לייבל כבר החליט לנסוע ללמברג, אבל השאלה היתה: איך בדיוק עושים את זה? איך אפשר להגיע ללא מכשולים ממוסקבה ללמברג? האפשרות לנסוע ברכבת רגילה כאזרח מן המניין לא באה בחשבון מצד ר' לייבל. הוא ידע שברכבות מסתובבים פקידים שבודקים את המסמכים של כל אחד מהנוסעים כאשר הם מתקרבים לכיוון הגבול. מה גם שר' לייבל השתחרר זה עתה ממאסרו בכלא 'לוביאנקה' ואפשר שעוקבים אחריו. לכן ידוע ידע כי הוא מוכרח לטכס עצה איך להגיע ללמברג מבלי שייתפס. בנוסף לכך, היה עליו לחפש מקום לשהות בו במוסקבה, עד שתהיה לו אפשרות לברוח.

כאן בא לעזרתו אחיו ר' שמואל מוצ'קין ע"ה, שהיתה לו היכרות עם משפחת שוטלנד. ראש המשפחה, ר' חיים שוטלנד, היה מצאצאי חסידי טולנא, והוא בעצמו נשאר יהודי ירא ושלם. בתו גלינה כיהנה כמזכירה אצל נשיא רוסיה שוורניק בכבודו ובעצמו. עתה פנה ר' שמואל לבתו של ר' חיים שוטלנד, הסביר לה את מצבו החמור של אחיו לייבל החושש פן ייתפס על-ידי השלטונות וביקש ממנה שתמצא דרך איך להעביר את האח לנמל-התעופה במוסקבה, כדי שיוכל להמריא

משם ללמברג. היא הבטיחה שתחשוב על רעיון, איך וכיצד אפשר לסדר דבר כזה, וכאשר יהיה בידה רעיון ממשי, תודיע לו על כך. בינתיים, עד לביצוע התוכנית, הציעה גלינה שר' לייבל ישהה באחת הדירות שהיו בבעלותה במוסקבה, מכיון שדירות אלה נחשבות למקום 'סטרילי ואין סיכוי ששוטרים ייכנסו לשם כדי לבדוק את האנשים הבאים והיוצאים בשערי הבית.

וכך היה. ר' לייבל שהה למספר ימים בדירה שהיתה בבעלותה של הגברת שוטלנד, ונמנע עד כמה שאפשר מלהראות את פניו ברחוב. לאחר מספר ימים נפגשה גלינה שוב עם אחיו ר' שמואל, והודיעה לו שלאחר מחשבה מעמיקה הגיעה לידי מסקנה שהרעיון הטוב ביותר הוא להשתמש במכונתו של נשיא רוסיה שוורניק, שהרי מובן מאליו שכאשר המכונת הזו תבוא בשערי נמל התעופה, לא יעצרו אותה לבדיקה. הגב' שוטלנד הוסיפה ואמרה שבימים רגילים אי אפשר לבצע את התוכנית הזו, אלא צריכים לחכות עד סוף השנה הלוועזית. ואז, יום אחד לפני האחד בינואר, כאשר כל משרדי הממשלה סגורים בגלל חגיגות תחלת-השנה הלוועזית, תהיה אפשרות לבצע את הרעיון הנועז.

ביום המיועד התקשרה גלינה שוטלנד לאחד שהיה מהנוהגים של נשיא רוסיה, וסיכמה איתו שיסיע אותה מביתה היישר לנמל-התעופה של מוסקבה. היא הודיעה לנהג שאחד מעמיתיה לעבודה אמור להצטרף לנסיעה.

כך הגיע ר' לייבל כשהוא יושב במכונת השרד הנשיאותית, ממש עד לשערי המטוס, מבלי לעורר תשומת לב מיותרת בבואו בשערי נמל-התעופה, בדרכו לטוס ממוסקבה ללמברג.

כדי שהטיסה עצמה תעבור עליו ללא מכשולים, קיבל ר' לייבל מגלינה שוטלנד כרטיס אדום מיוחד המאשר שהוא עובד במחלקה חשובה ביותר במשרדו של נשיא רוסיה. בזכות הכרטיס הזה עברה כל הטיסה בשלום, ברוך ה'. ומתברר שכרטיס הזה סייע לו גם אחר כך, בהיותו כבר בלמברג. "הייתי עוצר ברחוב מכוניות שהשלטים והסמלים שהיו עליהן הוכיחו שהם שייכים למשרדי הממשלה, מראה לנהגיהן את 'הכרטיס האדום' שברשותי והם היו מסיעים אותי במהירות למקום שאליו הייתי צריך להגיע, בדיוק כפי שהוריתי להם וללא כל ניסיון להתנגדות..."

כך הצליח ר' לייבל לעזוב את מוסקבה.

את מוסקבה עזב ר' לייב בכ"ז טבת תש"ו (29 בדצמבר 1945) וללמברג הגיע למחרת, ביום כ"ח טבת תש"ו – האחד בינואר 1946. אגב, בהשגחה פרטית שהה ר' לייבל בלמברג שנה תמימה בדיוק, עד אשר סיים להוציא מרוסיה כמעט את כל משפחות אנ"ש שהיו אז ברחבי המדינה, באמצעות ה'עשאלונים' הידועים שהוא אירגן, כפי שיסופר בפרקים הבאים. הוא עזב את רוסיה עם ה'עשאלון' האחרון שהוציא מלמברג ביום כ"ד טבת תש"ז (29 בדצמבר 1946), והגיע לפולין למחרת בתאריך כ"ה טבת תש"ז (1 בינואר 1947) – כעבור שנה בדיוק מאז הגעתו ללמברג.

שער התמונות

תמונות מחתונת זקני החתן

סב החתן ר' מולע מאצקין

האחים מאצקין עם גיסם רלוי"צ שפירא

משפחת מאצקין ברוסיה

סב החתן ר' מולע מאצקין ואחיו ר' יוסף

בתחונת ר' יוסף מאצקין. יושבים משמאל לימין:
קאפל סקופ, יוסף מילר, הרב חיים מאיר גרליק
עומדים: ר' בערל קסלמון, ר' מולע פרוס, ר' יוסף פרמן

סב החתן ר' מולע מאצקין
עם ידידו מר יוסף מילר

סב החתן ר' מולע מאצקין
יחד עם סב רבא של הכלה הרב גרשון מענדל גרליק
ויבלח"ט הרב יוסף העלער
בשמחה משפחתית

לזכות

החתן התמים מנחם מענדל והכלה מרת יהודית שיחיו מאצקין
לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת

